

ექვთიმე თაყაიშვილის სახელობის სასწავლო უნივერსიტეტი

ISSN 1512– 4185

მერმისი

სამეცნიერო შრომების კრებული

IX

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი 2015

Ekvtime Takaishvili Teaching University

ISSN 1512– 4185

MERMISI

Collection of Scientific Papers

IX

Publishing House „**UNIVERSAL**“

Tbilisi 2015

მ-57

მთავარი რედაქტორი

მაია მარღანია

Editor – in – Chief

Maia Marghania

რედაქტორი

მანანა შელია

Editor

Manana Shelia

პასუხისმგებელი მდივანი

მაია ჩქვანავა

Executive Secretary

Maia Chkvanava

სარედაქციო საბჭო:

გულქან ქმოსტელი (სასწავლო უნივერსიტეტი რვალი-ს რექტორი, საქართველო), ტატიანა კომპანიეცი (მენეჯმენტის უმაღლესი სკოლა, ბარსელონა, ესპანეთი), მანანა თანდაშვილი (ფრანკფურტის უნივერსიტეტი), ბერნარდ უტიე (საფრანგეთის მეცნიერებათა ეროვნული ცენტრი), იმრე პაჩაი (ნიერედჰაზას უმაღლესი სკოლის ჰაბილიტირებული დოქტორი, უნგრეთი), საფიატ ჰასანოვა (დაღესტნის სახელმწიფო პედაგოგიური უნივერსიტეტი), ოთარ ჟორდანია (ცხუმ-აფხაზეთის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი), მანანა ტაბიძე (საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი, ნიუ-იორკის მეცნიერებათა აკადემიის წამდვილი წევრი), ირმა ზაქარაია (ცხუმ-აფხაზეთის მეცნიერებათა აკადემია), ვაჟა კაკაბაძე (სასწავლო უნივერსიტეტი რვალი, საქართველოს საინჟინრო აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი), მაკა კაჭარავა, მაია ალაია (სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი), კობა წურწუმია (სასწავლო უნივერსიტეტი გორგასალი, საქართველო), მარიამ დარბაიძე, ზურაბ ჭავჭავანიძე, ზოია ადამია, ნათელა ფარცხალაია, მაია ჩეჩელაშვილი, დარეჯან ბინაძე, ნანა ჩიკვილაძე, (სასწავლო უნივერსიტეტი რვალი, საქართველო).

Editorial Board:

Gulkan Kmosteli (Rector of Teaching University Rvali, Georgia), Tatiana Kompaniets (Graduate School of Management, Barcelona, Spain), Manana Tandashvili (Frankfurt University), Bernard Outtier (Scientific National Center, France), Imre Pacsai (Dr. habil. CSc., College of Nyiregyháza, Hungary), (Safiat Hasanova (State Pedagogical University of Dagestan), Otar Zhordania (President of Tskhum-Abkhazian Academy of Sciences), Manana Tabidze (St. Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia, Full Memeber of New York Academy of Sciences), Irma Zakaraia (Tskhum-Abkhazian Academy of Sciences), Vazha Kakabadze (Teaching University Rvali, Georgia, Corresponding Member of Engineering Academy of Georgia), Maka Kacharava, Maia Aghaia (Sokhumi State University), Koba Tsurtsunia (Teaching University Gorgasali, Georgia), Mariam Darbaidze, Zurab Chavchanidze, Zoia Adamia, Natela Partskhalia, Maia Chechelashvili, Darejan Bitsadze, Nana Chikviladze, (Teaching University Rvali, Georgia).

მისამართი: საქართველო, რუსთავი, **Address:** 3, Bostankalaki str.,
3700, ბოსტანქალაქის ქ. №3. 3700, Rustavi, Georgia.

www.rvali.edu.ge rvaliuni@gmail.com

ტელ.: +995 0 341 24 18 98;

ფაქსი: +995 0 341 24 18 98

ენათმეცნიერება – LINGUISTICS

მაია მარღანია, მანანა შელია 9
საბანკო ტერმინების ეტიმოლოგიური და სემანტიკური ასპექტი
MAIA MARGHANIA, MANANA SHELIA
ETYMOLOGICAL AND SEMANTIC ASPECTS OF BANKING TERMS

მანანა შელია, მაია ჩქვანავა 14
DE- და -SHIP აფიქსთა სემანტიკის თავისებურებანი თანამედროვე ინგლისურ ენაში
MANANA SHELIA, MAIA CHKVANAVA
SEMANTIC FEATURES OF THE AFFIXES *DE-* AND *-SHIP* IN MODERN ENGLISH

მაია აღაია 19
გაპიროვნება – პოეტური გამოსატვის ეფექტური საშუალება
MAIA AGHAIA
PERSONIFICATION – EFFECTIVE MEANS OF POETIC EXPRESSION

რუსუდან გოგოხია 22
ბრიტანული და ამერიკული სლენგი და მისი მნიშვნელობა
RUSUDAN GOGOKHIA
BRITISH AND AMERICAN SLANG WORDS AND THEIR MEANINGS

ლიტერატურათმცოდნეობა – LITERATURE STUDIES

ნანა ჩიკვილაძე 27
ილია ჭავჭავაძის პოემა „აჩრდილი“ და თანამედროვეობა
NANA CHIKVILADZE
ILIA CHAVCHAVADZE'S POEM "GHOST" AND MODERNITY

თამარ დეკანოსიძე 33
ვაჟა-ფშაველა და ბუნება
Tamar Dekanoside
VAZHA-PSHAVELA AND NATURE

უცხოური ენების სწავლების მეთოდოლოგია
METHODOLOGY OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES

რუსუდან გოგოხია 38

მოტივაცია, ზოგადი დებულებები და სასწავლო პროცესთან
ურთიერთმიმართება

RUSUDAN GOGOKHIA

MOTIVATION, GENERAL PROVISIONS AND RELATIONSHIP WITH THE LEARNING
PROCESS

ისტორია

HISTORY

დოდო პერტაია 44

კარიბის (კუბის) 1962 წლის კრიზისის დარეგულირება და მისი
ისტორიული გაკვეთილები

DODO PERTAIA

CARIBBEAN (CUBAN) 1962 CRISIS REGULATION AND ITS HISTORICAL LESSONS

ეკონომიკა და ტურიზმი

ECONOMICS AND TOURISM

შავიშვილი ნინო, კაიშაური მანანა 54

გიდის პიროვნული როლი ეფექტური ექსკურსიის ჩატარების დროს

SHAVISHVILI NINO, KAISHAURI MANANA

THE GUIDE'S PERSONAL ROLE DURING EFFECTIVE EXCURSION

კაიშაური მანანა, შავიშვილი ნინო 58

ბორჯომ-ბაკურიანის ჯგუფის კურორტები და მათი განვითარების
პერსპექტივები

MANANA KAISHAURI, NINO SHAVISHVILI

BORJOMI-BAKURIANI GROUP RESORTS AND THEIR DEVELOPMENT PROSPECTS

თამარ ბუკია-ვერულაშვილი 67

საკრუიზო ტურიზმი

TAMAR BUKIA-VERULASHVILI

CRUISE TOURISM

MAIA MARGHANIA, MANANA SHELIA

ETYMOLOGICAL AND SEMANTIC ASPECTS OF BANKING TERMS

The human perception of the world is recorded and shown in language. Words come to be very powerful means of communication, as tools of thoughts and emotions. They are living representatives of the past, and each bears the reflection of its passage through time.

As is known new fields of science are constantly expanding and new words are being created and used as well. New scientific fields and specialties continue to appear and in the results of discoveries and inventions new phenomena and concepts grew out.

The origin of the terms in various spheres of finance has specific history because it is the production of new financial world.

People often may come across banking terms when they deal with accounts and financial operations while running their business. The history of banking can be traced as far back as ancient times. Banking has changed in many ways through the years

The paper deals with the problem of etymological and semantic features of banking terms and their meanings. English words come from numerous languages giving a great variety of lexical units. Particularly, Latin and Greek, later French terms were incorporated into the language.

As is known **etymology** is the history of words, their origins, and how their form and meaning have changed over time. The term "etymology" was originated in Ancient Greece (it was introduced by the Greek philosopher – Stoic Chrysippus). In the history of linguistic science this term appears in different meanings. Etymology was the art of interpreting texts of different content.

It is important to study lexical units of languages from the historical evolution viewpoint. "The history of words is not only the history of etymologies, but also the history of their subsequent movement in language and society" (5).

Modern linguistic concepts allow us to take a look at linguistic phenomena, etymological units connected by their common origin.

Etymological units as one of the oldest and most extensive lexical-semantic categories are significant for the further study of semantic problems. The linguistic nature of etymological units from both the semantic and phonetic points of view is of great scientific interest and deserves the attention of researchers. Lexical units of the language should be analyzed at every historical stage of its development.

English lexical units come from numerous languages, give us a great variety of vocabulary words for everyday communication. The process is frequently accidental and unpredictable. This makes English word origins more exciting, amusing, and educational than etymologies from more homogeneous languages; as well as more surprising.

For hundreds of years after the fall of the Roman Empire, Latin and Greek were used throughout Europe as the languages of education and knowledge.

We should remember that the Romans were in Britain for nearly 400 years and left a strong influence on the local speech, so that the Anglo-Saxons, when they arrived, also picked up and incorporated a great many Latin words into their own language.

Not only did Latin come into English directly and through the medium of Anglo-Saxon, but it also came in a copious stream through French.

When William the Conqueror defeated the English at Senlac, in 1066, and established a Norman aristocracy in England; French became the language of the court and of the landed

proprietors and of the upper classes in general, and French was itself a language of almost pure Latin origin. French had made its mark on English and many of its words remain in use in English today.

The interest in the history of words and their meanings dates at least from the time of the Stoics of Ancient Greece. For people to trace the history of a word back to its origin was the best guide to its "true meaning".

But the very function of the word as a unit of communication is made possible by its possessing a meaning. Therefore among the word's various characteristics meaning is certainly the most important. Meaning can be described as a component of a word through which a concept is communicated.

Most words convey several concepts and thus possess the corresponding number of the meanings. A word having several meanings is called polysemantic and the ability of words to have more than one meaning is described by the term polysemy.

Most of English words are polysemantic. At a certain stage of language development the production of new words by morphological means becomes limited, and polysemy becomes increasingly important in providing the means for enriching the vocabulary.

The word **bank** has different etymologies, different uses, and the only thing that they have in common is their spelling.

It should be noted that word meaning is mysterious and complex. Let's take an example of the noun "**bank**", it has at least two senses: according to business dictionary the definition of this word is as follows: **bank** -1. An establishment authorized by a government to accept deposits, pay interest, clear checks, make loans, act as an intermediary in financial transactions, and provide other financial services to its customers.

2. Physical Geography meaning - the sloping side of any hollow in the ground, esp when bordering a river: the left bank of a river is on a spectator's left looking downstream.

From medical viewpoint - a stored supply of human material or tissues for future use by other individuals, such as a blood bank, bone bank, eye bank, or skin bank.

The first precursors of **banks** can be traced as far back as ancient Mesopotamia, where temples, royal palaces, and some private houses served to store valuable commodities like grain, the ownership of which could be transferred via written receipts. There are records of loans by the temples of Babylon as early as 2000 BC; temples were considered safe, because they were sacred places watched over by gods, and should be protected from theft. Companies of traders in ancient times provided banking services connected to the buying and selling of goods. Many of these early "protobanks" dealt primarily in coin and bullion, money changing and supplied foreign and domestic coins of the correct weight and fineness (3). Around the year 3300 B.C. the temple of Uruk owned the land it exploited, received offerings and deposits and granted loans to farmers and merchants of livestock and grain, probably the first bank in history.

Bank comes from the Italian *banca*, the Italians having 'invented' the bank in 1472 with the first known bank, Monte Paschi di Siena. The meaning had come into Italian from the old German word *bank* for bench, referring to the bench on which one sat while discussing loan arrangements and cashpoint charges. It is interesting to see the word *bank* disappear and reappear centuries later in another country.

In the 16th century a German family called the Fuggers from Augsburg became very important bankers. In England banks developed in the 17th century.

From the Old High German *banc*, bank ("height"), from a Germanic root **banki-*. Related to the Old Saxon bank.

The first is Middle English *banke* from Old Norse *banki* meaning 'ridge'. This is the meaning found in embankment, usually a man made earthen mound, and perhaps the bank on the side of a

river. This Old Norse word comes from Germanic **bankon* which is probably related to Germanic **banki-z* 'bench'.

The beginning of the word "*finance*" has a charming past. In this case, canonical definition and etymology of the word "Finance" was given by the Aristotle near about two thousand years ago when there was no concept of financing and related issues.

The suggestion of the word started to modify over the time as it traveled from different countries. The word finance first discovered in Latin then into Old French word the "finaunce". The finance was called as same today in Middle English. 1350-1400; Middle English *finaunce* < Anglo-French, Middle French *finance*, equivalent to fin (er) to end, settle, pay (see fine2) + **-ance -ance**. This time we will present the definitions of this word - noun 1. The management of revenues; the conduct or transaction of money matters generally, especially those affecting the public, as in the fields of banking and investment. 2. Finances, the monetary resources, as of a government, company, organization, or individual; revenue.

The word "**money**" is believed to originate from a temple of Juno, on Capitoline, one of Rome's seven hills. In the ancient world Juno was often associated with money. The temple of Juno Moneta at Rome was the place where the mint of Ancient Rome was located. The name "**Juno**" may derive from the Etruscan goddess Uni (which means "the one", "unique", "unit", "union", "united"). Like other Roman gods and goddesses, Juno had a number of different epithets. One of Juno's epithets was **Moneta**, who was responsible with protecting Roman's financial stability. The name Moneta is derived from the Latin *monere*, which means "warn" or "advise".

The use of money is as old as the human civilization. The first people didn't buy goods from other people with money. They used barter. As is known, it is the exchange of personal possessions of value for other goods that you want. This kind of exchange started at the beginning of humankind and is still used today. Primitive forms of money were e.g. *cattle*, *cowrie shells*, *whales' teeth*, *manillas* (ornamental jewellery) and etc.

Money has taken many different forms for centuries. The first coins appeared in the ancient kingdom of Lydia in VII century BC. Coins quickly spread to neighboring barbaric tribes. The first paper money was printed in China as early as the beginning of the IX century. Massive printing of banknotes began in 1024.

The history of the Royal Mint stretches back to 886 A.D. (3) For many centuries production took place in London, initially at the Tower of London, and then at premises nearby in Tower Hill.

During the centuries Georgia has been involved in important events of the cultural and civilized world. Georgia has the centuries-old history of money circulation dating from the 6th century B.C. Georgian coins reflect our nation's past. The name *lari* is an old Georgian word denoting a hoard, property, while *tetri* is an old Georgian monetary term (meaning 'white') used in ancient Colchis from the 6th century BC. Earlier Georgian currencies include the maneti and abazi.

A term "**account**" is one of the banking terms having different meanings a record of debit and credit entries to cover transactions involving a particular item or a particular person or concern; a record of money that has been paid and money that has been received account: records of income and expenses: an arrangement in which a bank keeps a record of the money that a person puts in and takes out of the bank.

The etymology of this word is as follows: it comes from Old French "*aconte*" – "account, reckoning, terminal payment", from a "to" (see) + cont "counting, reckoning of money to be painted, from Latin *computare* "calculate". Meaning – Sum of (one's) money in a bank is from 1833.

The resources provided may be financial (e.g. granting a loan), or they may consist of goods or services (e.g. consumer credit). Credit encompasses any form of deferred payment (2). The term "*credit*" was first used in English in the 1520s. The term came "from Middle French *crédit* (15c.) "*belief, trust,*" from Italian *credito*, from Latin *creditum* "a loan, thing entrusted to another",

from past participle of *credere* "to trust, entrust, believe." The commercial meaning of "credit" was the original one in English (creditor is [from] mid-15c.)" The derivative expression "credit union" was first used in 1881 in American English; the expression "credit rating" was first used in 1958.

A term **deposit** has noun and verb forms: 1 n. placed in a bank or an instance of placing money in a bank account; v. to place for safekeeping or in trust, especially in a bank account; Synonyms 1. Bank, save, store, lode, vein, pocket

The word **currency** appeared in 1650s from Medieval Latin *currens*, the sense of a flow or course extended 1699 (by John Locke) to "circulation of money." 1650-60; According to the American Heritage® New Dictionary of Cultural Literacy, the meaning of this word is as follows: any form of money in actual use as a medium of change.

It is important to make differences between currency and money.

A lot of people think currency is money. For instance, when someone gives you some cash, you presumably think of it as money. **Cash** is simply a currency, a medium of exchange that you can use to purchase something that has value, what we would call an asset.

Money, unlike currency, has value within itself. Money is always a currency, in that it can be used to purchase other items that have value, but as we've just learned, currency is not always money because it doesn't have value in and of itself.

It is interesting to gather knowledge about how words were used during earlier periods of their history and when they entered the languages in question. Words originated through a limited number of basic mechanisms, the most important of them are borrowing (i.e., the adoption of "loanwords" from other languages).

It should be noted that English vocabulary, which is one of the most wide spread among the world's languages includes a great number of words of native and foreign origin. Explanations for this should be sought in the history and etymology of the language.

REFERENCES:

1. O'Sullivan, Arthur; Sheffrin, Steven M. *Economics: Principles in Action*. Upper Saddle River, New Jersey 07458: Pearson Prentice Hall, 2003, p. 512.
2. Susan D. Pittelman. Semantic feature analysis: classroom applications /... [et al.]. 1991
3. The American Heritage® New Dictionary of Cultural Literacy, Third Edition.
4. Будагов Р.А. История слов в истории общества. М., 1971. dictionary.reference.com/browse/www.etymonline.com/index.php?https://en.wikipedia.org/wiki/Credit
"Credit". www.etymonline.com. *Online Etymology Dictionary*. Retrieved 17 May 2017.

მანია მარლანია, მანანა ხელია

საბანკო ტერმინების ეტიმოლოგიური და სემანტიკური ასპექტი

რეზიუმე

დღევანდელ სწრაფად განვითარებად მსოფლიოში ინგლისურს, როგორც გლობალურ ენას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება. იგი კომუნიკაციის ძირითადი საშუალებაა და ამ ამპლუაში მისი როლი გადამწყვეტია.

ნაშრომი ეხება საბანკო ტერმინების ლინგვო-დესკრიპტიულ ანალიზს, ექსტრალინგვისტურ დონეზე და მათი ეტიმოლოგიური და სემანტიკური ბუნების გარკვევას.

სიტყვები საინტერესო ფაქტებისა და პროცესების სამყაროა, რომლებსაც სპეციფიკური ლექსიკური თვისებები გააჩნიათ. ლექსიკურ ერთეულთა წარმოშობის შესწავლა, კერძოდ, კი ეტიმოლოგიური და სემანტიკური ანალიზი საინტერესო ინფორმაციას გვანვდის მათი მორფოლოგიური სტრუქტურის შესახებ.

ეტიმოლოგიური ერთეული, როგორც ერთ-ერთი უძველესი და ყველაზე ვრცელი ლექსიკურ-სემანტიკური კატეგორია, წარმოადგენს მნიშვნელოვან საკითხს სემანტიკური პრობლემების შესწავლისათვის.

მანანა შელია, მაია ჩჰვანავა

DE- ღა -SHIP აფიქსთა სემანტიკის თავისებურებანი თანამედროვე ინგლისურ ენაში

ენა, ზოგადად, გლობალური თვალსაზრისით, უნივერსალურ-კონცეპტუალურ სისტემას წარმოადგენს.

ენათმეცნიერებაში არსებობს სიტყვის სხვადასხვა განმარტება. სიტყვა არის მინიმალური სინტაქსური ერთეული, როგორც მეტყველების დამოუკიდებელი და მთლიანი ელემენტი. მეორენაირად რომ ვთქვათ, სიტყვა რთული სტრუქტურულ-სემანტიკური ერთეულია, რომელსაც მთელი რიგი ნიშან-თვისებები გააჩნია.

ენაში სიტყვა არ არსებობს იზოლირებულად, ის ფუნქციონირებს ენის სისტემაში, ლექსიკურ, გრამატიკულ და ფონეტიკურ მოვლენათა სისტემაში, რომელიც დამახასიათებელია მოცემული ენისათვის და არის თვით ენის სემანტიკური ერთეული. როგორც სემანტიკური ერთეული, ის ფორმებისა და მნიშვნელობის სისტემაა.

ლექსიკური შემადგენლობის განვითარების ძირითად საშუალებას წარმოადგენს სიტყვანარმოება, რომლის გარეშეც ენის არსებობა გამორიცხულია. სიტყვანარმოება მუდმივად მიმდინარეობდა ენებში როგორც ძველ, ასევე შუა საუკუნეების პერიოდში. იგი მოქმედებს ნებისმიერ ენაში დღესაც.

ო. დ. მეშკოვი მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით აღნიშნავს: „როცა ვსაუბრობთ სიტყვანარმოებაზე, მხედველობაში გვაქვს ენის ლექსიკური შემადგენლობის შევსება ახალი სიტყვებით. რასაკვირველია, ახალი სიტყვების წარმოშობა სიტყვანარმოების ძირითად ფუნქციას წარმოადგენს“ (6.73).

სიტყვანარმოების შესწავლის პრობლემა მუდამ წარმოადგენდა და წარმოადგენს ლინგვისტთა ინტერესის საგანს, მისი შესწავლის ობიექტი და კვლევის ტრადიცია ჯერ კიდევ არაა სრულყოფილად დამკვიდრებული.

ჩვენს ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია აფიქსთა სემანტიკის პრობლემაზე თანამედროვე ინგლისურში.

ზოგადად ცნობილია, რომ სიტყვანარმოების ერთ-ერთ ყველაზე პროდუქტიულ საშუალებას წარმოადგენს აფიქსაცია ანუ პროგრესული დერივაცია. აფიქსი შეიძლება იყოს სიტყვამანარმოებელი და სიტყვაშემცველი. მათ აქვთ როგორც ლექსიკური, ისე ლექსიკო-გრამატიკული მნიშვნელობა.

ენაში აფიქსაციას უკავია მნიშვნელოვანი ადგილი ნასესხობასთან, კონვერსიასთან, სიტყვათშეთანხმებასთან და ლექსიკური შემადგენლობის გამდიდრების სხვა საშუალებებთან ერთად. საჭიროა აღინიშნოს, რომ აფიქსთა არსებობა ენაში სხვადასხვა პერიოდში სხვადასხვა აქტივობით გამოირჩეოდა, ზოგმა აფიქსმა დროთა განმავლობაში დაკარგა თავისი ფუნქცია.

აფიქსაცია, როგორც სიტყვანარმოების საშუალება, არა მარტო შემორჩა ინგლისურ ენას მთელი ისტორიის მანძილზე, არამედ ორივეს გამოყენება და ფუნქციონირება [პრეფიქსაციის და სუფიქსაციის] ძირითადად უცვლელი დარჩა. პრეფიქსი სიტყვის ის ნაწილია, რომელმაც თავისი განვითარების შედეგად შეიძინა შესაბამისი აბსტრაქტული მნიშვნელობა, დგას სიტყვამანარმოებელი ფუნქციის წინ და ცვლის მის მნიშვნელობას (2, 98).

როგორც ცნობილია, პროდუქტიულობა წარმოადგენს სხვადასხვა ენობრივი ერთეულის ერთ-ერთ მთავარ მახასიათებელს. კერძოდ, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას პროდუქტიულობა იძენს სიტყვამანარმოებელი ელემენტების დახასიათებისას, რომლებიც წარმოადგენს ცენტრალურ მექანიზმს ახალი სიტყვების შექმნაში.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს ის, რომ სიტყვანარმოების თეორიაში პროდუქტიულობას გააჩნია სინონიმური ტერმინი – სიტყვანარმოებელი აქტივობა, რომელშიც იგულისხმება ამა თუ იმ სიტყვანარმოებელი ელემენტის შესაძლებლობის აქტივობა ახალი სიტყვების წარმოშობის პროცესში.

მოცემული ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს ზოგი სიტყვანარმოებელი ელემენტის, კერძოდ კი, აფიქსთა **de-** და **ship-**ის სემანტიკის კომპლექსური შესწავლა, მათი ფორმალურ-ფუნქციური და სემანტიკური დახასიათება.

ახალი ლექსიკური ერთეულების წარმოშობა ხდება განსაზღვრული სიტყვანარმოებითი მოდელების მიხედვით, რომელიც ისტორიულად ჩამოყალიბდა მოცემულ ენაში. სიტყვანარმოების ძირითადი პრობლემაა დერივაციის პრობლემა. ახალი ლექსიკური ერთეულების წარმოშობის კანონზომიერებებსა და თავისებურებების დადგენა ხდება სიტყვანარმოებითი ანალიზის პროცესში, რომელიც შეიცავს მორფოლოგიურ, სემანტიკურ, ეტიმოლოგიურ, და ფუნქციურ ანალიზს. სიტყვანარმოებითი ანალიზი იწყება დერივაციული ურთიერთობებით და მთავრდება ნაწარმოები სიტყვების ფორმალურ-სემანტიკური თავისებურებების განსაზღვრით.

პრეფიქსაცია ძირითადად დამახასიათებელია ზმნის სისტემისათვის.

პრეფიქსი სიტყვის ის ნაწილია, რომელმაც თავისი განვითარების მანძილზე შეიძინა შესაბამისი აბსტრაქტული მნიშვნელობა და დგას სიტყვანარმოებელი ფუძის წინ და უცვლის მას მნიშვნელობას. პრეფიქსები, როგორც სიტყვანარმოებელი ერთეულები, ჩვეულებრივ, უფრო დამოუკიდებელი არიან ფონეტიკური, მორფოლოგიური და სემანტიკური თვალსაზრისით, ვიდრე სუფიქსები.

თანამედროვე ინგლისურ ენაში არსებობს 9 პრეფიქსი, რომელთა გამოყენება, როგორც სიტყვანარმოებელი ელემენტებისა, ნათლად გამოხატავს თანამედროვე ინგლისური ენის ზმნურ-პრეფიქსალური სიტყვანარმოების ლექსიკურ-სემანტიკურ თავისებურებებს. ეს პრეფიქსებია: **be-, de-, dis-, mis-, over-, re-, un-, under-, up-**. მოცემული პრეფიქსებიდან გამოვყოფთ **de-**ს, რომელიც ლათინური წარმოშობისაა. თანამედროვე ინგლისურ ენაში ის გვხვდება არსებითი, ზედსართავი სახელებისა და ზმნების შემადგენლობაში.

ინგლისურ ენაში მოიპოვება **de-** პრეფიქსიანი არსებითი სახელები, მაგრამ მეტ შემთხვევაში ჭარბობს **de-** პრეფიქსიანი ზმნები. ამიტომ უსაფუძვლოა იმის მტკიცება, რომ თანამედროვე ინგლისურ ენაში **de-** გამოიყენება მხოლოდ არსებითი სახელის საწარმოებლად. ისეთი წარმონაქმნები, როგორიცაა **deformation** – „დეფორმაცია“, **deformity** – „სიმახინჯე“, **decampment**– „გამოსვლა ბანაკიდან“ და ა.შ. იყო ნაწარმოები ზმნებიდან ხსენებული პრეფიქსით. არსებითი სახელების მანარმოებელი სუფიქსების საშუალებით **-ation, -ity, -ment**.

de- პრეფიქსით წარმოებულ ზმნების ეტიმოლოგია უჩვენებს იმას, რომ თითქმის ყველა მათი ძირი რომანული წარმოშობისაა. მიუხედავად ამისა, პრეფიქსი **de-** შეიძლება ჩაითვალოს თანამედროვე ინგლისური ენის მოქმედ პრეფიქსად.

ზმნები პრეფიქსით **de-**, რომლებიც ნაწარმოებია ინგლისურ ბაზაზე, გამოხატავს შემდეგ მნიშვნელობებს:

1. უკუმოქმედების მნიშვნელობა ან შექმნილის განადგურება. მაგალითად: **to decode** – „ამოშიფრვა“, – **to code** " გაშიფრვა“, **to defame** – "ცილისწამება, შერცხვენა" – **to fame** – "სახელის განთქმა", **to deforest** -"ტყის გაჩეხვა“, **to forest** – "ტყის გაშენება".
2. რაიმესგან განთავისუფლება, მოცილება, განთავისუფლება, დაკარგვა, მაგალითად: **to devitalize** – „სასიცოცხლო ძალის დაკარგვა“, **to deplume** – „ ბუმბულის მოცილება“, **to depauperize** – " სიღატაკისგან თავის დაღწევა“, **to defoliate** – " ფოთლების ცვენა". **de-** პრეფიქსით ნაწარმოები ზმნების უმეტეს ნაწილს სწორედ ეს მნიშვნელობები აქვს.

თავისებურებით გამოირჩევა **de**-პრეფიქსიანი გარდამავალი ზმნები, რომელთაც არ გააჩნიათ დამოუკიდებელი ანტონიმები. მაგალითად: **to saturate** – " გაჟღენთა " – **to desaturate** – "გაშრობა", **to control** – „კონტროლირება“, **to decontrol** – "კონტროლისგან განთავისუფლება".

სუფიქსაცია გვხვდება სახელთა სისტემაში და ეს უკანასკნელი არა მარტო განსაზღვრავს მნიშვნელობას, არამედ ასევე სიტყვას გადააქცევს მეტყველების ერთი ნაწილიდან სხვა ნაწილად: ამ შემთხვევაში აქტივობით გამოირჩევა პროდუქტიული სუფიქსები.

ცნობილი რუსი ენათმეცნიერი ა. ი. სმირნიცკი იკვლევდა სიტყვანარმოების თავისებურებებს ძველ ინგლისურ ენაში. ის ამ საკითხთან დაკავშირებით აღნიშნავს, რომ მოხდა ზოგი დამოუკიდებელი სიტყვის გარდაქმნა სიტყვამანარმოებელ სუფიქსებად (**ic, scipe, dom, had**) და თანამედროვე ინგლისურ ენაში მათ გააჩნიათ სუფიქსალური ბუნება, რაც უკვე ეჭვს აღარ იწვევს (7, 107).

როგორც ცნობილია, ამჟამად, თანამედროვე ინგლისურ ენაში მორფემებს: **ly, -ship, -dom, -hood** გააჩნიათ სუფიქსალური ბუნება, რომელთა საშუალებით მრავალი ინგლისური სიტყვა იწარმოება.

ამჯერად, ყურადღებას გავამახვილებთ არსებითი სახელის მანარმოებელ სუფიქსზე **-ship**, რომელიც ჯერ კიდევ ძველ ინგლისურში ფუნქციონირებდა და ამჟამადაც აქტიურად გამოიყენება. ის საკმაოდ პროდუქტიული სუფიქსია, რომელიც დიდ როლს ასრულებდა და ასრულებს დღესაც ინგლისური ენის აფიქსალურ სიტყვანარმოებაში. გავანალიზებთ მის თითოეულ სემანტიკურ მნიშვნელობას.

უნდა აღინიშნოს, რომ სუფიქსი **-ship** წარმოიშვა და განვითარდა სიტყვანარმოების პროცესში არსებითი სახელიდან **scipe** (სულიერი მდგომარეობა, ზნეობა; მიდრეკილება, მდგომარეობა, წოდება, თანამდებობა), რომელიც წარმოადგენდა რთული არსებითი სახელების მეორე კომპონენტს. ძველი ინგლისურის პერიოდის ბოლოს, კომპონენტი – **scipe**-ის სუფიქსად გარდაქმნის პროცესი დასრულდა, რადგანაც იმ დროისათვის სიტყვა **scipe** როგორც დამოუკიდებელი ლექსიკური ერთეული გაქრა ენიდან. თავდაპირველად სუფიქსი **-ship** აწარმოებდა აბსტრაქტულ არსებით სახელებს მხოლოდ ძირეული ფუძეებიდან, მაგრამ XII საუკუნის დასაწყისიდან ის მიერთებულია რომანული წარმოშობის ფუძეებთან.

ზედსართავი სახელები სუფიქსით **-ship**, წარმოიშვა ჯერ კიდევ ძველ და საშუალო ინგლისურის პერიოდში. მაგალითად: **falseship** (სიცრუე, ვერაგობა), **hardship** (უსახსრობა, გასაჭირი), **madship** (სიგიჟე), **swiftship** (სიჩქარე), **wildship** (სიველურე). მამასადამე, თანამედროვე ინგლისურ ენაში სუფიქსი **-ship** გამოიყენება აბსტრაქტული არსებითი სახელების საწარმოებლად სუბსტანციური ძირებიდან, რომელთა შეთანხმება გამოხატავს შემდეგ მნიშვნელობებს:

1. მდგომარეობისა და თვისების მნიშვნელობა (კრებითი ელფერით). ამ შემთხვევაში **-ship** მიერთებულია არსებითი სახელის ფუძესთან, რომელიც გამოხატავს პირს და აძლევს მას მნიშვნელობას **“state, condition, or quality of being what the stem denotes”**. მაგალითად: **authorship** “ავტორობა” (**state or quality of being an author**), **directorship** “დირექტორობა” (**state of being a director**), **friendship** “მეგობრობა” (**state of being friends**), **membership** “წევრობა” (**state of being a member**), **companionship** “მეგობრული ურთიერთობა” (**quality or state of being a companion**), **comradeship** (**state of being comrades**) და. ა. შ.

2. თანამდებობის, პროფესიის, წოდების მნიშვნელობით სუფიქსი **-ship** მიერთებულია ასევე არსებითი სახელების ფუძეებთან. იგი აღნიშნავს პირებს, რომლებიც მოღვაწეობენ ამა თუ იმ სფეროში. მაგალითად: **championship** (ჩემპიონის წოდება), **clerkship** (მდივნის, კლერკის თანამდებობა), **generalship** (გენერლის წოდება, გენერლის ჩინი), **ladyship** (ტიტული, ლედის წოდება), **mastership** (მასწავლებლის წოდება), **pageship** (პაჟის თანამდებობა, **readership**

(ლექტორის თანამდებობა, (კრებ.) მკითხველები), **chancellorship** (კანცლერის წოდება, (კრებ.) კანცელარია), **chairmanship** (თავმჯდომარის მოვალეობები).

3. მიერთებულია რა არსებითი სახელების ფუძეებთან კომპონენტით **-man (-woman)**, სუფიქსი **-ship** გამოხატავს ოსტატობას, მოქნილობას, უნარს. მაგალითად: **horsemanship** (ცხენზე ჯირითის ხელოვნება), **draft-manship** (ხაზვის ხელოვნება), **oarmanship** (ნიჩბოსნობის ხელოვნება), **penmanship** (წერის, სუფთა წერის ხელოვნება), **ropemanship** (ბაგირზე სიარულის ხელოვნება, ალპინიზმის ხელოვნება), **salesmanship** (მყიდველთა მოზიდვის ხელოვნება, საქონლის პირისპირ მიწოდების ხელოვნება), **seamanship** (ცურვის ხელოვნება), **statesmanship** (მთავრობის მართვის ხელოვნება).

4. გვხვდება მრავალ წარმოებულში, რომლის დროსაც **-ship** გამოხატავს კრებითის მნიშვნელობას. ასეთი აბსტრაქტული არსებითი სახელების საწარმოებლად მოცემული სუფიქსი შესაბამეა სახელობით ფუძეებს, რომელიც გამოხატავს პირს ან (იშვიათად) დასახლების პუნქტებს. მაგალითად: **fellowship** (ამხანაგობა, ძმობა, კორპორაცია), **partnership** (ამხანაგობა, კომპანია), **trusteeship** (მეურვეობა), **township (the inhabitants of a town, a community)**.

მაშასადამე, წარმოდგენილი ანალიზიდან გამომდინარე, ნაჩვენებია ის არსებითი როლი, რომელსაც ასრულებდა და ასრულებს ინგლისურ ენაში აფიქსალური სიტყვანარმოება და რომელიც წარმოადგენს ხანგრძლივად მოქმედს ნებისმიერ ენაში.

სიტყვანარმოების პროცესში მუდმივად მიმდინარეობდა და ახლაც გრძელდება ფორმალურ-სემანტიკური გარდაქმნა, რომელიც გვხვდება როგორც მანარმოებელ და წარმოებულ სიტყვებს შორის, ასევე მანარმოებელ ფუძეებსა და სიტყვამანარმოებელ ელემენტებს შორის.

ლიტერატურა:

1. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language. 2nd Ed. Cambridge University Press. 1977.
2. Ginzburg R.S., Khidekel S.S. and others. A Course in Modern English Lexicology. 2nd Edition. M., 1979.
3. Matthews P.M. The Concise Oxford Dictionary of Linguistics. Oxford University Press. 2011.
4. Антрушина Г. Б. Лексикология английского языка. М.: Высшая школа, 1985.
5. Карашук П.М. Словообразование английского языка. М.: Высшая школа, 1987.
6. Мешков О. Д. Словообразование современного английского языка. Изд. „Наука“ М., 1976.
7. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка. Москва 1968.

SEMANTIC FEATURES OF THE AFFIXES *DE-* AND *-SHIP* IN MODERN ENGLISH

SUMMARY

The paper focuses on detailed analysis of the affixes **de-** and **-ship** and their productivity and semantic peculiarities in system of Modern English word-formation. Word-building is one of the main ways of enriching vocabulary and the affixation is one of the most productive ways. For many years problem of the word and its morphemic structure has been the subject of study of many linguists. It is generally known that one of the most productive word-formation means is affixation or a progressive derivation.

The productivity is the most important characteristics of language units and word-formation elements are central mechanism for the creation of new words.

MAIA AGHAIA

PERSONIFICATION – EFFECTIVE MEANS OF POETIC EXPRESSION

As we all know language is the ability to acquire and use complex systems of communication. We can use language in our writings or speech literally or figuratively. As for figurative language it uses figures of speech to be more effective, persuasive and imaginative. Figurative language can appear in multiple forms with the use of different literary and rhetorical devices. Figures of speech such as metaphors, similes, personifications, allusions go beyond the literal meanings of the words to give the readers new insights.

Language employs various figures of speech. Some examples are metaphor, simile, hyperbola, personification. In general, Figurative language is kind of language which departs from the language employed in the traditional, literal ways of describing persons or objects. Using figurative language is making imaginative description in fresh ways. It is usually immediately obvious whether writer is using figurative language or literal language (1, p.33) This figurative language is the most effective way to conduct the truth because, it gives the readers an imaginative feeling. Thus, it can be stated that figurative language is an instrument of poetry.

Our article is about the importance and necessity of using one of the figurative figures such as personification in the poetry in order to make it more effective and beautiful. We highlighted the very fact that poets often use personification in poetry to enhance the meaning and beauty of their poems. Personification as one of the symbolic tropes in the field of stylistics, has so far been an interesting study topic all over the world. The study of personification has a long and rich tradition in rhetoric and the arts. Within cognitive metaphor studies, Lakoff and Johnson (2, pp. 28-29) defined personification as an ontological metaphor involving a cross-domain mapping where an object or entity 'is further specified as being a person' which allows us to comprehend a wide variety of experiences with nonhuman entities in terms of human motivations, characteristics, and activities. As Wolosky (3, p.93) said "personification is a figure of speech in which things are endowed with human qualities or are represented as possessing human form".

Personification is a particular component of poetry and prose alike. According to John F. Hobbins (4, p.3) "poem is the literature genre mostly used figurative language." Attributing personal form to such non-human object and ideas is a standard theoretical device in poetry. Poem uses language in special ways to express an emotion, tell a story, and dramatize a situation. With personification speakers and writers make the object or idea like a person and, hence, they personify it. Personification excites the reader, listener, or watcher with a more imaginative and exciting experience. Figures of speech have been used by poets to decorate their language and to make it more vivid and pictorial, to increase its force and effectiveness, and to communicate their meaning more lucidly and clearly. By portraying objects as possessive of human qualities, authors allow them to become relatable to the reader in a new and unique way. Writers utilize personification for effect. As with many other literary techniques, personification helps to make the text feel more alive and vibrant.

Definitely **many examples of personification** can be found all throughout Shakespeare. In *Macbeth* by William Shakespeare, Lady Macbeth is quite a dramatic and memorable woman, and the things she says are often rather outrageous. In Act I of the play, she has just read the letter her husband sent her about the witches' predictions and says this:

Stars, hide your fires!

Let not light see my black and deep desires.

This is an excellent example of personification because the imagery is as dramatic as the intention. She is asking the stars to do the impossible thing, to hide her ambition from the rest of the world. Lady Macbeth presumes to command them to obey her will.

One of the famous poets is Emily Dickinson. She has written a lot of poems where a number of personification examples have been used. Emily often used personification in her poems, so that it makes her poems become wonderful. In her poem "The Sky is Low, The Clouds are Mean", nature is given human qualities. How can "clouds be mean? As we all know clouds don't have feelings.

The Sky is Low,
The clouds are Mean
A traveling flake of snow.
A cross a barn of through a rut.
Debates it if will go.

Mary Oliver's poem "**When Death Comes**" uses several different ways to describe death. She begins here with the image of death as a hungry bear. Then Oliver gives death the human characteristics of having money and wanting to make a purchase, thereby personifying it.

When death comes
like the hungry bear in autumn;
when death comes and
takes all the bright coins from his purse
to buy me, and snaps the purse shut...

The 20th-century poem "Rhapsody on a Windy Night" by T.S. Eliot is perhaps one of the best-known examples of personification in literature. Eliot assigns human qualities to a street lamp, which then narrates the rest of the poem. The lamp describes the moon overhead as an old woman, alone in the night with her fading memory and a few treasured objects. The moon also represents a woman. The phrase 'La lune ne garde aucune rancune' means that the moon does not hold any grudges; she has lost all her memories. The moon's loss of memories represents a symbol of unfaithfulness.

The lamp hummed:
"Regard the moon,
La lune ne garde aucune rancune,
She winks a feeble eye,
She smiles into corners.
She smooths the hair of the grass.
The moon has lost her memory.

John Masefield's poem "**Sea Fever**" is a work of art that brings beauty to the English language through its use of rhythm, imagery and many complex figures of speech. Masefield uses personification in order to give detailed descriptions of the ship and sea to the reader. In line four, the sea is personified when the water's surface is referred to as the "sea's face". Masefield uses personification and similes to add vivid details of the wind, ship and sea. The title "Sea Fever", shows the speakers hunger for an adventurous and free life.

I must go down to the seas again, to the lonely sea and the sky,
And all I ask is a tall ship and a star to steer her by;
And the wheel's kick and the wind's song and the white sail's shaking,
And a grey mist on the sea's face, and a grey dawn breaking.

As we have read above we use figures of speech to add color and interest, and to awaken the imagination. Figurative language is everywhere, from classical works like those of Shakespeare or the Bible, to everyday speech, pop music, television and commercial issues. It

makes the reader or listener use their imagination and understand much more than the simple literal words. Thus as for poetry and personification we can conclude the very fact that poets do not use personification as merely a decorative device but to serve the purpose of giving deeper meanings to literary texts. It adds life and vividness to expressions or concepts as we always look at the world from the perspective of a human being. Writers and poets rely on this device to bring inanimate things and abstraction to life, so that their nature and actions are better understood because it is easier to relate to something that is human or that possesses human qualities. The use of such devices encourages poets to develop a perspective that is new as well as creative.

Thus, poets often use personification in poetry to enhance the meaning and beauty of their poems.

REFERENCES:

1. Sikos Les, Figurative Language: Meaning is often more than just a sum of the parts, 2004. University of Colorado at Boulder Retrieved from:les.sikos@colorado.edu.
2. George Lakoff and Mark Johnson. Metaphors we live by. London: The university of Chicago press, 2003.
3. Wolosky Shira. The art of poetry. Oxford University, 2001.
4. John F. Hobbins. University of Wisconsin-Oshkosh, 2002.
5. Shakespeare, Lady Macbeth, Act I, <http://nfs.sparknotes.com/macbeth/page-28.html>
6. Emily Dickinson, The sky is low, the clouds are mean, <https://allpoetry.com/The-sky-is-low,-the-clouds-are-mean,>.
7. Mary Oliver, When Death Comes, <http://www.phys.unm.edu/~tw/fas/yits/archive/oliver-whendeathcomes.html>
8. T.S. Eliot, Rhapsody on a Windy Night, <https://www.poetryfoundation.org/poems-and-poets/poems/detail/44215>
9. John Masefield, Sea Fever, <https://allpoetry.com/Sea-Fever>

მანია ალანია

გაპიროვნება – პოეტური გამოსატვის ეფექტური საშუალება

რეზიუმე

სტატია ეხება პოეზიაში გაპიროვნების გამოყენების მნიშვნელობასა და აუცილებლობას. მიგვაჩნია, რომ გაპიროვნება პოეზიას უფრო ეფექტურსა და ლამაზს ხდის. ჩვენს სტატიაში ხაზი გავუსვით იმ ფაქტს, რომ პოეტები გაპიროვნებას ხშირად იყენებენ არა მარტო სილამაზისთვის, არამედ იმისთვის, რომ მათი ნაწარმოები იყოს უფრო მკაფიო, ცოცხალი და ეფექტური მკითხველისთვის.

რუსულან გოგონია

ბრიტანული და ამერიკული სლენგი და მისი მნიშვნელობა

სლენგი არის მეტყველების არაფორმალური, არასტანდარტული სახეობა, რომელსაც ახასიათებს ახლად გამოგონილი ან ახალი მნიშვნელობით ნახმარი სიტყვები და გამონათქვამები. გამოიყენება სხვადასხვა დაჯგუფებებში (პროფესიული, სოციალური, ასაკობრივი და ა.შ). სლენგი არის ჟარგონის ტიპი, რომელიც წარმოიშვა ხალხის სხვადასხვა მცირე ჯგუფებისგან. ისინი ხშირად საუბრისგან ჩნდება. ხალხი ჩეულებრივად იყენებს სიტყვებს, რომლებსაც მათი მნიშვნელობა აქვთ, გარკვეული დროის შემდეგ ეს სიტყვები გადაიქცევა სლენგად.

ადამიანები იყენებენ სლენგს არაფორმალურ სიტუაციაში. სლენგი ძირითადად გამოიყენება იმისთვის, რომ ის საშუალებას აძლევს ხალხს უფრო კომფორტულად ილაპარაკონ. ბევრად უფრო ადვილია სლენგის გამოიყენება, ვიდრე „სრულყოფილი ინგლისურისა“, ალბათ ამიტომ არის ის ასე გავრცელებული!

სლენგი წარმოადგენს სტანდარტული მეტყველებისგან გადახრას და განსაკუთრებით პოპულარულია ახალგაზრდებში. იგი მეტ-ნაკლებად ყველა სოციალურ სექტორში გამოიყენება. მასში ხშირად ვხვდებით ახალ ენობრივ ფორმებს ან ძველი ფორმების ახლებურ ადაპტაციას.

სლენგი შეიძლება წარმოადგენდეს ერთგვარ საიდუმლო ენასაც, რომელიც მხოლოდ კონკრეტული ჯგუფის წევრებისთვისაა გასაგები (ანტიმეტყველება). ამ შემთხვევაში იგი ქმნის სოციოლექსს, რომლის მიზანია საუბარი ზოგიერთებისთვის მიუწვდომელი გახადოს. სლენგის გამოყენება გარკვეული ჯგუფის წევრების ამოცნობისა და ამ ჯგუფის ფართო საზოგადოებისგან გამიჯვნის საშუალებაა. ამას გარდა იგი შესაძლოა გამოიყენებოდეს და იქმნებოდეს უბრალოდ იუმორის ან ექსპრესიის მიზნით.

სლენგის ზუსტი განსაზღვრება ენათმეცნიერებაში არ არსებობს. დიუმასა და ლაიტერის აზრით გამონათქვამი შეიძლება „ჭეშმარიტ სლენგად“ მივიჩნიოთ, თუკი იგი აკმაყოფილებს შემდეგი კრიტერიუმებიდან მინიმუმ ორს: აქვეითებს „სერიოზული თუ ფორმალური ზეპირი თუ წერიტი მეტყველების პრესტიჟს“ და წარმოადგენს „რეგისტრის აშკარად უხემ გამოყენებას“.

სლენგის გამოყენება გულისხმობს, რომ მოსაუბრე კარგად იცნობს იმას, რასაც მოცემული გამონათქვამი აღნიშნავს ან იმ ჯგუფს, რომლის წევრებიც აღნიშნულ ტერმინს იყენებენ. „მაღალი სოციალური სტატუსის ან მაღალი პასუხისმგებლობის მქონე პირების ჩვეული დისკურსისთვის მოცემული გამონათქვამი წარმოადგენს ტაბუს“. იგი ცვლის „საყოველთაოდ ცნობილ კონვენციურ სინონიმს“.

სლენგური ტერმინები ხშირად ახასიათებს გარკვეულ სუბ-კულტურებს, როგორცაა მაგალითად მუსიკა. თუმცა სლენგური გამონათქვამები შეიძლება ფართო მოხმარების გახდეს: მაგალითად, "COOL". ხშირად, როცა სლენგური გამონათქვამი სცილდება კონკრეტულ სუბ-კულტურას და ფართო მოხმარებას იძენს, თავდაპირველი მომხმარებლები მას სხვა ტერმინით ანაცვლებენ, რათა შეინარჩუნონ ჯგუფის იდენტურობა.

სლენგის გამოყენების ერთ-ერთი მიზეზია სოციალურ ტაბუებზე ლაპარაკი, რასაც სტანდარტული მეტყველება თავს არიდებს. ამის გამო სლენგური ლექსიკონი განსაკუთრებით მდიდარია ისეთ სფეროებში, როგორცაა ძალადობა, კრიმინალი, ნარკოტიკები, სექსი.

სლენგი და ჟარგონი. საჭიროა გავარჩიოთ სლენგი ჟარგონისგან, რომელიც წარმოადგენს კონკრეტული პროფესიის ტექნიკურ ლექსიკონს. ჟარგონი, ისევე, როგორც სლენგის ბევრი მაგალითი, შეიძლება გამოყენებულ იქნას საუბრიდან იმ ადამიანების „გასაძევებლად“,

რომლებიც ჯგუფის წევრები არ არიან. სლენგის ძირითადი ფუნქციაა საშუალება მისცეს მომხმარებლებს სიზუსტით ისაუბრონ მოცემულ სფეროში ტექნიკურ საკითხებზე. რამოდენიმე ლინგვისტი ცდილობდა ნათლად განესაზღვრა რას ნიშნავს სლენგი. თუმცა, სლენგი არის ლინგვისტური ფენომენი, რომელიც მუდმივად იცვლება მსოფლიოს ყველა სუბკულტურაში. ზოგიერთი ვარაუდობს, რომ სლენგი არსებობს იმიტომ, რომ ჩვენ შეგვეძლოს განსხვავებული ენით საუბარი, რაც თანამედროვეობას მოაქვს.

მაიკლ ადამსი აღნიშნავს, რომ „სლენგი არის გამალიზიანებული... ხშირად შეუძლებელია მოყოლა, თუნდაც კონტექსტში, რომლის ინტერესებს და მოტივებს ემსახურება... სლენგი არის ზღვარზე“.

მიუხედავად იმისა, რომ ენის მრავალი ფორმა შეიძლება განიხილებოდეს, სლენგი რჩება განსხვავებულად აზროვნებისა და ჟარგონული თვალსაზრისით, მისი სპეციფიკური სოციალური კონტექსტის გამო. თუ შევადარებთ ფორმალურ წერილობით ფორმას საუბართან, როგორც წესი, მეტყველება განიხილება ფართო სპექტრის კონტექსტში, ხოლო სლენგი ბევრ კონტექსტში შეიძლება მიუღებელი იყოს.

ჟარგონს ადამიანი ენაში იყენებს, როგორც სფეროს, ან ენა გამოიყენება სფეციფიკური ტერმინებისთვის კონკრეტული ინტერესის მქონე პირებისთვის. მიუხედავად იმისა, ჟარგონი და სლენგი ორივე შეიძლება გამოყენებულ იქნას არაპროფესიონალი ადამიანებისგან, ჟარგონის განზრახვაა საუბარი კომუნიკაციის საშუალებით, რაც გულისხმობს ტექნიკურ გაგებას. ხოლო, სლენგი ყურადღებას ამახვილებს სოციალურ და შინაარსობრივ გაგებას.

მართალია, სალაპარაკო ენა და ჟარგონი, როგორც ჩანს მსგავსია სლენგისა, რადგან მიუთითებს კონკრეტულ ჯგუფზე. ისინი არ შეესაბამება იმავე განმარტებას, რადგან ისინი არ წარმოადგენენ კონკრეტულ ძალისხმევას, რათა შეცვალონ სტანდარტული ენა. სალაპარაკო ენა განიხილება უფრო სტანდარტულ ენად, ვიდრე სლენგი, ჟარგონი ხშირად იქმნება კონკრეტული ასპექტების სასაუბროდ, რომლებიც არ აღინიშნება სტანდარტულ ლექსიკონში.

ხშირად ძნელია სლენგის და სალაპარაკო ენის ერთმანეთისგან განსხვავება და უფრო მეტი სტანდარტული ენისგან, რადგან სლენგი ზოგადად ხდება მისაღები ლექსიკონში დროთა განმავლობაში. სიტყვები, როგორიცაა "spurious" და "strenuous" ადრე ეს სიტყვები განეკუთვნებოდა სლენგს, თუმცა ისინი ახლა მიღებული ფორმებია სტანდარტულ ენაში, მაღალი რეგისტრის სიტყვებშიც კი განიხილებიან. ლიტერატურა სლენგს განიხილავს როგორც ტერმინს, რომელიც იცვლის სტატუსს, როგორც ნამდვილი სლენგი, რადგან ის მისაღებია მედიისთვის და აღარ არის კონკრეტული ჯგუფისთვის დამახასიათებელი მეტყველება.

მიუხედავად ამისა, კონკრეტული სიტყვა არის თუ არა სლენგი, მისაღებია თუ არა ის აკადემიურ თუ სამართლებრივ გარემოში, სადაც სტანდარტული ენა ითვლება აუცილებელ პირობად და არის თუ არა ის კონკრეტული ტერმინი ოქსფორდის ინგლისური ენის ლექსიკონში.

ხშირად ძნელია ეტიმოლოგიის შეგროვება სლენგის ტერმინებზე, რადგან სლენგი არის მეტყველების ფენომენი, უფრო მეტად, ვიდრე წერილობითი ენა და ეტიმოლოგია, რომლებიც, როგორც წესი, გვხვდება ძირითად საშუალებად.

ერიკ ფარდრიგმა, პირველმა განაცხადა სლენგის ფენომენალურობაზე სისტემატური და ლინგვისტური გზით. ის მიიჩნევს, რომ ტერმინი შესაძლოა გამოიყენებულ იქნას რამდენიმე ათწლეულის მანძილზე, სანამ დამწერლობაში დაიმკვიდრებს ადგილს. მიუხედავად ამისა, სლენგი ზოგადად ქმნის სტანდარტულ ფორმას. სლენგის ეს "spawning" წარმოშობა ხდება უფრო იმიტომ, რომ ნებისმიერი ზოგადი სემანტიკური ცვლილება შეიძლებოდა მომხდარიყო. განსხვავება ისაა, რომ სლენგის ტერმინი იძენს ახალ მნიშვნელობას კონკრეტული სოციალური მნიშვნელობიდან, რომელსაც აქვს ჯგუფის ინდექსები.

კოლმენის მიხედვით, სლენგი შეიძლება გამოვყოთ ზოგად სემანტიკურ ცვლილებებში, რომელიც გარკვეულ როლს თამაშობს „ჟარგონის განვითარებაში“. ძირითადად, სლენგის განვითარება დამოკიდებულია „სპონტანურ, ცოცხალ და შემოქმედებით“ მეტყველების პროცესთან.

მიუხედავად ამისა, სლენგების გარკვეული რაოდენობა, რომლებიც ხვდებიან სტანდარტულ ლექსიკონში, დროთა განმავლობაში კარგავენ მნიშვნელობას. ამის მაგალითია ტერმინი "Groovy", რომელიც 1960 და 70-იანების გადმონაშთია ამერიკული "hippy" სლენგისა. სიტყვა "Groovy" რჩება სუბ-კულტურის ლექსიკონში მას შემდეგ, რაც ის გახდა პოპულარული ტერმინი.

სიტყვა თუ ფრაზა სლენგი რომ გახდეს, ხალხმა უნდა გამოიყენოს ის გარკვეული დროის მანძილზე, რომ გადაიქცეს სტანდარტულ ენად. სლენგები შეიძლება წარმოიშვას სხვადასხვა მუსიკალურ ჯგუფებში. სიტყვა "gig" ფართოდ მიღებული სინონიმია სიტყვისა „კონცერტი“, ან ნებისმიერი ტიპის შესრულებისათვის. ტერმინი "gig", რომელიც თავდაპირველად 1930-იან წლებში ჯაზის მუსიკოსებმა შეიმუშავეს და 1960-იანი წლებში გახდა ჰიპური ჟარგონი. ის ასოცირდებოდა 1960-იანი წლების სლენგთან "hippy". "Hippy" უფრო ხშირად იწერება "hippie". ზოგადად, სლენგი გადის სემანტიკური ცვლილებების იგივე პროცესებს, რასაც სიტყვები ჩვეულებრივ ლექსიკონში.

სლენგი ჩვეულებრივ ასოცირდება კონკრეტულ ჯგუფთან და იდენტობის დადგენაში დიდ როლს ასრულებს. მიუხედავად იმისა, სლენგი ასახავს სოციალურ სივრცეს, სლენგის მიმართ დამოკიდებულება ნაწილობრივ ჯგუფის იდენტობას განსაზღვრავს და ახდენს ჯგუფის წევრების იდენტიფიცირებას. აქედან გამომდინარე, სლენგის გამოყენება ინდივიდს აკავშირებს კონკრეტულ ჯგუფთან.

სლენგის დამკვიდრებით, შეიძლება აგრეთვე ინდივიდის დაკავშირება ჯგუფის წარმომობასთან, ცდილობს თუ არა ინდივიდი გახდეს ჯგუფის წევრი.

როგორც ელისა მათიეოლო თავის წიგნში აღწერს შეიძლება სლენგის იდენტიფიკაცია სხვადასხვა დონეზე. "foxy" და "shagadelic" მაგალითების მიხედვით მათიეოლო განმარტავს, რომ არც ერთ ტერმინს არ შეუძლია სტანდარტული ინტერპრეტაცია: "foxy" ზედსართავი სახელია. მისი y სუფიქსით არ არის სემანტიკური და არაფერი აქვს საერთო "foxy"-თან; "Shagadelic" არის სლენგის კომბინაცია სლენგ სუფიქსთან და ამიტომ ითვლება „დამატებით-გრამატიკულ“ ქმნილებად.

მოზარდების მიერ სპიკერზე ორიენტირებული ტერმინების გამოყენება მათ ასაკობრივ ჯგუფში განწევრიანებას, მათი თანატოლების ჯგუფთან კავშირის გაძლიერებას გულისხმობს.

ხშირად, სლენგი იქმნება იმისთვის, რომ წევრებმა გამოიყენონ ჯგუფში გასაერთიანებლად. მაგალითად, Leet ("Leetspeak" ან "1337") თავდაპირველად პოპულარული იყო მხოლოდ ინტერნეტ საზოგადოებაში, როგორც ონლაინ ვიდეო მოთამაშე. 1990-იან წლებში და 21-ე საუკუნის დასაწყისში ლითი სულ უფრო მეტად პოპულარული გახდა ინტერნეტში და გავრცელდა ინტერნეტზე სალაპარაკო ენად. სხვა სახის სლენგი როგორცაა მობილურ ტელეფონებზე მესიჯები და "chatspeak", (მაგ., "LOL", ნიშნავს „ხმამალა სიცილს“ „სიცილით იატაკზე ხოხიალი“), ფართოდ გამოიყენება ინტერნეტში შეტყობინების სახით.

სლენგი ხშირად მოდის სოციალური მედიიდან, როგორც სოციალური ცნობიერების ნიშანი და პოპულარული ხდება საზოგადოებაში. სლენგის ეს დარგი გახდა უფრო გავრცელებული 2000 წლის დასაწყისში სოციალური ქსელების პოპულარობის ზრდის შედეგად, მათ შორის Facebook, Twitter და Instagram. შეიქმნა ახალი ლექსიკა, რომლებიც უკავშირდება ყოველ ახალ სოციალურ მედიას, როგორცაა Facebook-ზე ტერმინი "friending" გამოყენება, რომელიც გამოიყენება ახალი პიროვნების დასამეგობრებლად. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს ანალოგიუ-

რი ტერმინი "befriend". ეს ტერმინი ბევრად უფრო ძველია, ვიდრე facebook-ი, მაგრამ ცოტა ხნის წინ შემოვიდა პოპულარულ ლექსიკონში.

უმეტესი სლენგისგან განსხვავებით, სოციალური მედიის სლენგზე ხშირად არ საუბრობენ ხმამაღლა, მაგრამ ჯერ კიდევ არ არის განხილული, როგორც ოფიციალური სახე. სოციალურ მედიაში ნაპოვნი რამოდენიმე სლენგი შეიცავს ზოგად ტრენდს შემოკლებული სიტყვებისა. ეს განსაკუთრებით არის Twitter-ზე, რომელსაც აქვს 140 ხასიათის შეზღუდვა თითოეული ნერილისთვის და მოითხოვს მოკლე, დაბალანსებულ კომუნიკაციას, ეტიკეტის გამოყენებას, რომელიც მკაფიოდ გამოხატავს შეტყობინების ძირითად შინაარსს, როგორცაა #food ან #photography.

მის ადრეულ გამოყენებაში (1756), სიტყვა სლენგი მოიხსენიებოდა როგორც "low or disreputable". მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში, ეს აღარ იყო უშუალოდ დაბალი დონის ადამიანებთან ასოცირებული, ის გამოიყენებოდა განათლებული ადამიანების ლექსიკაშიც. სიტყვის წარმოშობა გაურკვეველია, თუმცა, როგორც ჩანს, ქურდებს უკავშირდება. შემოთავაზებულია სკანდინავიური წარმოშობაც (მაგალითად, ნორვეგიის slengenavn სლოგენავნი, რაც ნიშნავს „მეტსახელს“). ჯონათან გრინი ეთანხმება სკანდინავიური წარმოშობის ორიგინალობას, ვარაუდობს რომ ერთი ფუძე აქვთ, რაც ნიშნავს "to throw" და აღნიშნავს, რომ სლენგი არის გადაგდებული ენა – სწრაფი გზა თქვენი აზრის გადმოსაცემად.

ლიტერატურა:

1. Coleman Julie. Life of slang (1. publ. ed.). Oxford: Oxford University Press.
2. Dickson Paul. Slang: The Topical Dictionary of Americanisms, 2010.
3. Dumas Bethany K.; Lighter, Jonathan. "Is Slang a Word for Linguists?". American Speech. 53 (5): 14-15, 1978.
4. Mattiello Elisa. An introduction to English slang: a description of its morphology, semantics and sociology. Milano: Polimetrica, 2008.
5. Mitchell Anthony. "A Leet Primer". Retrieved 2007-11-05, 2005.
6. Moss Caroline. "Our Updated Guide To Twitter Slang, Lingo, Abbreviations And Acronyms". <http://www.businessinsider.com/>. Retrieved 2 December 2014. External link in |website= (help)
7. Partridge Eric. A dictionary of slang and unconventional English (Slang itself being slang for Short Language): colloquialisms and catch phrases, fossilized jokes and puns, general nicknames, vulgarisms and such Americanisms as have been naturalized (8th ed.). London: Routledge, 2002.
8. "Slang". Oxford English Dictionary. Oxford University Press. Retrieved 4 March, 2010.
9. "A Brief History of slang". Films on Demand. Films Media Group. Retrieved 23 January, 2015.
10. "Slang". Online Etymological Dictionary. Retrieved 4 March.

RUSUDAN GOGOKHIA

BRITISH AND AMERICAN SLANG WORDS AND THEIR MEANINGS

SUMMARY

Slang is a type of jargon that originates from various small groups of people. They tend to come about from conversation, and people naturally use words that have a meaning for them, then over time, these words alter and become slang. It is probably one of the hardest aspects of the English language to learn, because there are so many variations in each small town, let alone in different English-speaking countries! People use slang to sound less formal. Slang is mainly used because it relaxes the mouth, and allows people to speak in a more comfortable way. It is a lot easier to use slang than 'perfect English', which is probably why it's so common! Slang is usually associated with a particular group and plays a role in constructing our identities. While slang outlines social space, attitudes about slang partly construct group identity and identify individuals as members of groups. Therefore, using the slang of a particular group will associate an individual with that group.

ნანა ჩიკვილაძე

ილია ჭავჭავაძის პოემა „აჩრდილი“ და თანამედროვეობა

პოემა „აჩრდილი“ ილია ჭავჭავაძის საპროგრამო თხზულებაა. პოემის პირველი ვარიანტი დაწერილია 1859 წელს, ხოლო ბოლო რედაქცია კი 1872 წელს.

ილია პოემაში მსჯელობს საქართველოს წარსულზე, აწმყოსა და მომავალზე. თხზულების მაგისტრალურ მოტივს წარმოადგენს ბრძოლა ეროვნული თავისუფლებისათვის და სოციალური უსამართლობის წინააღმდეგ.

ნაწარმოების სათაურს ეპიგრაფად გასდევს რუსთაველის უკვდავი აფორიზმი:

„რა ვარდმან მისი ყვავილი გაახმოს დაამჭნაროსა,
იგი წავა და სხვა მოვა ტურფასა საბაღნაროსა.“

ეპიგრაფში ჩადებულია ავტორის მსოფლხედველობრივი კრედო ბუნებისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარება-განახლების შესახებ, რომ ქვეყნიერებაზე ყველაფერი ცვალებადობის მკაცრ კანონს ექვემდებარება.

პოემაში დასმული საკითხებისადმი პრინციპული დამოკიდებულება და საკუთარი მოქალაქეობრივი პოზიციის გამოხატვა ილია ჭავჭავაძეს კიდევ უფრო ამაღლებს მკითხველის თვალში. შესაბამისად, თხზულებაც ყოველთვის დიდი ინტერესით იკითხება ქართველი მკითხველის მიერ.

ცნობილია, რომ ილიას სდომებია ერთიანი, დიდი თხზულების შექმნა, რომლითაც ხმას აღიმალღებდა სოციალური ბოროტების წინააღმდეგ, მაგრამ იმდენად ბევრი აღმოჩნდა მასალა, რომ მწერალმა ვერ ჩაატია ყველაფერი ერთ თხზულებაში და ცალკეულ სიუჟეტებად დაანაწილა იგი. პოემა „კაკო ყაჩაღი“, მოთხრობები: „გლახის ნაამბობი“ და „კაცია – ადამიანი?!“ – სამივე თხზულება ერთი შემოქმედებითი რკალიდანაა, ერთი ციკლია, რომლის სათავეში დგას პოემა „აჩრდილი“.

ილიას სამწერლო მოღვაწეობა, როგორც ცნობილია, ერწყმის მისსავე ცხოვრებას და ბრძოლას პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ასპარეზზე. ყველა მხატვარს ერთი რამ აქვს გამოსახატავი თუ სათქმელი – ესაა მისი დამოკიდებულება სინამდვილისადმი და ილიას, როგორც რეალისტი მწერლის ყოველ ნაწარმოებს წითელ ზოლად გასდევს მოვლენათა ობიექტური ასახვა.

„აჩრდილის“ პირველი თავი ეძღვნება დილის მზის სხივებში გახვეულ მყინვარს. მყინვარი მრისხანეა და თითქოს ელის განკითხვის დღეს:

„აღმობრწყინდა მზე დიდებულადა
და გაანათლა ქვეყანა ბნელი,
კავკასის მთების წვერთა მაღალთა
ზედ გადაჰფინა ოქროს ნათელი.
აღმოჩნდა მთების ზემოთ მყინვარი
ცისა და ქვეყნის შუა დაკიდულ,
იგივ ზვიად, იგივ მძვინვარი,
იგივ დიდებულ და დადუმებულ“ .

ავტორი სინანულით უყურებს დიდებული დილის სილამაზეს და მიძინებული ქვეყნის სიმშვიდეს მოჩვენებითს უწოდებს:

სულ ტყუილია, რასაც ეხლა ჰგონობ...

ქვეყნის დრტინვაა დაუძინარი,-
ღრმად ჩააკვირდი მის დუმულს და სცნობ,-
თვით მაგ დუმულში რა წყევლაც არი!“

აღსანიშნავია, რომ პოეტ-რომანტიკოსებს ბუნების სურათები საზოგადოებრივ ცხოვრებასთან უნისონში მოჰყავდათ, რასაც რეალისტებთან ვერ ვხედავთ. ილიასთან, რომანტიკოსებისაგან განსხვავებით, ბუნების პეიზაჟები აშკარად დაპირისპირებულია ადამიანურ ყოფასთან. მწერალი ამ ხერხს იყენებს, რათა მეტად გამოკვეთოს პოემაში სოციალური პრობლემები და ამ მხრივ, ნაწარმოები კიდევ უფრო ექსპრესიული გახადოს მკითხველთათვის.

მდინარე არაგვის სიდიადე დაკავშირებულია წარსულთან. ისტორიული წარსულის კონტექსტშია მოცემული მდინარის ბუნებრივი სილამაზე, მისი განუმეორებელი, აზვირთებული ნაპირები გაიგივებულია ქართლის ცხოვრების განვითარების მნიშვნელოვან ეტაპებთან, ბრძოლებში დაღვრილ ქართველთა სისხლთან:

„ჩვენო არაგვო! რარიგ მიყვარხარ!
ქართლის ცხოვრების მონამედ შენ ხარ...
შენს კიდებზედ ჩემი მამული
იყო ერთ დროსა გამშვენებული!
შენს ზვირთებ შორის ჩემი ქვეყნისა
გრძელი მოთხრობა დამარხულია
და წმინდა სისხლი ქართველებისა
შენს კიდებზედ გადასხმულია.“

პოემაში ილია მსჯელობს ცოდნის, ანუ თეორიული განათლების დიდ მნიშვნელობაზე, რაც ქართველებში დეფიციტს წარმოადგენს და, რომელიც დამლუპველია ქვეყნისთვის.

მომდევნო თავები ეთმობა ეროვნული გმირის ძიებას. მსგავსი გმირი დიდი ხანია ქართველებს აღარ ჰყავთ, არადა სუბიექტური ფაქტორის, პიროვნების, გარეშე ცხოვრების გარდაქმნა ყოვლად შეუძლებელია. გმირს ზრდის, უპირველეს ყოვლისა, სიყვარული ერისა და ქვეყნისადმი, წარსულის ხსოვნა, რაც ილიას თანამედროვე ქართველებს აღარ გააჩნიათ. უცხოტომელთა მონობის ქვეშ გადაგვარებულებს ქვეყანა მიგდებული აქვთ, ვით ობოლი მარგალიტი, თავად კი უზნეობის ჭაობში იხრჩობიან: შურთ ერთმანეთის, მტრობენ ურთიერთს და იმ თითო-ოროლა ადამიანის წინააღმდეგ იბრძვიან, რომელთაც ქვეყნის სიკეთისათვის გული უძგერთ, ანგრევენ, სპობენ იმას, რის აღდგენაც თავად სურთ.

ქართველების ეს ჩრდილოვანი მხარე კარგად გამოიკვეთა მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში, ქვეყანაში ეროვნული მოძრაობისა და სამოქალაქო ომის დროს. თავად ილია კი, 1832 წლის შეთქმულების ჩავარდნას გულისხმობდა, როდესაც ამ სიტყვებს წერდა:

„აგერ ორ-სამ კაცს რაღაც უგრძნიათ,
ქვეყნისა სახსრად ერთად მოდიან,
ერთის საქმისთვის გაუღვიძნიათ
და ერთმანეთს კი არ ენდობიან.
ერთმანეთისა მათ სიკეთე ჰშურთ,
თუმც ერთისათვის თითქო იღწვიან;
თვით ამხობენ მას, რის აღდგენაც ჰსურთ,
თვით ჰშველიან მას, რასაც ებრძვიან“.

თხზულებაში საუბარია ბატონყმობის აუგზე. ქართველი თავადი, როგორც სოციალურად დომინანტური კლასი, ფეხქვეშ თელავს გლეხის პიროვნულ ღირსებას და როგორც პირუტყვს,

ისე ეპყრობა მას. შრომის უღელში გაბმული გლეხი დღედაღამ, უსიტყვოდ ემორჩილება ბატონს, ეს უკანასკნელი კი სულიან-ხორციანად ძარცვავს გლეხს.

ქართველი მეზატონე ილიას ორმაგად უარყოფითად ჰყავს გამოყვანილი. ამის მიზეზი, პოეტის აზრით, ის არის, რომ ისინი სხვა ქვეყნის ბატონთა მონები არიან.მატერიალურ ძარცვაზე ასმაგად უარესია მორალური შეურაცხყოფა გლეხისა, როდესაც მას ერთადერთ ასულს წაართმევენ, გაჰყიდნიან და წამუსახდისს გარყვნილების ჭაობში ჩაახრჩობენ. აქ ფაქტობრივად სახეზეა იდეა მოთხრობისა „გლახის ნაამბობი“.

ილია ჭავჭავაძისთვის ჩვეულია სოციალური საკითხის მწვავედ დაყენება, მაგრამ ავტორი მხოლოდ ამით არ შემოიფარგლება. იგი მუდმივად ცდილობს გამოწახოს შექმნილი სიტუაციიდან თავის დაღწევის, ზოგადად სოციალურ უსამართლობასთან გამკლავების გზები. ეს გზაა ბრძოლა შრომის გათავისუფლებისათვის. ილიას აზრით, სწორედ ესაა მე-20 საუკუნის პროგრესული საზოგადოების ძირითადი მისია.

პოეტი ოპტიმისტურად უყურებს ბრძოლას ამ ასპექტით და სჯერა, რომ კაცობრიობის განვითარების შემფერხებელი ბორკილი მალე დაიმსხვრევა, ქვეყნიერებაზე დაისადგურებს „ძმობა, ერთობა და თავისუფლება“:

„შრომისა ახსნა-ეგ არის ტვირთი
ძღვევამოსილის ამ საუკუნის,
კაცთა ღელვისა დიადი ზვირთი
მაგ ახსნისათვის მედგრად იბრძვის.

ველარ განუძღებს ქვეყანა ძველი
განახლებისა გრიგალის ქროლვას,
ველარ განუძღებს ქვეყნის მძარცველი
ჭემმარიტებით აღძრულსა ბრძოლას-

და დაიმსხვრევა იგი ბორკილი
შემფერხებელი კაცთა ცხოვრების,
და ახალ ნერგზედ ახლად შობილი
ესე ქვეყანა კვლავ აყვავდების.“

ილია, ამავდროულად ქვეყნისათვის მომაკვდინებლად მიიჩნევს ქართველების ინერტულობას, უძრაობა-უუნარობას. თვით სასულიერო პირებიც კი, რომელნიც ღვთის მცნებას უნდა ემსახურებოდნენ და სამართლიანობის მლაღადებლად უნდა გვევლინებოდნენ, დუმან, მათ დაეინყნიათ მალალი მცნება ჯვარცმული ღმერთისა.

არანაკლებ უკლავს გულს ილია ჭავჭავაძეს საქართველოს დედაქალაქი -თბილისი. ერთი შეხედვით, თბილისი თითქოს ცხოვრობს, ხალხი მოძრაობს, ფაციფუცობს, ყოველდღიური ჭირ-ვარამითაა აღსავსე მათი ყოფა, მაგრამ თუ დაუკვირდებით მიხვდებით, რომ ყოველივე ზემოთქმული ფუჭია და მოჩვენებითი:

„ფუჭია იგი მისი ცხოვრება,
უფერულია და ცარიელი,
არც სიცოცხლეა, არც გემოვნება,
არცა საგანი გულწარმტაცველი!“

პოეტი გადადის ძველი დედაქალაქის – მცხეთის აღწერაზე. ქალაქი თავის დროზე გმირთა სავანე იყო, სადაც ყვაოდა ცხოვრების ხე – თავისუფლების ნერგი. დღეს კი ყველაფერი ჩამკვდარა და დადუმებულა. ქართული ცივილიზაციის აკვანი დაცემულია, წმინდა ადგილები პირუტყვთა ქელვით არის შეგინებული:

„და იგი დედაქალაქი ვრცელი
ან სამიკიტნო დაბად გამხდარა.

ნგრეულან მისნი დიდნი პალატნი,
დიდი ცხოვრება მის დაცემულა,
დღეს იმ ცხოვრების წმინდა ალაგნი
პირუტყვთა ქელვით შეგინებულა.“

ამ ფონზე პოეტი იგონებს ქართველთა ორიათასწლოვან ისტორიას, ისტორიას სავსეს ომებითა და წინააღმდეგობებით. აღშფოთებით ლაპარაკობს უცხოტომელ დამპყრობელზე – ალექსანდრე მაკედონელზე, რომელიც ავტორს რუსეთის იმპერიის ალეგორიულ სახედ ჰყავს წარმოდგენილი.

უცხო დამპყრობელი ყველანაირად ავინროებდა ქართველებს, სძულდა ერი, ენა, მისი სიკეთე და ნიჭიერება. ყველაფერს, რაშიც კი ერის ღირსება იყო განსახიერებული, სპობდა და ანადგურებდა. ილია დასძენს, რომ სიძულვილით ქვეყნის მართვა წარმოუდგენელია და სასიკვდილოდ არის განწირული. პოეტი ხალხს მოუწოდებს შურისძიებისკენ. მისი აზრით, აუცილებელია მტერს აზღვევინო. ამისათვის კი საჭიროა გძულდეს მტერი. მტრის სიძულვილი მხოლოდ სამშობლოს სიყვარულით არის განპირობებული:

„მოვიდა ის დღეც შურისგებისა,
მტარვალს აღუდგა ქართველის ქველობა
მართალი არის ხმალი ზღვევისა,
როს ხელს ჰკიდებს მას მამულის ტრფობა.“

ასე მოიქცა ფარნავაზ ჰაეროვანი, რომელმაც ვერ გაუძლო მტარვალების მხრიდან ქვეყნის შეურაცხყოფა-დამცირებას. მან, თავისი ქვეყნის ამაყმა შვილმა, ძირს დასცა, პირქვე დაამხო უცხო დამპყრობელი და კვლავ შეაერთა ერთი ცხოვრებით მტრისგან რღვეული ქართლი.

ილია ხშირად მოუხმობს ისტორიულ გმირებს, რათა ისინი თანამედროვეობას დაუკავშიროს და კიდევ უფრო შთამბეჭდავი გახადოს ბრძოლა ეროვნული დამოუკიდებლობისათვის. აქ აშკარად ჩანს ილიაზე გრიგოლ ორბელიანის ლიტერატურული გავლენა.

პოეტის მსოფლმხედველობრივი კრედო, მისი იდეოლოგიური თვალსაზრისის ზოგიერთი პრინციპული მხარე იკვეთება თხზულების 24-ე თავში. მწერალი ამბობს, რომ დღეს არა მარტო საქართველოა მიძინებული, არამედ მთელი კავკასია, შავი ზღვიდან კასპიის ზღვამდე, ინერტულ მდგომარეობაში იმყოფება. ამიტომაც საჭიროა, მძლავრი კავკასიის ხალხებმა გამოიღვიძონ და, ამჟამად გაყრილნი, გაერთიანდნენ, ერთი აზრით ამოქმედდნენ და გაილაშქრონ საერთო ბოროტების წინააღმდეგ. ილიას აზრით, მხოლოდ და მხოლოდ გაერთიანებული ძალით, ცხოვრებისადმი აქტიური დამოკიდებულებით შეიძლება მიზნის მიღწევა:

„როდისღა ვნახავ მშვენიერსა ამ ქვეყანასა
თვისთა დიდების ნაშთსა ზედა კვლავცა აღმდგარსა,
დროსთან დანთქმულსა სხვა-და-სხვათა კავშირთა ბრძოლას
ერთის ცხოვრების, ერთის სულის ძლიერსა ქროლას?
როს ესე ტოტნი ერთ ცხოვრების, ერთ-არსებისა,
ეხლა გაყრილნი ერთ მდინარედ შეერთდებიან?
როს იგი ტომნი ცად მიღწეულ მძლავრ კავკასისა
ერთისა აზრით, ერთის ფიქრით განდიდდებიან?“

ილია ჭავჭავაძის ამ იდეას ასაზრდოებდა ევროპაში გაძლიერებული ეროვნული მოძრაობანი და რა გასაკვირია, რომ ევროპელი პატრიოტები გავლენას ახდენდნენ ქართველ მოაზროვნეებზე.

დაკვირვებული მკითხველი დაინახავს, თუ რაოდენ თანამედროვედ ჟღერს დღესაც პოეტის სიტყვები. 21-ე საუკუნეში კვლავაც აქტუალურია კავკასიის ხალხთა ერთ მუშტად გაერთიანე-

ბა საერთო მტრის წინააღმდეგ ეროვნული დამოუკიდებლობისა და დემოკრატიული უფლებებისთვის ბრძოლაში.

აქედან აშკარად იკვეთება ილიას შორსმჭვრეტელობა, მისი ეპოქალური ალლო და გონიერება. ფაქტობრივად, პოეტმა საუკუნით ადრე გაისიგრძეგანა ჩვენი სამშობლოს, მთლიანად კავკასიის რეგიონის, მნიშვნელოვანი გეოპოლიტიკური მდგომარეობა და არა მარტო კავკასიის რეგიონის სამომავლო რისკები იწინასწარმეტყველა, არამედ უფრო ფართო მასშტაბის, გლობალური პროცესები ევროპისა და აშშ-ის პოლიტიკურ-ეკონომიკური პერსპექტივებიც, რომლის დადასტურებასაც წარმოადგენს მისი პუბლიცისტური მემკვიდრეობა. იმისათვის, რომ დავაკონკრეტოთ, ჩვენ გაკვირვებით შევხვებით მწერლის პუბლიცისტურ წერილებსაც.

ილიას ღრმად სწამდა, რომ კოლოსალური სამხედრო მზადება, რასაც ევროპის სახელმწიფოები და, კერძოდ, გერმანია იმ დროს აწარმოებდა კონტინენტზე, ომის გიგანტურ ხანძრად გადაიქცეოდა. ილიას ნაწინასწარმეტყველური უბედურება ევროპას ორჯერ დაატყდა თავს, პირველად 1914 წელს, ხოლო მეორედ 1939 წელს.

უტყუარი ალლოს, რკინისებური ლოგიკისა და სიტუაციის ღრმა ანალიზის საფუძველზე ილია ჭავჭავაძემ „ივერიის“ 1889 წლის 25 თებერვლის მონინავე წერილში პარალელი გაავლო ევროპის სახელმწიფოებსა და აშშ-ს შორის და იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ შესაძლოა ამერიკამ ეკონომიკურად „მსოფლიო მეთაურობა“ დაიმკვიდროსო.

რას ემყარებოდა ილიას ამგვარი პროგნოზი? მას კარგად ჰქონდა შეგნებული, რომ ჯარისა და თოფ-იარაღის სისტემატური ზრდა ევროპაში იწვევდა მოსახლეობის გაღატაკებას და თავისთავად სახელმწიფოს გაკოტრებასაც.

ილია წერს: მართალია, აშშ დიდად ჩამორჩება ევროპას სამხედრო თვალსაზრისით, მაგრამ ამ ქვეყნის დოვლათმა და ეკონომიკურმა ძლიერებამ მსოფლიოს ყველა ქვეყანას გადააჭარბა, რაც თავისთავად გვაფიქრებინებს მომავალში ამერიკის მიერ გაკოტრებული ევროპის სრულ დამორჩილებასო. საუკუნე-ნახევრის შემდეგ საზოგადოება დადგა აშკარა ფაქტის წინაშე, რის შესახებაც ილია თეორიულად ჯერ კიდევ მსჯელობდა მე-19 საუკუნის ბოლოს, მაგრამ ილიას კარგად აქვს შეგნებული ისიც, რომ ბრძოლას თავისუფლებისა და დემოკრატიული უფლებებისათვის აუცილებლად ესაჭიროება ცოდნა. მისი აზრით, უგუნურ ქართველებს ქვეყანა გაუქმებული ტაძარივით სწორედ ცოდნის დეფიციტის გამოც აქვთ მიგდებული.

იმისათვის, რომ განხორციელდეს გარდაქმნა, ქართველებმა უნდა შეისწავლონ ცხოვრების ზოგადი კანონები და განჭვრიტონ ცხოვრების დენა; გააცნობიერონ, რომ ცხოვრება იცვლება, მოძრაობს, როგორც ყოველივე არსებული ამ სამყაროში; რომ შეფარდებითი უძრავობა ქვეყნისთვის დამღუპველია; რომ დაპირისპირებაა საზოგადოების შიგნით; ყველგან წინააღმდეგობაა და ეს უკანასკნელი კი განვითარებისათვის აუცილებელი პირობაა:

„ ვიდრე ძე შენი არ გაიკვლევს ზოგადს ცხოვრებას
და მცნების ნათლით ზეაღზიდულ, ამაღლებული,
ჭკვით არ განსჭვრიტავს საზოგადო ცხოვრების დენას,
იმ დრომდე იგი, უიმედო, შენუხებული,
უქმისა დრტვინვით, გულის წვითა მწარე ცრემლს დაღვრის.“

ილიას, როგორც დაკვირვებულ, შორსმჭვრეტელ ადამიანს და ფხიზელ პოლიტიკურ მოღვაწეს, კარგად ესმის ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში მომენტის მნიშვნელობა.

როცა ოსმალეთს წაერთვა მიწა-წყალი და შემოუერთდა საქართველოს, ილიამ თქვა, რომ შეიძლება ერი გაყოს შემთხვევამ, მაგრამ, როგორც კი მომენტი დადგება მათი შეერთებისათვის, ორივე ნაწილი ჭეჭით შეუერთდება ერთმანეთსო. ილიას გამონათქვამი წინასწარმეტყველება ამჟამად ოკუპირებული და დაქუცმაცებული საქართველოს ტერიტორიული გამთლიან-

ნების უტყუარი შესაძლებლობის შესახებ. სწორედ აქ ვლინდება მწერლის გენიალურობა, მისი სტრატეგიულად შორსმჭვრეტელური მოსაზრებები.

მეორე მხრივ, ეროვნული ბრძოლა მოითხოვდა შინაგან სოლიდარობას და ილიაც ჩვეული პირდაპირობით ამხელს ქართველების კუთხურობას, საკუთარ ნაჭუჭში ჩაკეტილობას: „ქართველი ჩვენი ტომის საერთო სახელი აღარ არის. აღარც შინა და აღარც გარეთ. იმერელი – იმერელია, გურული – გურულია, მეგრელი – მეგრელია, ქართლელი – ქართლელია, და სულ ყველანი კი ერთად ქართველები არ არიან“(1,142;).

ილიას სურს, გამომზეურებულ და შესწავლილ იქნას ერის ისტორია, ეკონომიკა, ქართველთა პოლიტიკური მოღვაწეობის კულტურული გეზი სხვა ერების მიმართ.

„აჩრდილში“ იკვეთება მწერლის მსოფლმხედველობრივი პოზიცია, რომელიც საბოლოო ჯამში დადის კლასთა თანამშრომლობის იდეამდე. ილიას მხატვრულ მემკვიდრეობასთან შესაბამისობაშია მწერლის ბოლოდროინდელი პუბლიცისტური წერილებიც. წერილში ქართულ ლიტერატურაზე უარყოფილია თაობათა შორის ბრძოლა და ყურადღება ექცევა, თუ რამდენად მკვეთრად გამოიხატება მწერლის შემოქმედებაში „მამული“ და გლეხკაცის საქმე.

ამრიგად, პოემა „აჩრდილს“ თამამად შეიძლება ვუწოდოთ თანამედროვეობისათვის აქტუალური ნაწარმოები. თხზულების პრობლემატიკიდან გამომდინარე, ნაწარმოები მარად უკვდავი, ზედროული ძეგლის სახელს იმკვიდრებს როგორც ქართველ მკითხველებში, ასევე მხატვრული ლიტერატურით დაინტერესებულ ადამიანებში.

ლიტერატურა:

1. ილია ჭავჭავაძე, რჩეული, წიგნი I, თბ., 1974.
2. გ. ჯიბლაძე, ილია ჭავჭავაძე, ნაწ. II, თბ., 1984.
3. მ. ზანდუკელი, თხზულებანი ტ. II, თბ., 1976.
4. გრ. კიკნაძე, ლიტერატურის თეორიისა და ისტორიის საკითხები, თბ., 1978.

NANA CHIKVILADZE

ILIA CHAVCHAVADZE'S POEM "GHOST" AND MODERNITY

SUMMARY

The paper focuses on national and social issues of the work. It notes that the poem is Ilia Chavchavadze's program one. The writer depicts historical heroes in order to strengthen patriotic feelings in Georgians and make the struggle for the independence more impressive.

The paper is interesting as in the poem the attention is paid to Ilia's predictive ideas, future risks of the Caucasus and the publication of the broader global processes in Europe and the United States.

თამარ ღიკანოსიძე

ვაჟა-ფშაველა და ბუნება

*„მთას ვიყავ, მწვერვალზე ვიდეგ,
თვალთ წინ მეფინა ქვეყანა,
გულზე მესვენა მზემთვარე,
ვლაპარაკობდი ღმერთთანა“.*

„ბუნება ღვთაებრივი ჰარმონიის გამოვლინებაა, ადამიანი კი – ამ ჰარმონიის ნაწილი და როგორც არ უნდა იყოს მისი საამნოთიერო ინტერესები, იგი საბოლოოდ განწირული იქნება, თუ ბუნების გრძნეულ ენას არ მიუგდებს ყურს, მის უხილავ სულიერებას არ ირწმუნებს და მის ტკივილს არ გაიზიარებს, ბუნება ოდესმე სამაგიეროს გადაუხდის თავის ყოვლის შემძლეობით გაამპარტავნებულ ადამიანს და მართოდმართო დატოვებს ცხოვრების დამშრალი მდინარის უსიცოცხლო, უხმო და უშრეტელ ნაპირზე“.

ვისაც ქართული პოეზია უყვარს, მისთვის ვაჟა-ფშაველას სახელი განსაკუთრებით ძვირფასია. ძნელია, ერთი თვალის გადავლებით შეაფასო ის მდიდარი შემოქმედებითი საგანძური, რომელიც ვაჟას გენიამ დაგვიტოვა. მთის მგოსანმა ახალი სუნთქვა შემოიტანა ჩვენს მწერლობაში. ბუნების წიაღში დაბადებული და აღზრდილი პოეტი უმღერის მშობლიურ ქვეყანას და მის წიაღში ეძებს შვებას.

ვაჟა-ფშაველა ბუნების მგოსანია. „გარეშე ბუნებისა და ადამიანთა ცხოვრებისა არ არის პოეზია, ჩვენ ბუნებაში ვართ, იგი ჩვენშია. ცოცხალნიც მისნი ვართ და მკვდარნიც“, – წერდა პოეტი. ვაჟა სამყაროს უყურებს, როგორც ერთ მთლიანობას. თავისი მრავალფეროვნებით, მუდმივი ბუნებრივი კავშირით, წინააღმდეგობითა და ჭიდილით. ამ მთლიანობის განცდა მას უდიდეს სიამოვნებას ანიჭებს. „ამაზე ტურფა და კარგი მე სხვა აღარა მგონია!“ – აღტაცებით აცხადებს პოეტი. ასეთ განცდაში პოულობს იგი სულიერ სიმშვიდეს, სიხარულს, ტკივილებისაგან გაყურებას.

ლექსში „ღამე მთაში“ შთამბეჭდავად გვიხატავს ვაჟა ღამის სურათებს, „დაღამდა... წერილი ვარსკვლავნი აყვავდნენ, დასხდნენ ცაზედა“.

მთის მგოსანს იზიდავს: სიცოცხლე, მოძრაობა, აქტიურობა და ჰარმონიული მთლიანობა. პოეტის გაგებით, ბუნებაში მარადიული კანონზომიერება არსებობს მოქმედ ძალათა შორის, ისინი ურთიერთობით ქმნიან მარადიულ სილამაზეს, სიცოცხლეს. ბუნების განუყოფელი ნაწილია ადამიანი, რომელიც ამ მთლიანობის აღქმაში პოულობს თავის დასაბამს, დანიშნულებას, ადგილს და ღირებულებას. მისი არსებობა განპირობებულია სწორედ ამ მოვლენებისა და საგნების მთლიანობით, მისი განვითარების კანონზომიერებით. „და მე ხომ ყველას მონა ვარ, პირზე ოფლს-გადამდინარედ“, – აცხადებს პოეტი.

ფინალში კი გადმოგვცემს სიკეთისა და ბოროტების, დადებითისა და უარყოფითის შენაცვლებას. იგი ასე აზუსტებს თავის ფილოსოფიურ შეხედულებას:

*„ბუნება მბრძანებელია,
იგი მონაა თავისა,
ზოგჯერ სიკეთეს იხვეჭავს,
ზოგჯერ მქმნილია ავისა“.*

მთის მგოსანი იზიარებს შეხედულებას სიცოცხლის ერთიანი სულის შესახებ, რომელიც გაბნეულია მთელ სამყაროში. მის ყურადღებას იპყრობს არა მარტო ბუნების სილამაზე მისი მომაჯადოებელი იერი, არამედ მისი სული, შინაარსი, პოეტი ბუნების ყოველ გამოვლენაში სიცოცხლეს ხედავს. ბუნება ადამიანის სიცოცხლის წყაროა, მის გარეშე არ არსებობს სიკეთე და ბედნიერება. არაგვის ხეობას არაერთი პოეტის გული აუძგერებია თავისი სიმშვენიერით, ვაჟა-ფშაველა არაგვის ხეობაში დაიბადა, მდინარის ანკარა ტალღები უმღეროდნენ მას ნანას. „რალამაზია, წყეულო, შენთ ზვირთთა ლაღნი ჩქერანი“ – წერდა პოეტი.

წარმტაცია არაგვის ხეობა ზაფხულში, როცა ბუნება იღვიძებს და ნაირფერად ივსება. პოეტი აქვე იძლევა განრისხებული ბუნების შეუდარებელ სურათს, რომელიც ცოცხლად წარმოადგენს ხეობის მძვინვარებას ავდარში.

ლექსი ყურადღებას იქცევს სამშობლოს უსაზღვრო სიყვარულის იდეით. მასში ბუნების წარმტაცი სურათები დახატულია, როგორც ღირსება და სამკაული ქვეყნისა. არაგვის ხეობა პოეტს აღმაფრენას ანიჭებს, დამწუხრებულს აღაფრთოვანებს, ახარებს და სიმღერის ხასიათზე აყენებს. პოეტი ისწრაფვის მაღალი მთებისაკენ, არაგვის სათავეებისაკენ და ნატრობს მის კალთებზე სიკვდილს: „გულიც იქ წევს, თვალიცა, იქ რო მაღალი მთებია“.

ლექსი „შეუპოვარი არაგვის სახე“ ქართველი ერის, მშობელი ხალხის გმირობისა და შემართების სიმბოლოა.

ვაჟა-ფშაველა ოპტიმისტია. ლექსში „კიდევაც ვნახავ გაზაფხულს“ ბუნების სურათების აღწერის ფონზე ნათელი ფერებითაა გადმოცემული მომავლის რწმენა. ქვეყნის ბუნებასთან შესისხლხორცებული პოეტი მის წიაღში ეძებს შვებას და სჯერა, რომ მალე დადგება „გაზაფხული“. მომავლის იმედი ურყევად იყო გამჯდარი მის შეგნებაში.

პოეტს გულწრფელად სწამს, რომ სამართლიანობა იზეიმებს, დამარცხდება ბოროტება, რაც ხელს უშლის დამკვიდრებას. ია და ამწვანებული მთა-ბარი სიხარულით გამთბარი სიცოცხლის, ბედნიერი ცხოვრების დამკვიდრების სიმბოლოა.

ულამაზესი ფერებითაა დახატული ბუნება ვაჟას პოემაში „აღუდა ქეთელაური“, მასში მრავალფეროვანი ბუნება თავისი შინაარსით კეთილი და ბოროტი საწყისების გამოხატულებაა.

„სტუმარ-მასპინძელში“ დახატული სურათები ისევ უკვდავია, როგორც ფონი მოქმედების გაშლისათვის, გმირის განწყობილების გადმოსაცემად. ხშირად კი მწერალი აღწერს ბუნებას, რათა გვიჩვენოს წინააღმდეგობა ადამიანსა და ბუნებას შორის.

„ბახტრიონში“ ფართოდ არის წარმოსახული ბუნება. პოემის შესავალში დახატულია შეღამების სურათი – ქარი მწარედ ქვითინებს, წვიმებმა მთების გულ-მკერდი ჩარეცხეს, ანკარა წყაროები ახმაურდნენ, პოეტი დაუფარავი აღტაცებით ესალმება თვალუწვდენელ ქედებს:

*„მოგესალმებით, ქედებო,
მომაქვს სალამი გვიანი“.*

ის, ვინც შეიცნობს ბუნების სილამაზეს, ჩასწვდება მის არსს, სამართლიანი და ჰუმანური გახდება. სიკეთისა და ბედნიერების საწყისი, ვაჟას აზრით, ბუნებაა, რადგან მის გარეშე სიცოცხლე შეუძლებელია.

ვაჟა-ფშაველა ქართულ ლიტერატურაში სამართლიანად ითვლება პეიზაჟის უდაბლო ოსტატად. მან გაამდიდრა ქართული მწერლობა ბუნების მხატვრული სურათებით.

„ბუნება“ ვაჟას წერილებში არ ნიშნავს მხოლოდ ფლორას და ფაუნას. უმრავლეს შემთხვევაში, ეს არის სამყაროს, ობიექტური რეალობის ყოფიერების სინონიმი.

ბუნება არა მხოლოდ ჰარმონიის წყაროა, ის ამავე დროს არის „გონიერი“ საწყისიც.

„ვხედავთ კარგად, ბუნებას რომ თვალეები არა აქვს, არც თავი აბია და ტვინი სად ექნება? მაგრამ მისი წესი და რიგი, მისი სიმტკიცე აზრისა და მისწრაფებისა ჩვენ გვაოცებს, გვაკვირვებს, მისი გონიერი მოქმედება ადამიანის გონიერებას ბევრით აღემატება... ყველა დიდებული

ადამიანი თვით ამ ბუნებას ჰგავს ღირსებით და ნაკლით“, – წერს ვაჟა საპროგრამო წერილში „სად არის პოეზია?“

თუ ქართველ რომანტიკოსებთან ბუნება მეტწილად ემოციური დეკორუმის როლს ასრულებდა, ვაჟასთან იგი ამეტყველებული სამყაროა, ფლორისა და ფაუნის წარმომადგენელი აქრთული ურთულერტკავშირისა და ურთიერთზეგავლენის ლაბირინთს ქმნიან. თანაც ყველა ისინი საკუთარი ცხოვრების ნიშნებით არიან აღჭურვილნი...

ვაჟა-ფშაველას პოეზიაში მცენარეები, ნადირნი და ფრინველები თავისებურად განიცდიან, ფიქრობენ და გრძნობენ. რასაკვირველია, ადამის შვილმა, ვაჟა-ფშაველამ კარგად იცის, რომ იას და ხმელ წიფელს, კლდესა და მთებს ან არწივს სულიერი ცხოვრება არ გააჩნიათ, მაგრამ ის იმას ნიშნავს, რომ ვაჟა-ხელოვანი არ ხედავს ამგვარი ცხოვრების ნიშნებს მათს ხასიათში, მოქცევაში, ფიზიკურ ტკივილსა თუ სიხარულში.

ადამიანისა და ბუნების მოვლენები ერთი მიზნისკენ იყვნიენ მიმართულნი. ვაჟა არ ყოფს ერთმანეთისაგან ადამიანსა და ბუნებას. ორივე მსგავსია და სიცოცხლის სრულყოფის ერთი მიზნისკენ მიმართული. მათ შორის არა მარტო მსგავსებაა, ერთგვარობაცაა. ბუნება და ადამიანი ვაჟას მსოფლმხედველობაში ერთიანდება სიცოცხლის განგრძობისა და სრულყოფის უმაღლეს იდიალში.

ვაჟა ერთნაირ კანონზომიერებებს ხედავს ბუნებასა და ადამიანში. ამასთან, არა მხოლოდ ეთიკურის, არამედ მსოფლმხედველობრივის თვალსაზრისით. ამიტომ აკავშირებს იგი ერთმანეთთან ბუნებისა და ერის სულის გაზაფხულებს.

ვაჟას შეხედულებით, არსებობის ძირითადი აზრი სიცოცხლისადმი სწრაფვაშია, მისი უმაღლესი ფორმა კი ადამიანია. სამყარო, როგორც მთლიანობა, მხოლოდ ადამიანურის ასპექტში წარმოიდგინება. ბუნება და ადამიანი ერთმანეთს კი არ გამოხატავენ, ერთგვარობის სფეროში არიან მოქცეულნი და ყოფიერების ერთსა და იმავე კანონზომიერებისადმი დამორჩილებული.

ვაჟა მოხიბლულია სამყაროს გრანდიოზული მშვენიერებით. იგი მონაა ბუნების. „მონა ვარ, მონა ბუნების, თავი არა მაქვს დავისა“, – ამბობს ის.

ასეთია ადამიანისა და ბუნების დამოკიდებულება. მათ შორის არის არავითარი დისტანცია. „ჩვენ ბუნებაში ვართ, იგი ჩვენშია“, – ამბობს ვაჟა.

ყოველი მოვლენა ბუნებისა – ადამიანის ყოველი სულიერ ვითარებაში – უშუალო ტკბობისა და ჭვრეტის საგნად არის გადაქცეული და ბუნების გრძნობის ხასიათი ბუნების თავისთავადი ღირებულების განცდას ეუფლება... ესაა ნამდვილი ესთეტიკური ტკბობა... ბუნების ასეთი გრძნობის გამოსახატავად საჭირო იყო ასეთი პოეტი, რომელიც ბუნებით, როგორც უცხო ობიექტით კი არ იქნება დაინტერესებული, არამედ თავის სულიერ შინაარსად გადააქცევდა მთლიანად ბუნებას.

„ბუნება მბრძანებელია, იგივ მონაა თავისა“, – ამ ფორმულით გამოთქვა ვაჟამ ის დიდი საიდუმლოება, რომელიც მან ბუნებაში დაინახა. ორი წინააღმდეგობა, ერთი მეორის უარმყოფი, მოქცეულია ერთ დიდ მთლიანობაში, რომელსაც ჩვენ ვერ ვხედავთ. ბუნება ყველაფერია და ადამიანი, რომელიც ამ ბუნებას კონფლიქტში ჩაუდგება, უძღვებ შვილსა ჰგავს, რომელიც გარენრობს, მაგრამ ბოლოს იძულებული იქნება ისევ მშობლის კალთას დაუბრუნდეს.

ვაჟამ მთელი ბუნება ისე მომართა, როგორც მისი გული იყო მომართული. აქ ორმაგი პროცესი იყო, თვითონაც ბუნების მონაფეა, მან თავისი ადამიანობა ბუნებისაგან ისწავლა და არც იღლება დღე-ღამე ბუნების თვალში ცქერით. მისი ცხოვრებისა და მოქმედების ძირითადი პრინციპი იყო: დასულიყო ყოველი მოვლენისა თუ საგნის საიდუმლო ძირამდე, ეპოვნა ყველა შორეული და უხილავი კავშირი, რომელსაც ვერ მივწვდენივართ და ბუნების საიდუმლოებას ვეძახით.

მან იცის, რომ ბუნება არავითარ ძალას არ ემორჩილება თავისი თავის გარდა, („ბუნება მბრძანებელია, იგივე მონაა თავისა“) და თავისი კანონებიდან გადახვევა არ იცის, მაგრამ ვაჟა შორსაა იმისგან, რომ ბუნების ეს კანონზომიერება სრულყოფილად სცნოს და მით ბუნების ჰარმონია აღიაროს პირიქით, ეს კანონზომიერება ვაჟასთან ტრაგიკულად განიცდება. ვაჟა მთელი არსებით უჯანყდება რკინისებურ აუცილებლობას, რომელიც ყველაფერს ლამაზს, ამაღლებულსა და კეთილს ისევე ანადგურებს, როგორც მახინჯს, სუსტსა და უვარგისს:

*„ბუნების ცოდვა ეს არის, მუდამ სანყინო ჩემია,
ავსა და კარგსა ყველას სპობს, არავინ გადურჩენია“.*

ბუნება მისთვის არ არის უსულო არსება, ვაჟას ბუნებაში ყოველი არსება ცოცხლობს. მისთვის არ არსებობს სიცოცხლის გარეშე ბუნებისა და პოეზია ვერ დაასახელებდა უკეთეს პოეტს, რომელსაც გადმოეცემა ეს შინაგანი გრძნობა ბუნებისა და ადამიანის თანაყოფისა.

ვაჟა-ფშაველა უნივერსალური შემოქმედია; ასე იმიტომ არის, რომ მის გენიალურ ქმედებათა ასეთ პარალელებს ვპოვებთ მსოფლიო ლიტერატურაში; განა მინდია იგივე ჰაივიტა არ არის? ლონგელფოს ამ უკვდავმა ქმნილებამ ამერიკის უძველეს მკვიდრთა ხალხურ ეპოსში ისევე იპოვა შთაგონების წყარო, როგორც „გველის მჭამელმა“ ქართული მთის ხალხურ ეპოსში – „ხოგაის მინდიაში“; განა ვაჟა-ფშაველამ არ გაიგონა პირველად მსოფლიო მწერლობაში ტყის ტირილი როდესაც მონადირეებმა მისი პირმშო ლალი ირემი ნუთისოფელს გამოასალმეს?...

... ვაჟა-ფშაველა არ იყო ვინრო, კარჩაკეტილი, მხოლოდ საყოფაცხოვრებო მწერალი, მისი გენია შთაგონების უნივერსალურ წყაროს ჰპოვებდა თავის პატარა ფშავში. ვაჟამ ეს პატარა კუთხე მსოფლიოდ აქცია და ღმერთი კოპალე, კაცი მინდია და მგელი ტოტია მანფრედს, ფაუსტს და მაუგლის გვერდით ამოუყენა.

მსოფლიო ლიტერატურაში ძნელია მეორე პოეტის აღმოჩენა, რომელსაც ვაჟა-ფშაველაზე უფრო გამახვილებული გრძნობა ჰქონდეს ბუნების საიდუმლოების ასახსნელად და მისი მშვენიერების ასათვისებლად. ის დაჯილდოებულია არაჩვეულებრივი მდიდარი ქვეშეცნობილი ცხოვრებით, მისი სული თითქოს სრულიად ბუნებრივ დიალოგს მართავს არა მარტო ცხოველებსა და მცენარეებთან, არამედ კლდეებსა და ქვის ლოდებთანაც. ამიტომ მისი პოეტური პეიზაჟები რაღაც სასწაულის შთაბეჭდილებას ახდენენ თანამედროვე ადამიანზე, განსაკუთრებით, როცა ეს უკანასკნელი მოწყვეტილია ბუნებას და თავისი ცხოვრების უდიდეს ნაწილს ასფალტიანი ქუჩებისა და აგურის შენობების გარემოცვაში ატარებს.

ლიტერატურა:

1. ევგენიძე ი., „ვაჟა-ფშაველა“, თსუ, გამომცემლობა, თბ., 1989.
2. ქართველი მწერლობი ვაჟა-ფშაველას შესახებ, თბ., 2002.
3. ნონკოლაური დ., ვაჟა-ფშაველას შესახებ, თბ., თსუ გამომცემლობა, 2008.

TAMAR DEKANOSIDZE

VAZHA-PSHAVELA AND NATURE

SUMMARY

Nature is a phenomenon of divine harmony, and a person is part of this harmony. Vazha-Pshavela, as a nature admirer has introduced new breath in our literature. In Georgian literature the poet is considered to be a master of landscape. He has enriched Georgian writing with images of artistic nature. Therefore his poetic landscapes make some miracle impression in man.

რუსულან გომონია

**მოტივაცია, ზოგადი დებულებები და
სასწავლო პროცესთან ურთიერთმიმართება**

ის, რომ მოტივაცია არის ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი უცხოურ ენაში წარმატების მისაღწევად, უდავოა.

როდესაც ვინმე მოკლე დროში უცხოური ენის შესწავლას დააპირებს, ამბობენ: მოტივირებული უნდა იყოსო. მაგრამ რას უნდა ნიშნავდეს ეს? როდის არის ადამიანი მოტივირებული? მაღალი მოტივაცია სწავლის წარმატების წინაპირობაა თუ შედეგი?

კვლევების თანახმად, არსებობს მიზეზშედეგობრივი კავშირი მაღალ მოტივაციასა და უცხოური ენის წარმატებით ათვისებას შორის. რა თქმა უნდა, წარმატებული სწავლა პოზიტიურად მოქმედებს მოტივაციაზე. ზოგადად, მოტივაცია დღეს „წარმატებული სწავლის გასაღებად“ მიიჩნევა.

მოტივაცია არის „კონსტრუქტი“, რითაც ადამიანი ამა თუ იმ საგანს ან ქმედებას უპირატესობას ანიჭებს. რასაკვირველია, კავშირი ქცევასა და მოტივს შორის ძალიან იშვიათად არის ისე მარტივი და ცხადი, როგორც კრიმინალურ ისტორიებში. ხშირად რამდენიმე, ურთიერთგამომრიცხავი მოტივი არის ხოლმე რაიმე ქცევის წარმართვის მიზეზი. ზოგადად, მოტივაციაში სამი კომპონენტის გამოყოფა შეიძლება (6):

1. ადამიანი მიმართულია მიზნისკენ, რომელიც შეიძლება პოზიტიური ან ნეგატიური იყოს;

2. ამ მიზნის მიღწევის სურვილი;

3. მოსწავლე მზადაა სიძნელები თავისთავზე აიღოს, რათა მიზანს მიაღწიოს.

ელისის მიხედვით, მოტივაცია „ძირითადი ფაქტორია უცხოური ენის შესწავლისას“.

უცხოური ენის შესასწავლად მოტივაციის გაჩენაზე სხვადასხვა მოსაზრებები არსებობს. ითვლება, რომ ყოველ ადამიანს სოციალიზაციის პერიოდში სპეციფიკური განწყობები (კულტურულად სპეციფიკური განწყობები) უმუშავდება. ამგვარი დამოკიდებულება ვლინდება უცხოური ენებისა და კულტურის მიმართაც. მაგალითად, გერმანელები, ინგლისური ენის, როგორც მსოფლიო ენის მიმართ, ხშირად პოზიტიურად არიან განწყობილნი, თუმცა, ინგლისური და ამერიკული კულტურა მათთვის მეორეხარისხოვან როლს თამაშობს.

რავენი ინტელექტის ყველაზე პოპულარული ტესტის ავტორი, თავის წიგნში „კომპეტენტურობა თანამედროვე სამყაროში“, წერდა: „ქცევა განისაზღვრება მოტივაციით ბევრად მეტად, ვიდრე უნარით. ფსიქოლოგების, პედაგოგების ძირითადი ამოცანაა მოახდინონ თავიანთი ძალების კონცენტრაცია მოტივაციის შეფასებაზე“.

დ. უზნაძე (2) მოტივს ქცევის ფსიქოლოგიურ საფუძველს უწოდებდა.

თანამედროვე ამერიკელი ფსიქოლოგები მიუთითებენ მოტივის სამგვარ ფუნქციას: მოტივი აღძრავს ქცევას, აძლევს მას მიმართულებას და უზრუნველყოფს მას.

ქეიტმა და ქულმა (1) განსაზღვრეს ის ფაქტორები, რომლებიც განაპირობებს მიღწევებს სწავლაში. მათი აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა უნარი, მაგრამ არანაკლებ მნიშვნელოვანია მოტივაცია და სწავლების ხარისხი. აღმოჩნდა, რომ მოსწავლეები, რომლებიც

სწავლობენ კარგ სკოლებში სწავლების საუკეთესო პროგრამებით, უფრო მოტივირებულნი არიან. მაღალი მოტივაციის მქონე მოსწავლეები მეტს მუშაობენ, ასრულებენ დიდი მოცულობის დავალებებს და შედეგიც უკეთესი აქვთ.

არსებობს ბევრი მითი მოტივის შესახებ (იმედაძე, ნ.; ჯაში, ჟ. 2005. განათლების ფსიქოლოგია).

მითი 1: თუ მოსწავლეები აქტიურად არ არიან ჩართულნი თავიანთ სამუშაოში, ეს იმას ნიშნავს, რომ ისინი არ არიან მოტივირებულნი.

მითი 2: მარცხი კარგი მოტივაციაა.

მითი 3: სწავლება უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე მოტივაცია.

მითი 4: მასწავლებლები უქმნიან მოსწავლეებს მოტივაციას.

მითი 5: მუქარა ზრდის მოტივაციას.

მითი 6: მოტივაციის გაზრდა ავტომატურად ზრდის სწავლების ეფექტს.

აი, რა აზრის არიან ფსიქოლოგები ამ მითების შესახებ.

1. მოსწავლეს შეიძლება არ გააჩნდეს სწავლის მოტივაცია, მაგრამ სხვა რამის კეთების მოტივაცია ჰქონდეს. ასეთ შემთხვევაში შესაძლებელია კლასში დისციპლინის პრობლემები შეგვექმნას;

2. მარცხი კარგია გამოცდილებისთვის, მაგრამ ხშირ მარცხს უამრავი პრობლემა შეიძლება მოჰყვეს;

3. ზოგიერთი ფსიქოლოგის მიხედვით, სკოლაში მთავარია შინაარსი, მაგრამ იგი სწავლის მისიას ვერ შეასრულებს, ვიდრე სწავლა მნიშვნელობას იქნება მოკლებული;

4. მასწავლებელი მხოლოდ ეხმარება მოსწავლეებს შექმნან შინაგანი მოტივაცია;

5. კლასის უარყოფითი ატმოსფერო სწავლის მოტივაციას ასუსტებს;

6. მოტივაცია თანდათან სუსტდება და შეიძლება გაქრეს თუ სხვა მომენტები არ არის გათვალისწინებული: მაგ.: კაკვეთილის ცუდი დაგეგმვა, მცირე კონტროლი, რაც ადაბლებს სწავლის მოტივაციას (1).

დესის და რიანის (7) მოდელი, რომელიც განათლების ფსიქოლოგიაში გამოიყენება, განასხვავებს შინაგან და გარეგან მოტივაციებს.

შინაგანად მოტივირებული ქცევებია, როცა ადამიანს სურს გაერთოს კონკრეტული აქტივობების კეთებით. გარეგანად მოტივირებული ქცევებია, როდესაც ინდივიდს სურს მიიღოს ჯილდო ან თავი აარიდოს დასჯას. შინაგანი მოტივაცია: როდესაც მოქმედებას აღძრავს ამ საქმიანობისგან (ჩვენს შემთხვევაში – სწავლისაგან) მიღებული სიამოვნებისკენ სწრაფვა, ანუ ინტერესი. გარდნერმა (6) განსაზღვრა მოტივაცია, როგორც „სივრცე, სადაც ინდივიდი მუშაობს, ან ცდილობს ისწავლოს ენა იმისთვის, რომ დაეუფლოს მას“.

შინაგანი მოტივაციის მქონე სტუდენტები ცდილობენ იყვნენ წარმატებულნი და დამოუკიდებელნი.

გარეგანი მოტივაციის დროს სტუდენტების მოტივაცია მომდინარეობს გარემოსგან. გარეგანი მოტივაციაა, როდესაც ადამიანში სურვილს (ჩვენს შემთხვევაში სწავლის) აღძრავს გარედან მოსული სტიმული. სტუდენტი სწავლობს იმიტომ, რომ შეაქონ, ან აიცილოს მარცხი. ბევრი მკვლევარი და თეორეტიკოსი აღნიშნავს, რომ შინაგანი მოტივაცია უფრო მეტად შეესაბამება წარმატებას, ვიდრე გარეგანი მოტივაცია, მაგრამ მოსწავლეში ხშირად არის გარეგანი და შინაგანი მოტივაციის კომბინაცია. გარეგან მოტივაციას შეუძლია გაზარდოს, ან შეამციროს შინაგანი მოტივაცია.

ქართულ ფსიქოლოგიაში სწავლის მოტივაციის საკითხი საფუძვლიანად დაამუშავა შ. ჩხარტიშვილმა (3). მოტივაციური საფუძვლის მიხედვით ის განარჩევს სწავლის სამ სახეს: ლატენტურს, სწავლას ჰეტეროგენული მოტივაციით და სწავლას ჰომოგენური მოტივაციით. სწავლის

მოტივაციის განხილვის დროს გამოყოფენ სხვადასხვა თეორიულ მიდგომას: კოგნიტურ-ჰუმანისტურს, ბიჰევიორისტულს.

სტუდენტთა მიერ უცხოური ენის შესწავლის მოტივაციური საფუძვლების კვლევისას გამოვლინდა ორი ძირითადი ნანამძღვრიდან:

- უცხოური ენის ათვისების პროცესი სასწავლებლის პირობებში იმთავითვე პოლიმოტივირებულია. დებულება სწავლის პროცესის პოლიმოტივაციური ბუნების შესახებ საკმაოდ გავრცელებულია (3)

- სასწავლებელში (სკოლის უფროსი კლასები, უმაღლესი სკოლა) ენის შესწავლის მოტივაციური სტრუქტურა იერარქიზებულია და გულისხმობს გარკვეული მოტივების დომინირებას. ვვარაუდობთ აგრეთვე, რომ აღნიშნული იერარქია ატარებს დინამიკურ ხასიათს, ე. ი. მოტივთა დომინირების პოზიცია ცვალებადობს: ა) ინდივიდუალურ-ასაკობრივი პრეფერენციების შეცვლის გამო; ბ) სწავლებაში გამოყენებული ტექნოლოგიების გამო; გ) ქვეყანაში ფართო სოციალური კონტექსტის ცვალებადობის გამო.

აღნიშნული თეორიული დებულებები მოითხოვს ემპირიულ დადასტურებას.

დავალების შესრულებას თან ახლავს წარმატებაცა და მარცხიც. წარმატებისა და მარცხის სიხშირე დამოკიდებულია წინა დავალების შესრულებით მიღებული წარმატებებისა და მარცხის გამოცდილებაზე, სამუშაოს სიდიდეზე ან იმ კავშირების დადგენაზე, რომლებიც არსებობს შესრულებული სამუშაოს მარცხსა და წარმატებას შორის.

კოგნიტური თეორიის მომხრე ფსიქოლოგებმა (5) ყურადღება მიაქციეს ატრიბუციის თეორიას, რომელიც სწავლობს თუ რა მიზეზებს ასახელებს ადამიანი საკუთარი შედეგების ახსნის დროს. ასეთი თეორიები ფუნდამენტურად მიიჩნევენ იმას, თუ როგორ მიაწერენ ადამიანები მიზეზებს ვითარებებს და ვარაუდობენ, რომ ადამიანები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან იმით, თუ როგორ ასრულებენ მას.

ატრიბუციის თეორიის მნიშვნელობა მოსწავლეთა ქცევის გასაგებად ნათელი ხდება, როდესაც მას ვუკავშირებთ მიღწევის მოტივაციას. ზოგიერთი ადამიანი იქცევა ისე, თითქოს მისთვის მთავარია წარმატების მიღწევა, ზოგი კი ისე, თითქოს მთავარია აიცილო წარუმატებლობა, მარცხი. მაკლელანდის აზრით, ადამიანები, რომლებსაც წარმატების მიღწევის ძლიერი მოთხოვნილება აქვთ, მიზნებს აღწევენ კიდევ. ამ მოთხოვნილების ფორმირებაში გადამწყვეტი როლი ენიჭება მშობლების განწყობას. მიღწევის ძლიერი მოთხოვნილების მქონე მშობლები ბავშვებისგანაც ბევრს ითხოვენ და დამოუკიდებლად ზრდიან, მაშინ, როდესაც ამგვარ მოთხოვნილებათა არმქონე მშობლები ბავშვების მიმართ მზრუნველობას იჩენენ და პასიურ პიროვნებად ზრდიან. გამოკვლევები აჩვენებს, რომ მიღწევისას მაღალი მოთხოვნილების მქონე ბავშვებს უფრო კარგ შედეგები აქვთ სკოლაში.

ამ თვალსაზრისით ორ ძირითად სახეს განარჩევენ: კონტროლის შინაგან ლოკუსს, როდესაც ადამიანი თავის წარმატებას და წარუმატებლობას საკუთარ უნარს მიაწერს. კონტროლის გარეგანი ლოკუსი გულისხმობს, რომ ადამიანი საკუთარ წარმატებას ან მარცხს გარეგან ფაქტორებს მიაწერს. პირადი პასუხისმგებლობა და სტაბილურობა მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ადამიანის მოტივაციას.

არსებობს სხვა მიდგომა მოტივაციის მიმართ: მიღწევის მოთხოვნილების თეორია (**Need Achievement Theory**). დ. მაკლელანდის მოტივაციის თეორიის მიხედვით, ინდივიდს აქვს სწრაფვა მიაღწიოს მის წინაშე მდგარ მიზნებს და ამოცანებს უფრო ეფექტურად, ვიდრე ადრე.

ყველაზე უფრო ზოგადი დონე, რომელიც ფოკუსირებულია ორიენტაციაზე და მოტივებზე, დაკავშირებულია უცხოური ენის სხვადასხვა ასპექტთან, როგორცაა კულტურა, საზოგადოება და გამოცდილება. ეს ძირითადი მოტივები განსაზღვრავს ძირითად სასწავლო მიზნებს.

ფსიქოლოგიური კვლევის თანახმად, მოტივირებული, ნარმატიული მოსწავლეები: ა) არიან აქტიურები; ბ) აქვთ კონტროლის შინაგანი უნარი, რწმენა; ისინი აკონტროლებენ საკუთარი ცოდნის ხარისხს და სჯერათ, რომ მათი ნარმატიება არ არის დამოკიდებული იღბალზე, რომ მათ ნარმატიებას არ აკონტროლებს მასწავლებელი, ან სხვა ფაქტორები; გ) პოზიტიურად არიან განწყობილნი სწავლისადმი; დ) სოციალური ურთიერთობის სურვილი აქვთ და სურთ იყვნენ დამოუკიდებლები.

მოტივაციასთან დაკავშირებული უამრავი ფაქტორი არსებობს, მაგალითად: შფოთვა, თავდაცვითი მექანიზმები, შინაგანი ურთიერთდამოკიდებულება, თვითშეფასება, აქტიურობა, თვითაქტუალიზაცია, თვითრეგულაცია, თვითმართვა, რწმენა, ემოცია, თვითმონიტორინგი. ყველა ეს ფაქტორი დიდ როლს თამაშობს მოსწავლის ავტონომიურობაში.

ზოგიერთმა კვლევამ აჩვენა, რომ მასწავლებელი (ასევე მშობელი) გავლენას ახდენს სწავლის ეფექტურობაზე და შეიძლება იყოს კიდევაც ძლიერი მოტივატორი. ერმანის (8) მიხედვით, უცხოური ენის სწავლის მოტივაცია რთული ფაქტორია სწავლაში. ეს შეიძლება დავუკავშიროთ სწავლის სტილს, პიროვნულ ტიპს, ეთნიკურ თავისებურებას, ზოგად კოგნიტურ უნარს, ენის უნარს, სწავლის სტრატეგიებს, ენის სწავლების ისტორიას.

ზოგიერთმა მკვლევარმა აღნიშნა, რომ სოციალურ-პოლიტიკური ფაქტორები დიდ გავლენას ახდენს ენის სწავლის მოტივაციაზე.

მასლოუს მოტივაციის იერარქიული თეორიის ცოდნა საშუალებას აძლევს პრაქტიკოს მასწავლებლებს, დაადგინონ იერარქიის რომელ საფეხურზეა მოსწავლე, განსაზღვრონ, რა მოტივები უდევს საფუძვლად სწავლას, რის შედეგადაც შესაძლებელია სწავლის ადეკვატური სტრატეგიების შემუშავება და მოსწავლის სასწავლო პროცესში ჩართულობის უზრუნველყოფა.

როგორც ცნობილია, მასლოუს (10) იერარქიული მოდელის მიხედვით მოთხოვნილებები საფეხურებად ლაგდება: 1) თვითაქტუალიზაცია (საკუთარი შესაძლებლობების დასაკმაყოფილებელი საჭიროებები); 2) თვითდაფასება (მოთხოვნილება, იგრძნოს თავი კომპეტენტურად და მოიპოვოს აღიარება სხვებისგან); 3) რომელიმე სოციალურ ჯგუფთან მიკუთვნებისა და სიყვარულის საჭიროება; 4) ფიზიკური და ფსიქოლოგიური უსაფრთხოების საჭიროება; 5) ფიზიოლოგიური საჭიროება (მაგ.: საჭმელი, სითბო).

მოტივაცია და შედეგზე ორიენტირებული დავალების შესრულება შესაძლებელია მაშინ, თუ ის შეესაბამება: ა) კონკრეტული ამოცანების მიღწევისთვის აუცილებელ საჭიროებებს; ბ) დავალების ნარმატიებით შესრულების მოლოდინს; გ) დავალების ნარმატიებით დასრულებით მიღებულ საკუთარი შესაძლებლობების განცდას (9).

მოტივაციას შეიძლება ჰქონდეს რამდენიმე წყარო. ერთი ასეთი წყარო შეიძლება იყოს თვით სწავლების პროცესი (პიპოთეზა). ასეთ შემთხვევებში სტიმული მოტივაციისათვის იქნებოდა სწავლისადმი თანდაყოლილი ინტერესი იმიტომ, რომ თვით საკლასო ოთახები ან სასწავლო სიტუაციები შეიძლება იყოს მიმზიდველი. ისინი, ვინც კარგად სწავლობენ, ლებულობენ ჯილდოს და აქვთ სტიმული უფრო მეტი ისწავლონ: იმ მოსწავლეებს, რომლებიც არც ისე კარგად სწავლობენ, სტიმული არ აქვთ ნარმატიულობის გამო და შედეგად აკლიათ ყინი. მოტივაცია შეიძლება იყოს უფრო შედეგი, ვიდრე ნარმატიების მიზეზი.

მოტივაციის ოთხი წყარო შეიძლება სისტემურად ჩამოყალიბდეს ორი ორთან მათი ურთიერთქმედების გასარკვევად, როგორც არის ცხრილში 1. ზედა რიგი ფარავს ზემოქმედებებს სტუდენტების მოტივაციაზე, რაზეც შეიძლება ზემოქმედებდეს გარე ფაქტორები. ეს ზემოქმედებები შეიძლება იყოს მასალებისა და საქმიანობების გამოყენება უფრო მეტი შიდა ინტერესით ან უფრო შთამაგონებელი და წამახალისებელი მასწავლებლების დახმარებით. ისინი ასევე შეიძლება შეიცავდეს ხშირი ტესტებისა და გამოცდების გამოყენებას ან სწავლისათვის ჯილდოს მიცემას და პირიქით, ქვედა რიგი ხაზს უსვამს ინდივიდის როლს.

ამრიგად, სწავლის მოტივაციის ზოგადი თეორიული მიდგომები შეიძლება შეჯამდეს ცხრილში: (1).

ცხრილი 1: მოტივაციის თეორიები

ავტორი	თეორია	თეორიის ცენტრალური ელემენტი	მოტივაციის ახსნა
სკინერი	ბიჰევიორიზმი	განმტკიცება	განმამტკიცებლის აღწერა
ბანდურა	სოც.კოგნიტური	ნაბაძვა	მოდელირება
ბრუნერი	კოგნიტური	აღმოჩენა	მოტივთა კომპლექსი
მაკლელანდი	მილნევის	მილნევის მოთხოვნილება	ცვლილებები მილნევის მოთხოვნილებაში
ვაინერი	ატრიბუციის	ქცევის მიზეზები	ქცევის მიზეზების წვდომა
მასლოუ	ჰუმანისტური	მოთხოვნილებათა იერარქია	მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება

ლიტერატურა:

- იმედაძე ნ., ჯაში ჟ., განათლების ფსიქოლოგია, დამხმარე სახელმძღვანელო პედაგოგიური უნივერსიტეტის სტუდენტებისთვის, რედაქტორი მ. ჯაფარიძე, თბილისი, 2005.
- უზნაძე დ., შრომები, ტომი III-IV, ზოგადი ფსიქოლოგია, მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი, 1964.
- ჩხარტიშვილი შ., სწავლის მოტივაციური სტრუქტურა, „სკოლა და ცხოვრება“, 1972.
- Brown G. and Yule G. Teaching the Spoken Language. Cambridge University Press. 1983.
- Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. 2nd edition. San Francisco State University. Prentice Hall Regents, Englewood Cliffs, NJ 07632, 1987.
- Gardner R. C. Correlation, causation, motivation and second language acquisition. Canadian psychology, 41, 1-24, 2003.
- Deci L., and Ryan M. Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. Plenum, New York, 1985.
- Ehrman M. E. Field independence, field dependence and field sensitivity, In: Reid, J. (Ed.), Understanding Learning Styles in the Second Language Classroom. Prentice Hall Regents. Englewood Cliffs, NJ. pp. 62-70, 1997.
- McClelland D. C., Atkinson J. W., Clark R. A., & Lowell E. L. The achievement Motive, New York: Appleton, Century, Crofts. 1953.
- Maslow A. Motivation and Personality. Second Ed. NY: Harper, Third Ed. 1970.

RUSUDAN GOGOKHIA

**MOTIVATION, GENERAL PROVISIONS AND RELATIONSHIP
WITH THE LEARNING PROCESS**

SUMMARY

The paper discusses some issues connected with the motivation, general provisions and relationship with the learning process. According to psychological research highly motivated and successful students: a) are active; b) have the inner ability of self-control, they can control the quality of their knowledge and believe that their success does not depend on luck, they are not controlled by the teacher or other factors; c) they are positively interested in learning; d) have a desire of social relations and want to be independent.

დოქო პარტია

/სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი/

**კარიბის (კუბის) 1962 წლის კრიზისის დარეგულირება
და მისი ისტორიული გაკვეთილები**

მეორე მსოფლიო ომის შედეგი იყო ბიპოლარული მსოფლიო სისტემის ჩამოყალიბება ორი ზესახელმწიფოს – აშშ-ისა და სსრ კავშირის კონფრონტაციითა და „ცივი ომით“.

კარიბის (კუბის) კრიზისი თავდაპირველად სწორედ ცივი ომის ერთ-ერთი გამოვლინება იყო, მაგრამ მალე მსოფლიო მნიშვნელობის მოვლენად იქცა, რამეთუ კარიბის ზღვის ამ არც თუ ისე დიდმა კუნძულმა – კუბამ ძალზე მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა მსოფლიო ისტორიაში.

1953 წლის 26 ივლისს „მონკადის“ შეტევით დაწყებული ბრძოლა, რომელსაც ფიდელ კასტრო რუსი ხელმძღვანელობდა, სახალხო რევოლუციაში გადაიზარდა. 1959 წლის 2 იანვარს კუბაში ფულხენსიო ბატისტას სამხედრო-პოლიტიკური დიქტატურა დაემხო.

კუბის რევოლუციამ ძველი სახელმწიფო მანქანა დაამსხვრია და მმართველობის ახალი ფორმა დაამყარა. ეს მოვლენა მსოფლიო სენსაცია გახდა, რადგან თავისუფალი სამყაროს ციტადელის – აშშ-ის გვერდით პატარა ტოტალიტარულ-დიქტატორული სახელმწიფო გამოჩნდა, რომელმაც საგრძნობი დარტყმა მიაყენა ჩრდილოეთ ამერიკის მონოპოლიების ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ინტერესებს, ასევე – დემოკრატიულ სისტემას.

თავდაპირველად ფ. კასტროს საბჭოთა მთავრობასთან მჭიდრო ურთიერთობა არ ჰქონდა. პირველი შეხვედრა ნ. ხრუშჩოვსა და ფ. კასტროს შორის გაიმართა 1960 წლის ოქტომბერში, ნიუ-იორკში, გაეროს გენერალური ასამბლეის სესიაზე, რის შემდეგაც ამ ორი ლიდერის ურთიერთობაში საბოლოო გარდატეხა მოხდა.

საბჭოთა კავშირის ახალი მოკავშირე ხდებოდა ქვეყანა დასავლეთ ნახევარსფეროში, რომელიც თითქმის ასი წელი აშშ-ის გავლენის ქვეშ იმყოფებოდა. ეს გამონევეა იყო ვაშინგტონი-სათვის.

კუბის გეოგრაფიული მდებარეობა საბჭოთა სამხედრო-პოლიტიკური ხელმძღვანელობის თვალში კუნძულს ძალზე მიმზიდველს ხდიდა ჯარებისა და სტრატეგიული ძალების დისლოკაციისათვის. ცივი ომის გამწვავების ვითარებაში, როცა ხდებოდა ნატოს რაკეტების სასწრაფო განლაგება საბჭოთა საზღვრების პერიმეტრზე, როცა ამერიკული თვითმფრინავები სისტემატურად აწარმოებდნენ საბჭოთა ტერიტორიის დაზვერვას, თანამედროვე იარაღის გადატანა უშუალოდ ამერიკის სანაპიროებთან, მოსკოვის წარმოდგენით, სსრ კავშირს საგრძნობ დივიდენდებს მისცემდა ორი სისტემის დაპირისპირებაში; ამასთან, საგრძნობლად აამაღლებდა ახალგაზრდა კუბის სახელმწიფოს პრესტიჟს აზიისა და აფრიკის ახლად გათავისუფლებული ათეულობით ქვეყნის თვალში.

1960 წლის 10 ოქტომბერს შეერთებულმა შტატებმა კუბას სრული ემბარგო დაუწესა ყოველგვარი საქონლის მიწოდებაზე (კვების პროდუქტებისა და მედიკამენტების გარდა).

პარალელურად ღრმავდებოდა ურთიერთობები კუბასა და სსრ კავშირს შორის. 1960 წლის 19 თებერვალს ხელი მოეწერა ხელშეკრულებას ორ სახელმწიფოს შორის, რომლითაც საბჭოთა კავშირმა აიღო ვალდებულება 1960 წლის მოსავლიდან კუბისაგან ეყიდა 425 ათასი ტონა შაქარი, ხოლო 1962-1964 წლებში – მილიონი ტონა ყოველწლიურად. ფ. კასტრომ ეს

ხელშეკრულება შეაფასა, როგორც „ყველაზე ხელსაყრელი ხელშეკრულება, რომელსაც ხელი მოაწერა რესპუბლიკამ“.

1961 წლის იანვრიდან შეერთებულმა შტატებმა დიპლომატიური ურთიერთობა განწყვიტა კუბასთან და შეუდგა ინტერვენციისათვის ამკარა მზადებას.

1961 წლის 15 აპრილს დესანტის გადასხმის ოპერაცია კუბაზე წარუმატებელი აღმოჩნდა და ცსს-ს დირექტორის ალენ დალესის გადადგომის მიზეზი გახდა. ასევე წარუმატებელი იყო 1962 წელს ჩატარებული ოპერაცია „ორტსაკ“ (ORTSAC), ანუ „კასტრო“, თუ მას უკუღმა წავიკითხავთ.

1962 წლის იანვარში, აშშ-ის წინადადებით, მოინვიეს ამერიკის სახელმწიფოთა ორგანიზაციის თათბირი, რომლის გადაწყვეტილებით კუბა გარიცხეს ამ ორგანიზაციიდან (მოგვიანებით, 1964 წელს, კუბასთან ურთიერთობა განწყვიტა ლათინური ამერიკის ყველა ქვეყანამ, მექსიკის გარდა).

1962 წლის იანვრის ბოლოს გენერალ ლენსდეილის გეგმა, რომელიც 33 მუხლისაგან შედგებოდა, დამტკიცებული იყო, თუმცა 16 ოქტომბერს, კუბაზე საბჭოთა რაკეტების აღმოჩენის შემდეგ, ჯ. კენედიმ უარი თქვა „მანგუსტის“ განხორციელებაზე. ფიდელ კასტროს რეჟიმის დამხობის ორმა წარუმატებელმა ოპერაციამ გამოუვალ მდგომარეობამდე მიიყვანა ისედაც დაძაბული ურთიერთობა ამერიკასა და კუბას შორის, ჰავანა-მოსკოვის ურთიერთობის განმტკიცების ფონზე.

სსრ კავშირის მიზანი არა მარტო კუბის დაცვა იყო, არამედ შეერთებულ შტატებთან ბირთვულ ძალთა თანაფარდობის შეცვლა, რაც საბჭოთა მხარეს შესაძლებლობას მისცემდა მიეღწია აშშ-ისაგან ბერლინის და სხვა აქტუალურ საგარეო პოლიტიკურ საკითხებზე დათმობისათვის, გაეფართოვებინა თავისი გავლენის სფერო თვით ამერიკის კონტინენტზე. საბჭოთა კავშირში ხუმრობდნენ კიდეც, რომ კუბის სახელწოდება იმიფრებოდა, როგორც „Коммунизм у берегов Америки“.

1962 წლის 24 მაისს სკკპ ცკ პრეზიდიუმის გაფართოებულ სხდომაზე მიიღეს ნ. ხრუშჩოვის წინადადება საბჭოთა საშუალო მოქმედების რადიუსის რაკეტების კუბაზე განთავსების შესახებ; თუმცა ამ წინადადებას კატეგორიულად ეწინააღმდეგებოდა ა. მიქოიანი, რომლის კომენტარზე – „ნიკიტა, ეს სახიფათო გადაწყვეტილებაა“ – ხრუშჩოვის პასუხი ასეთი იყო: „სხვა რამის შემოთავაზება ჩვენ არ შეგვიძლია, კუბა საბჭოთა კავშირისათვის იგივე გახდა, რაც დასავლეთ ბერლინი ამერიკისათვის, ის ჩვენი ბლოკის ნაწილია და თუ მე, როგორც ზესახელმწიფოს ლიდერი, მას არ დავიცავ, თუმცა მინის უსარგებლო, პატარა ნაჭერი, ჩემს სახეს დაგვარგავ“.¹

ამგვარად, ხაზგასმით უნდა აღვნიშნოთ, რომ კუბაზე საბჭოთა საშუალო რადიუსის რაკეტების განთავსების შესახებ გადაწყვეტილება საბჭოთა სახელმწიფოს ლიდერმა ხრუშჩოვმა მიიღო ერთპიროვნულად, მიუხედავად იმისა, რომ მის თანამოაზრეთა შორის ამ საკითხზე ერთიანი აზრი არ არსებობდა. ეს კი იმით იყო გამოწვეული, რომ უმაღლეს პარტიულ-სახელმწიფოებრივ ელიტას არ გააჩნდა სახელმწიფოს მეთაურის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე ზემოქმედების ინსტრუმენტი.

საბჭოთა წინადადებათა თავდაპირველად დააბნია ფიდელ კასტრო, მაგრამ საბჭოთა მხარემ არგუმენტად კუბაზე ამერიკელთა აგრესიის საფრთხე დაასახელა და ისიც დათანხმდა.

¹ Корресподент: Третья мировая. Как Карибский кризис едва не поставил точку в истории планеты Земля-архив. <http://korrespondent.net/world/1416946-Korrespondent-tretya-mirovaya-kak-karibskij-krizis-edva-ne-postavil-tochku-v-istorii-planety-zemlya>

„თუ ეს საჭიროა სოციალისტური ბანაკის განმტკიცებისათვის, ჩვენ მზად ვართ“,² – განაცხადა კუბის ლიდერმა.

ისმის კითხვა, თუ რომელი გაფორმებული დოკუმენტის საფუძველზე უნდა განელაგებინა საბჭოთა მხარეს მომაკვდინებელი შეიარაღება აშშ-ის სანაპიროებიდან 90 კმ-ზე? ამაზე ნახევარი საუკუნის შემდეგაც კი არ არის პასუხი, რადგანაც ასეთი დოკუმენტი არ არსებობს!

მართალია, იყო შეთანხმების პროექტები სხვადასხვა ფორმულირებით, მაგრამ საბოლოოდ შეთანხმება არ იქნა ხელმოწერილი!³

კუბისა და სსრ კავშირის ასეთ ურთიერთობებს არ შეეძლო არ გაემწვავებინა დაპირისპირება სსრ კავშირსა და აშშ-ს შორის. მსოფლიოში პირველად გადამწყვეტი როლი სწორედ რომ სტრატეგიული დანიშნულების სარაკეტო ჯარებს უნდა ეთამაშათ.

1962 წლის ივნისში სსრ კავშირში შემუშავდა დოკუმენტი – „ლონისძიება „ანადირის“ მომზადების და განხორციელების გეგმა“, რომელსაც ხელი მოაწერეს გენშტაბის და მთავარი ოპერატიული სამმართველოს უფროსებმა და ბოლოს დაამტკიცა თავდაცვის მინისტრმა.

„ანადირი“ იყო იმ სამხედრო ოპერაციის კოდური სახელწოდება, რომლის დროსაც განხორციელდა საბჭოთა ატომური რაკეტების საიდუმლო განლაგება კუნძულ კუბაზე. ოპერაციაში მონაწილეობდა და საიდუმლო შტაბის წევრი იყო ქართველი ვიცე-ადმირალი გიორგი აბაშვილი.

ოპერაციის დაწყების მიზეზად დასახელდა აშშ-ის მხრიდან კუბის სავარაუდო ინტერვენცია. ნამდვილი მიზეზი კი იმ სტრატეგიული წონასწორობის აღდგენა იყო, რომელიც აშშ-მა დაარღვია იტალიასა და თურქეთში რაკეტების განლაგებით.

1962 წლის 10 და 16 ივნისს კუნძულზე ორ ჯგუფად მოხდა პირადი შემადგენლობისა და ტექნიკის გაგზავნა გენერალ ისოი პლიევის მეთაურობით, რომელიც კუბაზე განლაგებული საბჭოთა ჯარების მეთაური გახდა.

უნდა აღინიშნოს, რომ ყველა ეს ნაბიჯი გასაიდუმლოებული იყო არა მარტო საზოგადოებისათვის, არამედ მთელი დიპლომატიური სამსახურისთვის. საბჭოთა ელჩმა აშშ-ში ა. დობრინინმა და გაეროში სსრ კავშირის მუდმივმა წარმომადგენელმა ვ.ზორინმა ამის შესახებ არაფერი იცოდნენ. უფრო მეტიც, მათ ინსტრუქცია ჰქონდათ: ყველა სახის შეკითხვაზე რაკეტების შესახებ ეპასუხათ, რომ კუბას ჩვენ ვაწვდით მხოლოდ თავდაცვის იარაღს და არავითარი დანვრილებითი პასუხი არ გაეცათ რაიმე ბირთვული იარაღის შესახებ. „ჩვენ თავდაპირველად არც ერთი ამერიკელი არ გვისვამდა ასეთ კითხვას, ვინაიდან არავის თავში, მათ შორის მეც, არ მოგვივიდოდა „ასეთი დაუფერებელი აზრი“, – იხსენებდა ა. დობრინინი.⁴

1962 წლის 14 ოქტომბრის ღამის 3 საათზე ედვარდის ავიაბაზიდან (კალიფორნია) ამერიკული მზვერავი თვითმფრინავი Lockheed U-2 აფრინდა, რომელსაც მაიორი რიჩარდ ჰეიზერი პილოტირებდა. თვითმფრინავმა მთელ კუბას (სამხრეთიდან ჩრდილოეთით) გადაუფრინა და სურათები გადაუღო. ფლორიდის ავიაბაზაზე დაშვებისთანავე ჰეიზერმა ფოტოები ცენტრალურ სადაზვერვო სააგენტოს გადასცა. ფოტოფირის გაშიფვრაში ამერიკელებს დაეხმარა მათ მიერ გადაბირებული საბჭოთა პოლკოვნიკი ოლეგ პენკოვსკი. 15 ოქტომბერს ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს ანალიტიკოსებმა დაადგინეს, რომ ფოტოებზე საბჭოთა ატომური ბალისტიკური რაკეტები იყო დაფიქსირებული, რომელთაც ვაშინგტონამდე მიღწევა შეეძლოთ. ამერიკა შოკში ჩავარდა. ინფორმაციის გადამოწმების შემდეგ, 16 ოქტომბერს, დილით

² Россия (СССР) в локальных войнах и вооруженных конфликтах второй половины XX века. М., 2000, გვ. 158.

³ Максименков Л. Ракетно-ядерное искушение. О белых пятнах Карибского кризиса. Ж. „Огонек“, 22 октября 2012. იხ. \www.Komersant.ru\ doc\ 2035510

⁴ ნანიტაშვილი ნ., ამერიკის შეერთებული შტატების 100 წლის ისტორია-XX საუკუნე. თბ., 2002, გვ. 368.

ფოტოსურათები პრეზიდენტ ჯ. კენედის აჩვენა პრეზიდენტის მრჩეველმა უშიშროების დარგში მაკჯორჯი ბანდმა. პრეზიდენტმა ამ საკითხთან დაკავშირებით შეკრიბა მრჩეველთა განსაკუთრებული ჯგუფი, რომელსაც მოგვიანებით სახელმწიფო უშიშროების საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტი (ExComm) ეწოდა. სწორედ 16 ოქტომბერი ითვლება კუბის ბირთვული კრიზისის დაწყების თარიღად.

18 ოქტომბერს სსრ კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრი ანდრეი გრომიკო ნიუ-იორკიდან, გაეროს სესიიდან, ვაშინგტონში ჩავიდა და შეხვდა პრეზიდენტ ჯ. კენედის. არც ერთი მხარე არ ლაპარაკობდა „ბირთვული რაკეტების“ შესახებ. პრეზიდენტმა არც კი მიახიშნა, რომ მალე ტელევიზიით მიმართავდა ამერიკელ ხალხს საბჭოთა ბირთვული რაკეტების კუბაში განლაგების გამო. უცნობია, თუ რატომ მოიქცა ასე ამერიკის ლიდერი.

მიუხედავად იმისა, რომ იმ დროისათვის აშშ-ის ბირთვული პოტენციალი რვაჯერ აღემატებოდა საბჭოთა კავშირისას, რადიკალური გადაწყვეტილების მიღებისაგან თეთრ სახლში თავი შეიკავეს და სამხედროების მხრიდან დიდი ზენოლის მიუხედავად, ჯ. კენედი დაეთანხმა თავდაცვის მინისტრის რობერტ მაკნამარას შეთავაზებას კუბის გარშემო სამხედრო-საზღვაო ბლოკადის შემოღების შესახებ, რომელსაც „კარანტინი“ უწოდეს. ის არა საზღვაო მიმოსვლის ბლოკადას, არამედ კუბისადმი იარაღის მიწოდებისათვის ხელის შეშლას გულისხმობდა.

ნ. ხრუშჩოვისადმი ჯ. კენედის 23 ოქტომბრის წერილში აშშ-ის პრეზიდენტი ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ ამერიკული მხარე ვერ მოითმენდა რაიმე ქმედებას, რომელიც დაარღვევდა ძალთა თანაფარდობას მსოფლიოში. „მე არ დავუშვებ, რომ თქვენ ან რომელიმე სხვა საღად მოაზროვნე ადამიანი გამიზნულად უბიძგოს ბირთვულ საუკუნეში მსოფლიოს ომისაკენ, რომელშიც, როგორც აბსოლუტურად ნათელია, არც ერთ ქვეყანას არ შეუძლია გაიმარჯვოს და რომელსაც შეუძლია მხოლოდ კატასტროფული შედეგები მოუტანოს მთელ კაცობრიობას, აგრესორის ჩათვლით“. ჯ. კენედიმ საბჭოთა ლიდერს კეთილგონიერებისა და ბლოკადის პირობების დაცვისაკენ მოუწოდა: „...თქვენ დაუყონებლივ გასცემთ აუცილებელ ინსტრუქციებს თქვენს ხომალდებს დაიცვან კარანტინის პირობები, რომელიც მიღებულ იქნა ამერიკულ სახელმწიფოთა ორგანიზაციის კენჭისყრით დღეს, მეორე ნახევარში და რომელიც ძალაში შევა 24 ოქტომბერს 14.00 საათზე გრინვიჩის დროით“.⁵

ნ. ხრუშჩოვმა სკკპ ცკ პრეზიდიუმი მოიწვია კენედისათვის ოფიციალური პასუხის გასაცემად. 24 ოქტომბერს მან აშშ-ის ლიდერს წერილი გაუგზავნა და ის ულტიმატუმის წაყენებაში დაადანაშაულა: „...თქვენ, ბატონო პრეზიდენტო, კარანტინს კი არ აცხადებთ, აყენებთ ულტიმატუმს და გვემუქრებით, რომ თუ ჩვენ არ დავემორჩილებით თქვენს მოთხოვნებს, თქვენ ძალას გამოიყენებთ. ... საბჭოთა მთავრობა თვლის, რომ საერთაშორისო წყლებისა და საჰაერო სივრცის გამოყენების თავისუფლების დარღვევა – ესაა აგრესიის აქტი, რომელიც უბიძგებს კაცობრიობას მსოფლიო სარაკეტო-ბირთვული ომის მორევისაკენ. ...ჩვენ იძულებულნი ვიქნებით ჩვენი მხრიდან მივიღოთ ზომები, რომელსაც საჭიროდ ჩავთვლით იმისათვის, რომ ღირსეულად დავიცვათ ჩვენი უფლებები“.⁶

24 ოქტომბერს, 14.00 საათზე გრინვიჩის დროით, კარანტინი ძალაში შევიდა. ამერიკის სამხედრო-საზღვაო ძალების 183-მა ხომალდმა ალყა შემოარტყა კუბას მკაცრი მითითებით – პრეზიდენტის პირადი ბრძანების გარეშე ცეცხლი არ გაეხსნათ საბჭოთა ხომალდებისათვის. ამერიკელთა შემოწმების გარეშე ვერც ერთი ხომალდი ვერ შევიდოდა კუბაში.

⁵ Ж. „Международная жизнь“. 1992, спец. выпуск, гв. 11-14.

⁶ Ж. „Международная жизнь“. 1992, спец. выпуск, гв. 16.

ამერიკის მხარის ამ ქმედებებზე საბჭოთა ლიდერის პასუხი იყო: „კარგი. ჩვენ იქ უკვე გვაქვს ყველაფერი. მოვილაპარაკებთ. თუ თქვენ შეაჩერებთ (საბჭოთა) ხომალდებს და შემოხვალთ ჩვენს ტერიტორიაზე – ეს ომია“.⁷

ეს იყო საბჭოთა ლიდერის ავანტიურისტული ქმედება, რომელმაც თავისი გამომწვევი ქმედებებით მსოფლიო ბირთვულ-რაკეტული ომის ზღვარზე მიიყვანა და არავინ არ იყო მის გარემოცვაში ისეთი, რომელიც შესძლებდა მის შეჩერებას.

1962 წლის 22 ოქტომბერს, 22 სთ-სა და 30 წთ.-ზე, კუბაზე განლაგებული საბჭოთა ჯარები, მოსკოვის ბრძანებით, გადაყვანილ იქნა სრულ საბრძოლო მზადყოფნაზე „კუბის შეიარაღებულ ძალებთან ერთად აშშ-ის მხრიდან შესაძლო აგრესიის მოსაგერიებლად“.

ორივე მხარე მზად იყო სამხედრო მოქმედებებისათვის. ყველა პირველ გასროლას ელოდებოდა. „ჩვენ, რა თქმა უნდა, რეაგირებას გავაკეთებდით, – იხსენებდა აშშ-ის პრეზიდენტის მრჩეველი ტედ სორნსენი, – ჩვენი თვითმფრინავები აღჭურვილი იყო ბირთვული რაკეტებით. ისინი მზად იყვნენ კუბაზე თავდასასხმელად“.

რა იქნებოდა შემდეგ. ტ. სორნსენის აზრით, საბჭოთა მხარე საპასუხო დარტყმით უპასუხებდა. შედეგად, კუბა განადგურდებოდა, ხოლო აშშ და საბჭოთა კავშირი უზარმაზარ მსხვერპლს მიიღებდნენ. „დაინყებოდა ომი ნატოს და ვარშავის ხელშეკრულების ქვეყნებს შორის. ევროპის თავზე საშინელი საფრთხე ჩამოეკიდა“.⁸

25 ოქტომბერს სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის ექსტრემალური სხდომის შემდეგ, ნ. ხრუშჩოვმა მოულოდნელად მიმართა დამსწრე პირებს: „ამხანაგებო, საღამოს წავიდეთ დიდ თეატრში, ჩვენი ხალხი და უცხოელებიც დაგვინახავენ და შესაძლოა, ამან დაამშვიდოს ისინი“.⁹

ასე ცინიკურად უყურებდა და ვერ აცნობიერებდა საბჭოთა ლიდერი მის მიერვე შექმნილ ურთულეს ვითარებას, რომელსაც, სრულიად შესაძლებელი იყო, სამყაროს განადგურება გამოეწვია!

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ კარიბის კრიზისის პერიოდში აშშ და საბჭოთა კავშირი თავიანთი პოზიციების დასაფიქსირებლად აქტიურად და ეფექტურად იყენებდნენ არაოფიციალურ არხებს, მზვერავებს, ჟურნალისტებს, ხელისუფლების მაღალ ეშელონებთან დაახლოებულ პირებს თავიანთი წინადადებების გადასაცემად.

26 ოქტომბერს, ვაშინგტონის დროით 13 საათზე, ტელეკომპანია ABC News-ის რეპორტიორმა ჯონ სკალიმ აშშ-ის შესაბამის სამსახურებს აცნობა, რომ მას შეხვედრა სთხოვა სსრ კავშირის სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის რეზიდენტმა ვაშინგტონში ალექსანდრე ფომინმა (ნამდვილი გვარი ფეკლისოვი). შეხვედრა გაიმართა რესტორან „ოქსიდენტალში“, სადაც ფომინმა სკალის უთხრა, რომ სადაცაა ომი დაიწყება და შესთავაზა, რომ სკალის მიემართა მისი „მაღალი თანამდებობის მეგობრებისათვის სახელმწიფო დეპარტამენტში“ კრიზისის დიპლომატიური გზებით მოგვარების თაობაზე. ფომინმა რეპორტიორს გადასცა საბჭოთა ხელმძღვანელობის არაოფიციალური წინადადება – კუბიდან საბჭოთა რაკეტების გატანის თაობაზე აშშ-ის მხრიდან კუბაში შეჭრის განზრახვაზე უარის თქმის სანაცვლოდ.¹⁰

⁷ Корресподент: Третья мировая. Как Карибский кризис едва не поставил точку в истории планеты Земля-архив. <http://korrespondent.net/world/1416946-Korrespondent-tretya-mirovaya-kak-karibskij-krizis-edva-ne-postavil-tochku-v-istorii-planety-zemlya>

⁸ Корресподент: Третья мировая. Как Карибский кризис едва не поставил точку в истории планеты Земля-архив. <http://korrespondent.net/world/1416946-Korrespondent-tretya-mirovaya-kak-karibskij-krizis-edva-ne-postavil-tochku-v-istorii-planety-zemlya>.

⁹ Корелин В. Карибский кризис 16-28 октября 1962 года. <http://www.lki.ru/text.php?id=5761>

¹⁰ კარიბის კრიზისი-13 დღე მსოფლიო აპოკალიპსის ზღვარზე. იხ. http://pag.ge/?m=show_text&id=518

ვაშინგტონისათვის საბჭოთა წინადადება მისაღები იყო, მაგრამ მათ ვერ მოასწრეს თავიანთი პასუხის ჩამოყალიბება, რომ საბჭოთა მხარემ 27 ოქტომბერს დამატებით მოითხოვა ამერიკული რაკეტების („იუპიტერი“) თურქეთიდან გატანა.

27 ოქტომბრისათვის მოსკოვსა და ვაშინგტონს შორის დაძაბულობამ პიკს მიაღწია. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის თანაშემწის ო. ტროიანოვსკის სიტყვებით, „ნერვები განწყვეტამდე იყო, ერთ ნაპერწკალს შეეძლო აფეთქების გამოწვევა“.¹¹ 1962 წლის 27 ოქტომბერი – „შავი შაბათი“ – შეიძლება ჩაითვალოს დღედ, როცა მსოფლიო გლობალურ ბირთვულ ომთან ძალიან ახლოს იყო. ვითარება დროებით განიმუხტა მას შემდეგ, რაც პრეზიდენტმა ჯ. კენედიმ აშშ-ის თავდაცვის მინისტრ რობერტ მაკნამარასაგან ვერ მიიღო დადებითი პასუხი კითხვაზე – განადგურდებოდა თუ არა მთლიანად საბჭოთა რაკეტები და სამხედრო-საჰაერო ძალა, რის გამოც კუბაზე საავიაციო დარტყმა გადაიფიქრა.

სამხედროების მოთხოვნაზე, დაუყონებლივ დაეწყო შეტევა კუბაზე, ამერიკის პრეზიდენტმა შტაბების მეთაურთა გაერთიანებული კომიტეტის სხდომაზე უპასუხა: „მე პირველ ნაბიჯზე კი არ ვფიქრობ, არამედ იმაზე, რომ ორივე მხარე უახლოვდება მეოთხეს და მეხუთეს. ჩვენ არ გადავდგამთ მეექვსე ნაბიჯს იმიტომ, რომ დამსწრეთაგან არავინ ცოცხალი არ იქნება“.¹²

ამდენად, ამერიკის ლიდერმა უარი თქვა კუბის წინააღმდეგ დაუყონებლივ შეიარაღებულ შეტევაზე და დაიწყო კრიზისის პოლიტიკური დარეგულირების საშუალებებზე ფიქრი. იგრძნო რა, რომ აშშ ომის დაწყების პირისპირ იდგა, პრეზიდენტმა თავის ძმას, რობერტ კენედის, დაავალა სასწრაფოდ შეხვედროდა საბჭოთა ელჩს ვაშინგტონში ა. დობრინინს. ეს შეხვედრა შედგა 1962 წლის 27 ოქტომბერს, გვიან ღამით. რობერტ კენედიმ საბჭოთა ელჩს უთხრა, რომ კუბაზე ამერიკული თვითმფრინავის ჩამოგდების შემდეგ, პრეზიდენტზე დიდი ზეწოლაა სამხედროების მხრიდან. შეიძლება ომი დაიწყოს. პრეზიდენტს კი სურს ომის აცილება. ის დარწმუნებულია საბჭოთა ლიდერის ასეთივე მისწრაფებაში. მან გააჟღერა ამერიკული მხარის წინადადება, რომ საბჭოთა P-12-ის დემონტაჟის ნაცვლად განადგურდებოდა ამერიკული „იუპიტერი“ იტალიასა და თურქეთში, ასევე „თორი“ დიდ ბრიტანეთში. ამასთან, რ. კენედიმ ხაზი გაუსვა, რომ თურქეთიდან ამერიკული ბირთვული რაკეტების გამოტანას დასჭირდებოდა 4-5 თვე. რობერტმა მოითხოვა, ეს წინადადება დაუყონებლივ გადაეცათ საბჭოთა ლიდერისათვის და დაამატა: „პრეზიდენტი ვარაუდობს, რომ საბჭოთა მთავრობის მეთაური მას კარგად გაუგებს“. რ. კენედიმ ა. დობრინინს სთხოვა, რომ ეს შეხვედრა დარჩენილიყო კონფიდენციალურად. და მართლაც, საბჭოთა ელჩმა რ. კენედისთან ამ შეხვედრის შესახებ მხოლოდ 1989 წლის იანვარში, კარიბის კრიზისისადმი მიძღვნილ მოსკოვის კონფერენციაზე განაცხადა.¹³

რობერტ კენედიმ ამის შესახებ აცნობა გ. ბოლშაკოვსაც (მთავარი სადაზვერვო სამმართველოს ოპერატიული ოფიცერი, საბჭოთა საელჩოს მრჩეველი პრესის საკითხებში ვაშინგტონში, TACC-ის ბიუროს ხელმძღვანელი, შემდეგ ჟურნალ „საბჭოთა კავშირის“ რედაქტორის მოადგილე, აშშ-ში იმყოფებოდა 1959 წლიდან 1962 წლის დეკემბრამდე, კონტაქტობდა ჯ. კენედის ძმასთან, რობერტთან) და ხაზი გაუსვა, რომ პრეზიდენტმა, გამოუცხადა რა კუბას ბლოკადა, „თავისივე მოქმედების ტყვეობაში აღმოჩნდა“ და ის ვერც შეძლებს „სამხედროების შეკავებას“ უახლოეს დღეებში თუ დადებითი პასუხი არ იქნება მოსკოვიდან.

¹¹ Феклисов А. За океаном и на острове. М., 1994, гв. 225.

¹² Большаков Г. `Как действовал секретный канал связи Джон Кеннеди-Никита Хрущев~ //Новое время. 1989, №5, გვ. 39.

¹³ Allyn B.J., Blight j., Welch D. A. Back to the Brink: Proceedings of the Moscow Conference on the Cuban Missile Crisis. January 27-28, 1989. London, 1992.

პირდაპირი კავშირი შედგა ტელეტაიპით აშშ-ისა და სსრ კავშირის ლიდერებს შორის. პირველმა ჯ. კენედიმ მიმართა ნ. ხრუშჩოვს: „ჩვენ შეგვიძლია თქვენ გაგანადგუროთ ექსპლუატაციის სისტემა. ნ. ხრუშჩოვი ცოტა ხანს გაჩუმდა და უპასუხა: „ჩვენ კი შეგვიძლია თქვენ გაგანადგუროთ ერთხელ. თქვენთვის ეს ცოტაა?“ ჯ. კენედი კიდევ ერთხელ დარწმუნდა, რომ კომპრომისი უნდა ეძებნათ, თუმცა სტრატეგიული ბირთვული ძალების რეალური თანაფარდობა 1962 წელს იყო თითქმის 20:1 აშშ-ის სასარგებლოდ.¹⁴

კრიზისის პერიოდში აშშ-ის სტრატეგიული დანიშნულების ძალები ფლობდნენ გაცილებით დიდ სიმძლავრეს და უფრო საიმედო იყვნენ, ვიდრე საბჭოთა. ამერიკის მხარეს გააჩნდა 3,5 ათასი ერთეული ბირთვული იარაღი 6,3 ათასი მეგატონი სიმძლავრით, 1479 ბომბდამშენით და 182 ბალისტიკური რაკეტით.¹⁵

1962 წლის 28 ოქტომბერს საბჭოთა ლიდერი დათანხმდა ვაშინგტონის წინადადებას, რომ „შეტვეთი რაკეტები გატანილი იქნება გაეროს თანდასწრებით, მის სანაცვლოდ ამერიკელები ვალდებულებას იღებდნენ არ დაესხან კუბას“.¹⁶ ნ. ხრუშჩოვმა ამას დაამატა ერთი პირობა: არა მარტო კუბაზე, არამედ დასავლეთის ნახევარსფეროს ნებისმიერ სახელმწიფოზე. მანვე მოითხოვა ამერიკული რაკეტების თურქეთიდან გატანაც.

28 ოქტომბერს, სალამოს, მოსკოვში რადიოთი გადაიცა ნ. ხრუშჩოვის მიმართვა ჯ. კენედისადმი, რასაც იმავე დღესვე მოჰყვა ამერიკის პრეზიდენტის პასუხი, რომლითაც ის მიესალმა საბჭოთა ლიდერის მიმართვას და უწოდა მას მნიშვნელოვანი წვლილი მშვიდობის საქმეში.

ამგვარად, საბჭოთა ლიდერმა მიიღო ამერიკის ლიდერის წინადადება და კაცობრიობა მესამე მსოფლიო ომს გადაურჩა, მაგრამ საბჭოთა მხარემ ეს კუბის ლიდერთან შეუთანხმებლად გადაწყვიტა.

1962 წლის 28 ოქტომბერი ითვლება კარიბის კრიზისის დასრულების თარიღად. საბოლოოდ, სანქციები კუბისადმი აშშ-მა 20 ნოემბერს შეწყვიტა, როდესაც ჯ. კენედიმ კუბის წინააღმდეგ საზღვაო კარანტინის გაუქმების ბრძანება გასცა.

ექვს თვეში აშშ-მა თურქეთიდან უკანასკნელი „იუპიტერი“ გაიტანა. შემდეგ კი ასეთივე რაკეტები იტალიიდანაც იქნა გატანილი. მათი შეიარაღებიდან მოხსნის ოფიციალურ მიზეზად აშშ-ის თავდაცვის მინისტრმა რობერტ მაკნამარამ ამ ტიპის რაკეტების „მორალური სიძველე“ გამოაცხადა.

საბჭოთა არმიისა და სამხედრო-საზღვაო ფლოტის სამხედრო მოსამსახურეთა დანაკლისი ოპერაცია „ანადირის“ მომზადების განხორციელების და ოპერაციის შემდეგ (1962 წლის აგვისტოდან 1964 წლის 16 აგვისტომდე) შეადგენდა 64 კაცს. სამსახურეობრივი მოვალეობის შესრულებისას დაიღუპა 42 კაცი, სტიქიური უბედურებისას (ურაგანი-„ფლორა“) – 5 კაცი, ზღვაში ცურვისას – 2 კაცი, ავადმყოფობისაგან – 7 კაცი, სხვა მიზეზებით – 8 კაცი. რუსეთის 57 მოქალაქე დასაფლავებულ იქნა ჰავანას ახლოს, ელ-ჩიკოში.¹⁷

ამერიკელი ეკონომისტების შეფასებით, კუბის სარაკეტო დაპირისპირებისას აშშ-ის ბიუჯეტიდან გამოიყო 165 მლნ დოლარი 1962 წლის კურსით, რაც 1,4 მლრდ დოლარია დღევანდელი კურსით. საბჭოთა მხრიდან კი მონაცემები დღემდე უცნობია.¹⁸

¹⁴ Пономарев Г. Карибский кризис: `Анадирь~ против `Мангуста~. ix. http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/karibskiy_krizis_Anadyr_protiv_mangusty.html

¹⁵ Иванов В. Кубинский ракетный кризис. `Независимое военное обозрение~. ix. http://nvo.ng.ru/wars/2012-10-26/12_Kuba.html

¹⁶ ნანიტაშვილი ნ., ამერიკის შეერთებული შტატების 100 წლის ისტორია-XX საუკუნე. თბ., 2002, გვ. 387.

¹⁷ იქვე, გვ. 348.

¹⁸ Гасюк А. В США опубликованы новые документы по Карибскому кризису. <http://interaffairs.ru/read.php?item=88>

1963 წლის 5 აგვისტოს საბჭოთა კავშირმა, აშშ-მა და დიდმა ბრიტანეთმა მოსკოვში ხელი მოაწერეს ხელშეკრულებას ბირთვული იარაღის გამოცდის აკრძალვის შესახებ ატმოსფეროში, კოსმოსურ სივრცესა და წყალქვეშ.

1969 წლის ნოემბერში სსრ კავშირმა და აშშ-მა დაიწვეს მოლაპარაკება სტრატეგიული შეტევეთი შეიარაღების შეზღუდვის ხელშეკრულების მომზადებაზე, რათა არ დაეშვათ კუბის სარაკეტო კრიზისის გამეორება. 1972 წელს ხელშეკრულებას ხელი მოაწერეს საბჭოთა და ამერიკის ლიდერებმა – ლ. ბრეჟნევმა და რ. ნიქსონმა, რითაც ის შეუსაბამობა, რაც იყო კარიბის კრიზისის აპოგეისას (აშშ-ის სასარგებლოდ) შეიცვალა და მიღწეულ იქნა ისეთი მდგომარეობა, რომელსაც „პარიტეტი“ ეწოდა.

კარიბის კრიზისის მნიშვნელოვანი ეტაპი იყო საერთაშორისო ურთიერთობათა ისტორიაში, რადგან 1962 წლის ოქტომბერი სრულიად შესაძლებელი იყო ცივილიზაციის არსებობის უკანასკნელი წლის უკანასკნელი თვე ყოფილიყო. ამიტომაც არის უმნიშვნელოვანესი კუბის კრიზისის ყოველმხრივ გაანალიზება და ამ კრიზისის გაკვეთილების გათვალისწინება.

ამერიკელი პროფესორი გ. ალისონი კარიბის კრიზისის შესახებ წერდა: „ისტორიამ არ იცის სხვა პერიოდები, ანალოგიური 1962 წლის ოქტომბრის ცამეტი დღისა, როდესაც შეერთებული შტატები და საბჭოთა კავშირი დადგნენ ბირთვული გაქრობის პირას. არასოდეს ადრე არ არსებობდა ასეთი სავსებით შესაძლებელი ის, რომ სიცოცხლის დიდი რაოდენობა მოულოდნელად შეწყდებოდა. ომი რომ გაჩაღებულიყო, ეს იქნებოდა 100 მილიონი ამერიკელის დაღუპვის მომასწავებელი... და აგრეთვე მილიონობით ევროპელის. ამასთან შედარებით ბუნებრივი კატასტროფები და ადამიანთა მასობრივი მოსპობა ისტორიის ადრეული პერიოდებისა, უმნიშვნელო იქნებოდა“.¹⁹

ამ კრიზისმა აჩვენა, რომ დიალოგი ორ ზესახელმწიფოს შორის არა მხოლოდ აუცილებელი, არამედ შესაძლებელიც იყო. საბჭოთა კავშირშიც გაისმა ხმები პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებისას საზოგადოების როლის გაძლიერების აუცილებლობის თაობაზე. ამ მხრივ, აღსანიშნავია საბჭოთა ბირთვული იარაღის ერთ-ერთი შემქმნელი, აკადემიკოსი ა. სახაროვი. ჯენტლმენური შეთანხმება კუბაზე აშშ-ის თავდაუსხმელობის შესახებ, მიუხედავად იმისა, რომ ის არანაირი სამართლებრივი დოკუმენტით არაა გამაგრებული, დღემდე დაცულია.

კარიბის კრიზისმა შექმნა შესაძლებლობა ბირთვული იარაღის საფრთხის გაცნობიერებისა მთელი კაცობრიობისათვის. ის გაკვეთილი უნდა იყოს მაღალი ეშელონის ხელმძღვანელობისათვის, რათა მიიღონ რაციონალური საგარეო-პოლიტიკური გადაწყვეტილებები.

კარიბის (კუბის) კრიზისმა აჩვენა კრიზისების მართვის კლასიკური მოდელი, რაც ბირთვულ ეპოქაში ერთ-ერთი ძირითადი გაკვეთილი უნდა იყოს, რაშიც განუსაზღვრელი იყო პირდაპირი კონფიდენციალური არხების არსებობა ორ დაპირისპირებულ მხარეს შორის; ხოლო კრიზისის მნიშვნელოვანი შედეგი იყო 1963 წლის „ცხელი ხაზი“ კრემლსა და თეთრ სახლს შორის.

კარიბის კრიზისის დასრულების შემდეგ ამ მოვლენას აშშ-სა და საბჭოთა კავშირში განსხვავებული შეფასება მიეცა. ორივე მხარემ გამარჯვებულად საკუთარი თავი გამოაცხადა და ორივეს ჰქონდა თავისი ლოგიკა. ისტორიკოსთა შორის ამ თემის გარშემო კამათი დღემდე არ წყდება.

ამერიკელი დიპლომატის პიერ სელინჯერის (პრეზიდენტ ჯ. კენედის, შემდეგ კი პრეზიდენტ ლ. ჯონსონის პრეს-მდივანი) აზრით, სიტუაცია ვერ განვითარდებოდა სხვაგვარად. კენედიმაც და ხრუშჩოვმაც იცოდნენ, რომ „...მსოფლიო ბირთვული კატასტროფის ზღვარზე დგას.

¹⁹ Аллисон Г. Концептуальные модели и кубинский ракетный кризис. [nb. grachev62.narod.ru\tml\chapt26.html](http://narod.ru\tml\chapt26.html)

ეს კი არანაირად არ უნდა დაეშვათ. მე ვფიქრობ, რომ კარიბის კრიზისიდან გამოსვლა არ იყო აშშ-ის გამარჯვება ან სსრ კავშირის წარმატება. ეს იყო ჩვენი ლიდერების ტრიუმფი, რომლებმაც შესძლეს ერთობლივად გადაეჭრათ საგანგებოდ რთული სიტუაცია“.²⁰

კრიზისის პერიოდში წარმოჩნდა, რომ ორი ზესახელმწიფოს ხელმძღვანელის – აშშ-ის პრეზიდენტისა და სსრ კავშირის ხელმძღვანელის – ხელში იყო კაცობრიობის ბედი. საკმარისი იყო ამ ორი პიროვნებიდან ერთ-ერთს არასწორი ნაბიჯი გადაედგა და ბირთვული ომი დაიწყებოდა. ცივილიზაციის ყოფნა-არყოფნის საკითხს ამ ორი ზესახელმწიფოს ხელმძღვანელი დამოუკიდებლად წყვეტდა. კარიბის კრიზისმა დაადასტურა, რომ ბირთვულ ეპოქაში საერთაშორისო ურთიერთობებზე „შეჯიბრებითი“ მიდგომა საგანგაშოა, რომ წარმოშობილი კრიზისის ჩაქრობა გაცილებით ძნელია, ვიდრე მისი წარმოშობის აცილება.

კარიბის კრიზისზე პასუხისმგებლობა ორივე მხარეს ეკისრებოდა, რასაც ადასტურებს დოკუმენტთა ბაზა და პრობლემის ისტორიოგრაფია. იმდროინდელი ვითარებისა და კრიზისის წარმოშობის მიზეზების გააზრებამ ხელი უნდა შეუწყოს ბირთვული კონფლიქტის წარმოშობის რისკების შემცირებას ეფექტური ქმედებების უზრუნველყოფით.

კარიბის (კუბის) კრიზისი ისტორიის საკუთრება გახდა, მაგრამ ცივი ომის დროინდელი კონფრონტაცია დღესაც გავლენას ახდენს არა მხოლოდ აშშ-ის და რუსეთის ურთიერთობებზე, არამედ კაცობრიობის ბედზე.

სსრ კავშირი ყოველთვის განიხილავდა ბირთვულ იარაღს არა როგორც ხელისუფლების სიმბოლოს, არამედ როგორც ომის უკანასკნელ და უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტს. ხაზგასასმელია, რომ რუსეთის სამხედრო ხელმძღვანელობა ასეთი მიდგომით ხელმძღვანელობს დღესაც. მიუხედავად იმისა, რომ მსოფლიო შეიცვალა, გლობალური პრობლემების გადაწყვეტა ერთ ან ორ, თუნდაც უძლიერეს სახელმწიფოზე არაა დამოკიდებული, მოსკოვი თავისას არ იშლის, მისი აგრესიული ქმედებების დაუსჯელობის შედეგები სახეზეა. ამის თვალსაჩინო მაგალითებია ჯერ საქართველოს (2008 წ.), შემდეგ კი უკრაინის (2014 წ.) ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფა. კრემლიდან ისევ გაისმის მუქარა თავისი იმპერიული ზრახვების განსახორციელებლად ბირთვული იარაღის გამოყენების თაობაზე.

კარიბის კრიზისის გაკვეთილები ყურადსაღებია თანამედროვე ბირთვული პოლიტიკისათვის, რომელშიც ჩართულია აშშ, კერძოდ, ჩრდილოეთ კორეის და ირანის ბირთვულ პრობლემებში, სირიასა თუ, ზოგადად, ახლო აღმოსავლეთში. კარიბის კრიზისი იძლევა რეკომენდაციას, ამ პრობლემების გადაწყვეტისას გვერდი აუარონ უკიდურეს ვარიანტებს – არც უმოქმედობა, მაგრამ არც აჩქარება სამხედრო საშუალებებით დარტყმის განხორციელებისას.²¹

სსრ კავშირი დაიშალა, ცივი ომი დასრულდა, მაგრამ სახელმწიფოთა შორის უნდობლობა დარჩა. გაძლიერდა ტერორიზმი, გახშირდა სხვადასხვა ტიპის კონფლიქტი, რასაც ათასობით უდანაშაულო ადამიანის სიცოცხლე ეწირება. არავინ იცის, რითი შეიძლება დასრულდეს ესა თუ ის შეიარაღებული კონფლიქტი. მართალია, დღეს ბირთვული იარაღის გამოყენება აკრძალულია, მაგრამ კარიბის კრიზისის მსგავსი მოვლენების გამეორებისაგან არავინაა დაზღვეული. ცივილიზებული სამყაროს მცდელობა, შემოაბრუნოს რუსეთი დემოკრატიისაკენ, შეაჩეროს მისი აგრესიული ქმედებები, ჯერჯერობით შედეგს ვერ აღწევს. მსოფლიოში დაგროვილი უზარმაზარი ბირთვული არსენალი ყოველ წუთს მზად არის მოქმედებისათვის. ცივი ომის მენტალიტეტი ჯერ კიდევ ცოცხლობს, ბირთვული ომის საფრთხე არსებობს, რაც ისტორიის გაკვეთილებს კიდევ უფრო აქტუალურს ხდის.

²⁰ Рогов С. Советский Союз и США: поиск баланса интересов, М., 1989, гл. 3.

²¹ Allison G.T. The Cuban Missile Crisis at 50. Lessons for U.S Foreign Policy of Today\Foreign Affairs, July/August 2012.

DODO PERTAIA

**CARIBBEAN (CUBAN) 1962 CRISIS REGULATION AND
ITS HISTORICAL LESSONS**

Summary

The paper focuses on the problem of Caribbean (Cuban) 1962 regulations and its historical lessons and discusses diplomatic aspects, making it possible peaceful resolution of the crisis and outlines its historical lessons and points out that, although the Soviet Union collapsed and the Cold War was over, but no one is safe from the repetition of similar events of the Caribbean crisis. The Cold War mentality is still alive and there is a threat of nuclear war. All these facts will turn history lessons more and more actual.

შავიზვილი ნინო, კაიხაური მანანა

**გიდის პიროვნული როლი
ეფექტური ექსკურსიის ჩატარების დროს**

პიროვნების მიმართ მორალური მოთხოვნები არის ქცევების ზოგადი პრინციპების და ნორმების დაცვა, რომლებიც შეესაბამება გარკვეულ იდეალებს.

პიროვნების ძირითადი თვისებებია: კეთილგონიერება – უნარი ჩაიდინოს გონივრული, აზრიანი ქმედებები; პასუხისმგებლობა – საკუთარი ქმედებების შედეგების მიხედვით; პირადი ღირსება – ქცევა, რომელიც დაკავშირებულია საკუთარი უფლებების დაცვასთან; ინდივიდუალურობა – განუმეორებლობა, პიროვნების თავისებურება, თვისებების მთლიანობა, რომელიც განასხვავებს ამ ადამიანს სხვებისაგან.

აქტიური ცხოვრებისეული პოზიცია არის ადამიანის უნარი მიიღოს მონაწილეობა საზოგადოებრივ საქმიანობაში. ადამიანის ცხოვრებისეული პოზიცია გამოიხატება მისი ურთიერთობით საზოგადოებასთან, შრომაში, საჯარო და კერძო საკუთრებაში, სხვებისა და საკუთარი თავის მიმართ. ადამიანის ცხოვრებისეული პოზიციის აქტიურობის ხარისხის შეფასებისას განიხილება არა ერთი ფაქტი, არამედ ყველა შესაძლო სახის საქმიანობის ერთიანობა: საზოგადოებრივი, შრომითი, ზნეობრივი, იდეოლოგიურ-შემეცნებითი.

გიდი სასწავლო პროცესში მიზნად ისახავს პიროვნების შინაგანი სამყაროს დამკვიდრებას, თვისებების ფორმირებას, რომლებიც საფუძვლად უდევს აქტიური ცხოვრების პოზიციას: საკუთარი მოვალეობის ერთგულება, დაკისრებული საქმის მაღალი პასუხისმგებლობა, გუნდური მუშაობა, სიტყვის და საქმის ერთიანობა.

გიდს, თავისი პროფესიული თავისებურებებიდან გამომდინარე, წაყენებული აქვს მოთხოვნები, რომლებიც გამოხატავს მის აქტიურ პოზიციას. მისი ამოცანაა – სრულად გამოიყენოს ეს პირობები თავის ყოველდღიურ საქმიანობაში.

გიდისთვის, ისევე, როგორც პედაგოგისთვის, დამახასიათებელია 4 სახის უნარები: კონსტრუქციული, ორგანიზატორული, საკომუნიკაციო და ანალიტიკური.

კონსტრუქციული უნარები გამოიხატება საექსკურსიო მასალის სათანადოდ შერჩევასა და სწორად გაფორმებაში, წარადგინოს იგი გასაგებად და დამაჯერებლად, საჭიროების შემთხვევაში, კი, შეცვალოს ექსკურსიის ჩატარების გეგმა, მეთოდური წესის გამოყენების სქემა. ამ ტიპის უნარ-ჩვევები ქმნის გიდის გონებრივი საქმიანობის საფუძველს.

ორგანიზატორული უნარები გამოიხატება საექსკურსიო ჯგუფის ხელმძღვანელობის განხორციელებაში – წარმართოს ტურისტების ყურადღება საჭირო ობიექტებზე, ასევე, უზრუნველყოს სხვა ქალაქებიდან და ქვეყნებიდან ჩამოსული ტურისტების და ექსკურსანტების პროგრამის შესრულება.

კომუნიკაციის უნარი გამოიხატება ჯგუფთან საქმიანი ურთიერთობების დამყარებაში გიდის ექსკურსანტებთან კომუნიკაციის მთელი პერიოდის განმავლობაში სწორად ააწყოს ურთიერთობები ავტობუსის მძღოლთან მარშრუტზე, მუზეუმის და გამოფენის თანამშრომლებთან, სადაც სტუმრობენ ტურისტები, ტურისტული ბიუროს მეთოდისტებთან, მეთოდური სექციის ხელმძღვანელთან, სხვა გიდებთან, ტურისტული ჯგუფების ხელმძღვანელებთან, მოგზაურობისა და ექსკურსიების ხელმძღვანელებთან.

ანალიტიკური უნარები საფუძვლად უდევს საკუთარი მუშაობის კრიტიკულ ანალიზს, ექსპურსიის ჩატარების ხარისხის ობიექტურ შეფასებას, მეთოდური წესების გამოყენების ეფექტურობას. ყველა გიდი ერთნაირად არ ფლობს დასახელებულ უნარებს.

გიდის უნარების განვითარებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სასწავლო კურსები, მეთოდურ სექციებში მუშაობა, დამოუკიდებელი მეცადინეობა ობიექტების ახლოს. მნიშვნელოვანია ექსპურსიის ჩატარების მეთოდის და ტექნიკის სიღრმისეულად ათვისება.

გიდის ტენდენციურობა. გიდის, როგორც პიროვნების არსებით თვისებას წარმოადგენს თავდაჯერებულობა. ექსპურსიის ჩატარების დროს, თემის წარდგენისას, გიდმა უნდა გამოავლინოს ტენდენციურობა: მკაფიოდ და მიზანმიმართულად ჩამოაყალიბოს აზრი, სწორად, მეცნიერულად გამოავლინოს ფაქტები და მოვლენები, მათი ინტერპრეტაცია. გიდის ტენდენციურობა არის მკაფიოდ გამოკვეთილი მიმართულებები თავის ხედვასა და ქმედებებში. გიდი ცდილობს თავისი შეხედულებები და მოსაზრებები მიაწოდოს ტურისტებს და დაარწმუნოს სიზუსტესა და სიმართლეში. იგი ეხმარება ტურისტებს დაინახონ ის, რასაც ხედავს თვითონ, დაჟინებით მიმართოს მათი ყურადღება იმ მოვლენების მხარეს, რომელიც უნდა აისახოს მათ გონებაში. ამაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს გიდის თავდაჯერებულობა, რომელიც ეფუძნება ცოდნას, იდეებსა და აქტიურ ცხოვრებისეულ პოზიციას.

გიდის ტემპერამენტის როლი ექსპურსიების ჩატარებაში. ჩატარებული ექსპურსიების ხასიათი და მისი თავისებურებები დამოკიდებულია გიდის ტემპერამენტზე, რომელიც გამოიხატება მის ქცევაში და ხასიათდება, მეტ-ნაკლებად, გრძნობებში, განცდების ხანგრძლივობაში, ემოციების სტაბილურ ან სწრაფ ცვლილებაში. ადამიანის ტემპერამენტის ტიპის მიხედვით მისი ქცევა ხასიათდება გარკვეულ სიღრმისეულ ემოციებზე დაყრდნობით და რიგ გამაღიზიანებლებზე განსხვავებული რეაგირებით.

ტემპერამენტის გამოვლინება არის ადამიანის ზოგადი კულტურის შედეგი, რომლის ქცევა უნდა დაექვემდებაროს მის ნებას და დამოკიდებულია უნარზე მართოს საკუთარი ემოციები. ეს მნიშვნელოვანია ტურისტებთან ურთიერთობაში ექსპურსიის ჩატარების დროს. გიდის ემოციებმა, წარმოქმნილმა შიდა და გარე გამაღიზიანებლების ზემოქმედებით, არ უნდა მოახდინოს გავლენა ექსპურსიის მსვლელობაზე.

გიდის ემოციები და გრძნობები უნდა ატარებდეს ობიექტურ ხასიათს. გიდი ცდილობს, რომ ტურისტების ემოციები გახდეს ერთგვარი თანაგრძნობა, პირადი მონაწილეობა ღონისძიებებში, რომლებიც ნაჩვენებია და ხასიათდება თემის გახსნის პროცესში.

საექსპურსიო მასალის უმაღლესი დონის აღქმა მიიღწევა იმ შემთხვევებში, როდესაც ტურისტებს საერთო ემოციები აქვთ. ხშირად, გიდი აღმოაჩენს, რომ სხვადასხვა მენტალობის მქონე ტურისტების ჯგუფში ექსპურსიის ყველა მონაწილეს არ ექნება ერთნაირი რეაქცია ერთი და იგივე ინფორმაციაზე. ეს ხდება იმიტომ, რომ წარმოშობილი ემოციები დამოკიდებულია ადამიანის ინდივიდუალურ თავისებურებებზე, როგორცაა ტემპერამენტი, მათი განწყობა, თემისადმი ინტერესი, მოტივები.

განსახილველი თემის დამოკიდებულებაში გიდმა უნდა გაითვალისწინოს ხალხის ზოგადსაგანმანათლებლო მომზადების დონე და მათი ესთეტიკური განვითარება. ექსპურსანტების ემოციებს ზიანს აყენებს გადაჭარბებული მასალის ახსნა და, ასევე, მათი გამარტივების მცდელობა. თავისი მსმენელების გონებრივი საქმიანობის გამარტივებისას გიდი კარგავს მათთან კონტაქტს.

გიდი არ შეიძლება იყოს შემწყნარებელი თავის თავთან, თავის სამუშაოსთან, ხალხთან ურთიერთობებში, საკუთარ და მათ ქცევებში. მან არ უნდა აპატიოს თავს ექსპურსიის ცუდად ჩატარება, ნებისმიერი გადახრები მეთოდის მოთხოვნებიდან. გიდი მუდმივად აკონტროლებს თავს, თავის ქმედებებს. მაგალითად, ტურის ჩატარების დროს, იგი უსვამს კითხვებს საკუთარ

თავს: „მე ამას ასე სწორად ვაკეთებ? კარგად ვაჩვენებ ობიექტს? საკმარისად დამაჯერებლად ვუყვები მის შესახებ?“ ექსკურსიის დასრულების შემდეგ და ჯგუფთან განშორებისას, იგი ეკითხება საკუთარ თავს: „გამოვიდა კარგად? ექსკურსიის მიმართ ყველა მოთხოვნა იყო დაცული?“

გიდს უნდა გააჩნდეს თვითკონტროლის მექანიზმები. თვითკონტროლი, როგორც პიროვნების საქმიანობის შიდა მხარე, აერთიანებს ისეთ სტადიებს მის ქმედებებში, როგორცაა თვითანალიზი, თვითკრიტიკა და თვითშეზღუდვა საქციელში. თვითკონტროლის დონე, მდგრადობა და მისი მოქმედების შედეგიანობა დამოკიდებულია პიროვნების ისეთი თვისებების განვითარებაზე, როგორცაა მსოფლმხედველობა, იდეოლოგიური რწმენა, ცნობიერება და კულტურა.

გიდის მიერ შედეგების მიღწევის თვითშეფასება წარმოადგენს თავისი საქმიანობისა და თვით სამუშაო პროცესის შედარებას გარკვეული ნესების დაცვით, რომლებიც დადგენილია ინსტრუქციებით, დებულებებით, მეთოდური სამუშაოებით და სხვა საკანონმდებლო დოკუმენტებით.

გიდის პიროვნების სრულყოფა და ფორმირება მიმდინარეობს პროფესიის შექმნის მთელ გზაზე. პიროვნების ჩამოყალიბების პროცესი იწყება მანამდე, სანამ გიდი მოენწყობა სამუშაოდ ტურისტულ ფირმაში, მუზეუმში, გამოფენაზე.

გიდის პიროვნების სავალდებულო თვისებას წარმოადგენს ოპტიმიზმი, კარგი განწყობა, გამბედაობა, სურვილი და უნარი დაინახოს გარემოში კარგი, ნათელი მხარეები. გიდის ოპტიმიზმი გამოიხატება კეთილგანწყობაში, თავაზიანობასა და ლამაზ ღიმილში, ყურადღებაში ხალხის მიმართ, უნარში შექმნას სასურველი მიკროკლიმატი ექსკურსანტების კოლექტივში, თავისი ყოფნით შეიტანოს სადღესასწაულო სულისკვეთება აუდიტორიაში, გამოასწოროს მსმენელებში ცუდი გუნება-განწყობა. ამას, მეტწილად, ხელს უწყობს თხრობის ჟღერადობა, თვითდაჯერება საკუთარ ცოდნაში, იუმორის გრძნობის ქონა, ექსკურსიის წარმატებით ჩატარების რწმენა.

ყველა გიდი ინდივიდუალურია და პიროვნულად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. მარშრუტზე გიდის მიერ ამბის მოყოლის მოსმენისას შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ იგი თავისებურად აყალიბებს ამა თუ იმ დეტალებს, მაგალითებს, იყენებს სხვადასხვა გამონათქვამებს, შეაქვს გარკვეული სპეციფიკა შესტების და ღიმილის გამოყენებაში. შესაძლოა სხვა განსხვავებებიც. ერთ გიდს უყვარს მემუარებთან შეხება, მეორე – კითხულობს ლექსებს ექსკურსიაზე, მესამე – კითხულობს დოკუმენტებს, მეოთხე – ოსტატურად იყენებს პაუზებს. გიდებს, რომელთაც აქვთ მუშაობის დიდი გამოცდილება, გამოუმუშავდებათ ექსკურსიის ჩატარების საკუთარი ინდივიდუალური სტილი. ეს მდგომარეობს იმაში, რომ თითოეულ მათგანს აქვს თავისი საყვარელი მეთოდი, რომელსაც სრულყოფილად ფლობს და სიამოვნებით იყენებს მათ როგორც ცალკე, ასევე, კომბინაციაში სხვა მეთოდებთან.

გიდის ავტორიტეტი ეფუძნება ცოდნას, უნარ-ჩვევებს, მორალურ ღირსებებს, პრაქტიკულ გამოცდილებას. იგი წარმოადგენს რამდენიმე მხარის კომბინაციას:

- 1.** გიდი წარმოადგენს ექსკურსიის ხელმძღვანელს, მეთაურობს ექსკურსანტების ჯგუფს და ზედამხედველობას უწევს მათ საქმიანობას;
- 2.** გიდმა იცის ექსკურსიის თემა უფრო ღრმად, ვიდრე მისმა ნებისმიერმა წევრმა. ეს აძლიერებს მის სანდოობას;
- 3.** ავტორიტეტული გიდის უნარ-ჩვევები და გამოცდილება ქმნის მეტ სანდოობას ექსკურსიის ჩატარების დროს;
- 4.** გიდის უფლებამოსილების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საყრდენია მეტყველების კულტურა, რაც, ასევე, აქტუალურია გიდის ავტორიტეტის შექმნაში.

ლიტერატურა:

1. კვარაცხელია ნ., საექსკურსიო საქმე, სახელმძღვანელო, თბ., 2015.
2. კვარაცხელია ნ., კულტურული ტურიზმი, თეორია და პრაქტიკა, 2009.
3. Омельченко Б.Ф. Дифференцированный подход к обслуживанию различных групп туристов и экскурсантов. М. ЦРИБ «Турист», 1987.

SHAVISHVILI NINO, KAISHAURI MANANA

THE GUIDE'S PERSONAL ROLE DURING EFFECTIVE EXCURSION

SUMMARY

The paper deals with the issues related to a guide as the personality who has an important place in the course of an excursion. It is especially important because the guide is not considered as a person having creative, initiative, professional and combined skills in the activities of some expeditions.

In the paper the formation of guide's personality, its active lifestyle position and skills are evaluated. It represents not only the preparation level of professional guide and the ability of influence his skills on tourists' emotions and feelings, but also the manifestation of guide's individuality and authority.

კაიშაური მანანა, შავიშვილი ნინო

ბორჯომ-ბაკურიანის ჯგუფის კურორტები და მათი განვითარების პერსპექტივები

ბორჯომ-ბაკურიანის ჯგუფის კურორტები საქართველოს საკურორტო-რეკრეაციული რაიონებიდან ერთ-ერთია, რომლებსაც მდიდარი კლიმატურ-ბალნეოლოგიური რესურსული პოტენციალი და განვითარების დიდი პერსპექტივები გააჩნია. აქ აღრიცხულ მრავალ კურორტსა და საკურორტო ადგილს შორის უმეტესობა კლიმატური პროფილისაა.

ამის გარდა, რაიონში თავმოყრილია როგორც კლიმატური და ბალნეოლოგიური, ისე კომპლექსური პროფილის საკურორტო ადგილები. კლიმატური კურორტების სამკურნალო საშუალებას შეადგენს მათი ჰავის განსაკუთრებული თვისებები, რომლებიც ადგილმდებარეობაზე დამოკიდებული **(1)**.

ბორჯომ-ბაკურიანის საკურორტო-რეკრეაციული რაიონი თრიალეთის მთიანი მასივის შემადგენელი ნაწილია და მდებარეობს საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში, გამოირჩევა მრავალფეროვანი ბუნებრივი პირობებით, ლანდშაფტებით, კლიმატური, ჰიდროლოგიური და საკურორტო-რეკრეაციული რესურსების უდიდესი მარაგით და მნიშვნელოვანი პოტენციალით, რაც რეგიონის მომავალი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვან ფაქტორად უნდა ჩაითვალოს და დადებით ზეგავლენას ახდენს, როგორც მხარის საკურორტო ტურისტულ განვითარებაზე, ისე მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკის მდგრად განვითარებაზე **(5)**.

ბორჯომ-ბაკურიანის საკურორტო-რეკრეაციული რაიონის კურორტები და საკურორტო ადგილები განლაგებულია ზღვის დონიდან 790-2000 მ სიმაღლის ფარგლებში. ისინი მიეკუთვნება დაბალი მთის (500-1000 მ), საშუალო მთის ქვედა სარტყელის (1000-1500 მ) და საშუალო მთის ზედა სარტყელის (1500-2000 მ) საკურორტო ზონებს.

დაბალი მთის ზომიერად მშრალი ქვეზონის საკურორტო რესურსების რაიონებია – კურორტები: ახალდაბა, ბორჯომი, ჩითახევი და საკურორტო ადგილები: დაბა, სადგერი, დვირი. ზონისათვის დამახასიათებელია ზომიერად მშრალი ჰავა, რბილი მცირეთოვლიანი ზამთრით და ზომიერად მშრალი ზაფხულით. კლიმატოთერაპიული მნიშვნელობა აქვს იმ ადგილებს, სადაც მდიდარი ფოთლოვანი და წიწვოვანი მცენარეულობაა.

საშუალო მთის საკურორტო ზონის ქვედა სარტყელის კურორტებია: ნალვერი, ცემი, ტბა, ლიბანი, პატარა ცემი და საკურორტო ადგილები: მზეთამზე, ტიმოთესუბანი, მიტარბი, მაჭარწყალი, ვარდევანი, ნეძვი. ზონისათვის დამახასიათებელია ზომიერად ცივი თოვლიანი ზამთარი და ზომიერად თბილი, ზომიერად მშრალი ზაფხული. საკურორტო ზონის ჰავა ხასიათდება მაღალი თერაპიული თვისებებით და მისი გამოყენება პერსპექტიულია, ძირითადად, სასუნთქი ორგანოებით დაავადებულთა სამკურნალოდ.

საშუალო მთის საკურორტო ზონის ზედა სარტყელში შედის კურორტები: ბაკურიანი და ციხისჯვარი, საკურორტო ადგილი – წინუბანი. ზონისათვის დამახასიათებელია ზომიერად ცივი ზამთარი, მდგრადი თოვლის საფარი და ზომიერად გრილი, ზომიერად მშრალი ზაფხული. საკურორტო ზონის ჰავა ნაჩვენებია სასუნთქი ორგანოებით დაავადებულთა სამკურნალოდ, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არ არის გამოკვეთილი სისხლის მიმოქცევის უკმარისობა **(2)**.

ბორჯომის რაიონი მდიდარია მინისქვეშა წყლებით, რომელთაგან სახალხო მეურნეობაში, ყველაზე მეტად, მინერალური წყაროებია გამოყენებული. აქ, აღრიცხული და ათვისებულია რამდენიმე უმსხვილესი და თავისი სამკურნალო თვისებებით გამორჩეული მინერალური წყლების საბადოები, რომელთა ბაზაზე შექმნილია და ფუნქციონირებს მთელი რიგი სამთო-

კლიმატური და კლიმატურ-ბალნეოლოგიური ბორჯომის კურორტთა ჯგუფი. გარდა ამისა, რაიონში ცნობილია მრავალი ბუნებრივი მინერალური წყლის წყაროები, რომლებიც შესწავლათვის ექვემდებარება.

ბორჯომ-ბაკურიანის ჯგუფის რაიონში განლაგებულია სამკურნალო თვისებებით ცნობილი მრავალი კურორტი და საკურორტო ადგილი, მათ შორის:

ბორჯომი – საერთაშორისო მნიშვნელობის ბალნეოლოგიური და კლიმატური კურორტი მდებარეობს მესხეთისა და თრიალეთის ქედების მუდმივ მწვანე ფერდობებს შორის, მდ.მტკვრისა და მისი შენაკადების – ბორჯომულასა და გუჯარეთის წყლის ხეობაში, ზღვის დონიდან 800-1000 მ სიმაღლეზე. მცენარეულობა შედგება, უმეტესად, წიწვოვანი (ნაძვი, ფიჭვი, სოჭი) და ფოთლოვანი (მუხა, ნიფელი, რცხილა, არყის ხე) ტყეებისაგან. რელიეფი მთაგორიანია.

კლიმატის თავისებურება განპირობებულია კურორტის განლაგებით სუბტროპიკული ზონის დაბალმთიანი ტყის ზონაში. ზაფხული თბილია, სჭარბობს მზიანი დღეები. ზამთარი ზომიერად ცივია, მცირეთოვლიანი, მზის ნათება პლატოზე 1900 საათია წელიწადში. სჭარბობს მთახეობის სუსტი ქარები, რომლებიც უზრუნველყოფენ კურორტის ტერიტორიის კარგ ვენტილაციას.

მდინარე ბორჯომულას ხეობაში გაშენებულ პარკში მრავალი მინერალური წყაროა. ზღვის დონიდან 1000 მ სიმაღლეზე ასწლოვანი ფიჭვით დაფარულ პლატოზე პარკია გაშენებული.

ბორჯომის წამყვანი ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორებია როგორც სასარგებლო კლიმატი, ასევე მისი საყოველთაოდ ცნობილი სამკურნალო მინერალური წყლები, რომლებიც ქიმიური შემადგენლობით მიეკუთვნება ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატულ, ნატრიუმთან წყლებს, საერთო მინერალიზაციით 5,0-7,5 გ/დმ³ და ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატული, ნატრიუმის, ბორიანი (და კაჟმჟავა-ბორიანი) მინერალური წყლები, საერთო მინერალიზაციით 5,6-6,4 გ/დმ³, რომელიც შეიცავს თავისუფალ ნახშირმჟავას 0,5-დან 1,0-1,5 გ/ლ. მათში შედის, აგრეთვე, ქლორის იონები, ცოტა რაოდენობით ბრომი, ლითიუმი, ბარიუმი და ზოგი სხვა ნივთიერება. მინერალური წყლის ტემპერატურა სხვადასხვა წყაროებში მერყეობს 17-38°C.

ბორჯომის წყალს ხმარობენ სასმელად და აბაზანების სახით.

ბორჯომის მინერალური წყლის სამკურნალო თვისებების გამო მას იყენებენ, ძირითადად, კუჭ-ნაწლავის, გულის, თირკმელების, სასუნთქი ორგანოების, ნერვული სისტემის დაავადებათა სამკურნალოდ. ბორჯომის ტუტე-ნახშირმჟავა წყალს კუჭ-ნაწლავის, ღვიძლის, ნივთიერებათა ცვლის დაავადებათა სამკურნალოდ იყენებენ, აგრეთვე სააბაზანო პროცედურებისთვის, ინჰალაციის, კუჭისა და ნაწლავების გამოსარეცხად, დასალევად – როგორც სამკურნალო სუფრის წყალი.

მინერალური წყლისათვის ბოთლებს ამზადებენ იქვე მდებარე მინის ქარხანაში.

მკურნალობის სახეობები: პასიური კლიმატოთერაპია, მინერალური წყლის მიღება (დალევა), მინერალური წყლის აბაზანები, გამორეცხვები და ინჰალაციები (3).

ბაკურიანი – კურორტი, ქალაქის ტიპის დაბა მდებარეობს თრიალეთის ქედის ჩრდილოეთ ფერდობზე, ზ.დ. 1700-2000 მ სიმაღლეზე. კურორტის ტერიტორია და მისი მიდამოები მდიდარია მცენარეულობით: მუქწიწვოვანი ჯიშების ტყის მასივებით (ნაძვი, სოჭი), ტყეების საზღვრების ზემოთ იწყება ალპური მდელოები. რელიეფი მთაგორიანია.

კურორტის კლიმატის თავისებურება განპირობებულია მისი განლაგებით სუბტროპიკულ ზონაში მთის, შედარებით, მაღალ სიმაღლეზე (საშუალო მთის ზედა სარტყელი). გაზაფხული აქ მოკლეა. შემოდგომაზე უფრო გრილა და ამინდიც არამდგრადია. ზამთარი ცივია. თოვლი დევს 4-5 თვის განმავლობაში. ზაფხული ზომიერად გრილია. დამახასიათებელია მზიანი დღეე-

ბი დიდი რაოდენობით და ზომიერად ყინვიანი დღეების სიჭარბე. მზის ნათების ხანგრძლივობა წელიწადში 2000 საათს აღემატება. საკმაოდ მაღალია ულტრაიისფერი რადიაციის ინტენსივობა. ფლორა – მუქწიწვოვანი ჯიშების (ნაძვი, სოჭი) ტყის მასივები, ალპური მდელოები.

მთის მშრალი ჰაერი, გაყვლილი ნიწვიანი ტყეების არომატით, მზის რადიაციის სიუხვე და სხვ. ქმნის ხელსაყრელ პირობებს სუნთქვის ორგანოთა ქრონიკული არატუბერკულოზური ხასიათის, მათ შორის ბრონქული ასთმით დაავადებულთა სამკურნალოდ. კურორტის თავისებური კლიმატი გამოიყენება, აგრეთვე, გამაჯანსაღებელი და პროფილაქტიკური ღონისძიების ჩასატარებლად, განსაკუთრებით, ბავშვთა შორის.

ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორი – საშუალო მთის ზედა სარტყლის ჰავა. მკურნალობის სახეობები: პასიური და აქტიური (ჰაერისა და მზის აბაზანები) კლიმატოთერაპია.

ნალვერი – კურორტი ბორჯომის რაიონში, განლაგებულია თრიალეთის ქედის ჩრდილოეთ ფერდობზე, მდ.გუჯარეთისწყლის ხეობაში, ზ.დ. 1020-1050მ სიმაღლეზე. კურორტის ირგვლივ მდებარე მთების ფერდობები დაფარულია, ძირითადად, წიწვოვანი ტყეებით (ნაძვი, სოჭი, ფიჭვი). რელიეფი – მთაგორიანი.

კლიმატი – შუამთის ტიპის. ზამთარი ცივი, საკმაოდ თოვლიანი. ზაფხული ზომიერად თბილი და მშრალია. ჰაერი სუფთა და გამჭირვალეა, გაყვლილია ნიწვის არომატით. ფლორა – წიწვოვანი (ნაძვი, სოჭი, ფიჭვი) ტყეები.

ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორები: საშუალო მთის ქვედა სარტყლის ჰავა და ნახშირ-მჟავა, ჰიდროკარბონატული, მაგნიუმიან-კალციუმიან-ნატრიუმიანი მინერალური წყლები, რკინის შემცველობით 45 მგ/დმ³, საერთო მინერალიზაციით 3-5 გ/დმ³. მათ იყენებენ სამკურნალოდ დასალევად.

შუამთის ტიპის კლიმატი და მინერალური წყლები დადებითად მოქმედებს ისეთ დაავადებებზე, როგორცაა სასუნთქ ორგანოთა არატუბერკულოზური წარმოშობის დაავადებები, კუჭ-ნაწლავის სნეულებანი და სისხლნაკლებობის ზოგიერთი ფორმები.

ნალვერი ბავშვთა პოპულარული კურორტია.

მკურნალობის სახეობები: პასიური და აქტიური კლიმატოთერაპია (ჰაერისა და მზის აბაზანები, სეირნობა, ტერენკური), მინერალური წყლის მიღება (დალევა).

მზეთამზე – საკურორტო ადგილია ბორჯომის რაიონში, მდებარეობს თრიალეთის ქედის ჩრდილოეთ ფერდობზე, ზღვის დონიდან 1200 მ სიმაღლეზე. რელიეფი – მთაგორიანი.

კლიმატი-საშუალო მთის ქვედა სარტყელი. ზამთარი ცივია და თოვლიანი. ზაფხული ზომიერად მშრალი და ზომიერად თბილი. ჰაერი სუფთაა და გამჭირვალე. მცენარეულობა წარმოდგენილია წიწვოვანი ტყეებით. ფლორა – წიწვოვანი (ნაძვი, ფიჭვი) ტყეები.

მთის კლიმატი კურორტის ძირითადი სამკურნალო ბუნებრივი რესურსია. ის გამოიყენება სუნთქვის ორგანოთა დაავადებების მკურნალობისა და პროფილაქტიკისათვის, განსაკუთრებით, ბავშვთა ასაკში.

ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორი – საშუალო მთის ქვედა სარტყლის ჰავა. მკურნალობის სახეობა – პასიური კლიმატოთერაპია.

ცეპი – კურორტი მდებარეობს თრიალეთის ქედის ჩრდილოეთ ფერდობზე, სადგერის პლატოზე, ზ.დ. 1120 მ სიმაღლეზე. რელიეფი მთაგორიანია. მთის ფერდობები, რომლებიც ეკვრის კურორტის ტერიტორიას, უმთავრესად, დაფარულია წიწვოვანი ტყეებით (ნაძვი, ფიჭვი, სოჭი).

კლიმატი – საშუალო მთის (ქვედა სარტყელი), ხასიათდება ცივი, საკმაოდ თოვლიანი ზამთრით და ზომიერად თბილი, მშრალი ზაფხულით.

ჰაერის განსაკუთრებული სისუფთავისა და გამჭირვალობის წყალობით საკმაოდ მაღალია ულტრაიისფერი რადიაცია. კურორტის რაიონში გაბატონებული ზომიერი მთა-ხეობის ქარები უზრუნველყოფს კურორტის ბუნებრივ ვენტილაციას.

ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორი – საშუალო მთის ქვედა სარტყლის ჰავა.

შუამთის ტიპის კლიმატი ძირითადი ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორია. აქ მკურნალობენ ავადმყოფებს სასუნთქი ორგანოების დაავადებებით, მათ შორის ფილტვების ტუბერკულოზის მცირე ფორმებსაც.

ცემი ცნობილია **ასთმით დაავადებული ბავშვების** სამკურნალო-რეაბილიტაციის კურორტად.

მკურნალობის სახეობა – პასიური კლიმატოთერაპია.

ლიბანი – კურორტი მდებარეობს თრიალეთის ქედის ჩრდილოეთ ფერდობზე, ზღვის დონიდან **1370** მ სიმაღლეზე. პლატო დაფარულია წიწვოვანი ტყეებით.

კლიმატი ხასიათდება საშუალო მთის ქვედა სარტყელით. ზამთარი ცივი და თოვლიანია. ზაფხული ზომიერად თბილია. ფლორა წარმოდგენილია წიწვოვანი (ნაძვი, ფიჭვი, სოჭი) ტყეებით.

ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორები: საშუალო მთის ქვედა სარტყელის ჰავა და ნახშირ-მჟავა, ჰიდროკარბონატულ-ქლორიდული, კალციუმიან-ნატრიუმიანი მინერალური წყლები, საერთო მინერალიზაციით **3,5-4,5** გ/დმ³, კაჟმჟავას (**150** მგ/დმ³) და მცირე რაოდენობით დარიშხანის, ფოსფორის შემცველობით.

ლიბანის კლიმატი გამოიყენება სუნთქვის ორგანოთა დაავადებების მკურნალობისთვის, იგი ტუბერკულოზით დაავადებულთა სამკურნალო კურორტია, და შესაბამისი ინფრასტრუქტურის შექმნის შემთხვევაში განვითარების დიდი პერსპექტივები გააჩნია.

მკურნალობის სახეობები: პასიური კლიმატოთერაპია და მინერალური წყლის მიღება (დაღევა).

მიტარბი – საკურორტო ადგილი მდებარეობს ბორჯომის ხეობაში, მდ.მიტარბულას სანაპიროზე, მოიცავს ორ სოფელს (დიდი და პატარა მიტარბი). დიდი მიტარბის სიმაღლეა ზღვის დონიდან **1480** მ, პატარა მიტარბის სიმაღლე – **1300** მ. ბორჯომიდან მიტარბი დაშორებულია **25** კმ-ით. მთაგორიანი რელიეფია.

კლიმატი ხასიათდება საშუალო მთის ქვედა სარტყელით, გარდამავალი კონტინენტურ-სუბტროპიკულიდან ზღვის სუბტროპიკულზე. ორივე სოფელში ზამთარი ცივი უხვთოვლიანია და აღინიშნება მდგრადი თოვლის საფარი. ზაფხული ზომიერად გრილი და მშრალია. ფლორა წარმოდგენილია შერეული წიწვოვან-ფოთლოვანი (ნაძვი, სოჭი, წიფელი და სხვ.) ტყეებით.

ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორებია: საშუალო მთის ქვედა სარტყელის ჰავა და ნახშირ-მჟავა, კალციუმიან-ნატრიუმიანი მინერალური წყლები, საერთო მინერალიზაციით **3,8-4,2** გ/დმ³.

მიტარბს განახლების და განვითარების მხრივ, **დიდი პერსპექტივები** გააჩნია. მინერალური წყლის ხარჯზე მას აქვს დიდი რესურსული პოტენციალი მომავალში შეინახოს საკუთარი თავი და ისევ მნიშვნელოვან კურორტად იქცეს. სამკურნალო და სუფრის მინერალური წყალი „**მიტარბი**“ ქრონიკული გასტრიტის, კუჭისა და თორმეტგოჯა ნაწლავის წყლულის, ქრონიკული კოლიტისა და ენტეროკოლიტის, ჰეპატიტების და ღვიძლის ფუნქციის გადახრების უეხარო ნამალი და ამ დაავადებათა პრევენციის კარგი საშუალებაა.

მკურნალობის სახეობები: მინერალური წყლის მიღება (დაღევა), პასიური კლიმატოთერაპია.

სამკურნალო ჩვენებები: საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებები, მათ შორის ქრონიკული გასტრიტი, კუჭისა და თორმეტგოჯა ნაწლავის წყლული, კოლიტი და ენტეროკოლიტი.

ტიმოთესუბანი – საკურორტო ადგილი მდებარეობს მდ. გუჯარეთისწყლის ხეობაში, ზღვის დონიდან 1100 მ სიმაღლეზე. რელიეფი მთაგორიანია.

კლიმატი ხასიათდება საშუალო მთის ქვედა სარტყელით. ზამთარი ცივია და თოვლიანი. ზაფხული ზომიერად მშრალი და ზომიერად თბილია. მცენარეულობა წარმოდგენილია წიწვოვანი (ფიჭვი, ნაძვი) ტყეებით.

ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორებია – საშუალო მთის ქვედა სარტყელის ჰავა და ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატულ-ქლორიდული, ნატრიუმის მინერალური წყლები, საერთო მინერალიზაციით 5,0-7,5 გ/დმ³.

მკურნალობის სახეობებია – პასიური კლიმატოთერაპია და მინერალური წყლის მიღება (დაღვევა).

წინუბანი – საკურორტო ადგილი მდებარეობს მდ. გუჯარეთისწყლის ხეობაში, ზღვის დონიდან 1520-1550 მ სიმაღლეზე. რელიეფი გაშლილია.

კლიმატი ხასიათდება საშუალო მთის ზედა სარტყელით. ზამთარი ცივი, მდგრადი თოვლის საფარით. ზაფხული გრილია. ფლორა წარმოდგენილია: სამხრეთ კალთებზე წიწვოვანი (ფიჭვი, ნაძვი) ტყეებით, ჩრდილოეთით – იალაღები.

ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორებია – საშუალო მთის ზედა სარტყელის ჰავა და ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატული, კალციუმის-ნატრიუმის-მაგნიუმის მინერალური წყლები, საერთო მინერალიზაციით 3,2 გ/დმ³ და ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატულ-ქლორიდული, ნატრიუმის მინერალური წყლები, საერთო მინერალიზაციით 10,9 გ/დმ³.

მკურნალობის სახეობებია – პასიური კლიმატოთერაპია, მინერალური წყლის მიღება (დაღვევა).

ცხრ.1-ში მოცემულია ბორჯომ-ბაკურიანის საკურორტო-რეკრეაციული რაიონის კურორტების და საკურორტო ადგილების მინერალური და თერმული წყლების კლასიფიკაცია სამკურნალო თვისებების მიხედვით.

ცხრ.1. ბორჯომ-ბაკურიანის ჯგუფის კურორტების სამკურნალო მინერალური წყლები

№	წყაროები	მინერალიზაცია, გ/ლ	გამოყენება	წყლის შემადგენლობა
1	ბორჯომი (თერმული)	5.0-7.5	სასმელად, აბაზანები	ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატული, ნატრიუმის, ბორის, კაჟმჟავა-ბორის
2	ნალვერი	3.0-5.0	სასმელად	ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატული, მაგნიუმის-კალციუმის-ნატრიუმის
3	ნეძვი	1.7-8.0	სასმელად	ჰიდროკარბონატული, ნატრიუმის-კალციუმის
4	ტიმოთესუბანი	5.0-7.5	სასმელად	ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატულ-ქლორიდული, ნატრიუმის
5	მიტარბი	3.8-4.2	სასმელად	ნახშირმჟავა, კალციუმის-ნატრიუმის
6	მაჭარწყალი	7.0	სასმელად	ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატულ-ქლორიდული, ნატრიუმის-კალციუმის

7	ლიბანი	3.5-4.5	სასმელად	ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატულ-ქლორიდული, კალციუმიან-ნატრიუმიანი
8	ვარდევანი	3.2	სასმელად	ნახშირმჟავა-რკინიანი, ჰიდროკარბონატული
9	ნინუბანი (თერმული)	3.2-10.9	სასმელად	ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატულ-ქლორიდული, კალციუმიან-ნატრიუმიან-მაგნიუმიანი

როგორც ცხრილიდან ჩანს, ბორჯომ-ბაკურიანის საკურორტო-რეკრეაციულ რაიონში, მინერალური წყლების უმრავლესობის მინერალიზაცია, საშუალოდ, 3-10 გ/ლ-მდეა, ამიტომ მათი უმეტესობა კარგ სასმელ წყლებად ითვლება. დიდი გამოყენება აქვს თერმულ წყლებსაც, რომელთა ბაზაზე გაშენებულია ბალნეოლოგიური კურორტები.

რეკომენდაციის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ თუ მთლიანად მოხერხდება ბორჯომ-ბაკურიანის მინერალური და თერმული წყლების პოტენციალის გამოყენება და ათვისება, მაშინ შესაძლებელია სასმელი წყლის ჩამოსხმის მაღალი წარმადობის ტექნოლოგიური ხაზების დანერგვით და კარგად ორგანიზებული რეკლამის წყალობით, უფრო მეტად, გავიკვლიოთ გზა მსოფლიო ბაზარზე, რაც ქვეყნის ეკონომიკისთვის მნიშვნელოვანია.

ცხრ.2-ში წარმოდგენილია ბორჯომ-ბაკურიანის ჯგუფის კურორტებსა და საკურორტო ადგილებზე სამკურნალოდ ნაჩვენები დაავადებები მათი პათოლოგიური სინდრომების და მდგომარეობების მკურნალობის ჩვენებებით.

ცხრ.2. ბორჯომ-ბაკურიანის რაიონის კურორტებზე დაავადებების მკურნალობის ჩვენებები

№	კურორტი*, საკურორტო ადგილი	ადგილის სიმაღლე მ	პროფილი	სამკურნალოდ ნაჩვენები დაავადებები
1	ახალდაბა*	790	ბალნეო-კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის, შარდ-სასქესო, ძვალ-სახსართა, ნერვული და ენდოკრინული სისტემები, ნივთიერებათა ცვლის მოშლით გამოწვეული, გინეკოლოგიური
2	ბორჯომი*	800	ბალნეო-კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის, საჭმლის მომნელებელი, შარდ-სასქესო, ძვალ-სახსართა, ნერვული, ენდოკრინული სისტემები და ნივთიერებათა ცვლის მოშლა, გინეკოლოგიური, რადიოაქტიური დასხივებით ან ქრონიკული ინტოქსიკაციით გამოწვეული
3	დაბა	806	კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის და ნერვული სისტემები
4	ჩითახევი*	870	კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის და ნერვული სისტემები

5	სადგერი	900	კლიმატო-ბალნეო	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის, შარდ-სასქესო, ძვალ-სახსართა და ნერვული სისტემები, ენდოკრინული სისტემა და ნივთიერებათა ცვლის მოშლა, გინეკოლოგიური
6	ღვირი	950	კლიმატო-ბალნეო	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის, ძვალ-სახსართა და ნერვული სისტემები, ცისტეტი, შარდ-კენჭოვანი, გინეკოლოგიური, ენდოკრინული სისტემა და ნივთიერებათა ცვლის მოშლა
7	წალვერი*	1020	კლიმატო-ბალნეო	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის და საჭმლის მომნელებელი სისტემები, ანემია, შაქრიანი დიაბეტი, პოდაგრა, სხივური დაავადება, მონამკვლეები
8	ნეძვი	1020	კლიმატო-ბალნეო	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის, საჭმლის მომნელებელი, შარდ-სასქესო, ძვალ-სახსართა და ნერვული სისტემები, გინეკოლოგიური, ანემია, ენდოკრინული სისტემა და ნივთიერებათა ცვლის მოშლა, სხივური დაავადება, მონამკვლეები
9	ტიმოთესუბანი	1100	ბალნეო-კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის და საჭმლის მომნელებელი სისტემები, ანემია, შაქრიანი დიაბეტი, პოდაგრა, სხივური დაავადება, მონამკვლეები
10	ცემი*	1120	კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა და სუნთქვის სისტემები, ნევროზი, შაკიკი, ანემია
11	მზეთამზე	1200	კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა და სუნთქვის სისტემები, ნევროზი, შაკიკი, ანემია
12	ტბა*	1250	კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა და სუნთქვის სისტემები, ნევროზი, შაკიკი, ანემია
13	მიტარბი	1300/ 1480	ბალნეო-კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის და საჭმლის მომნელებელი სისტემები, ანემია, შაქრიანი დიაბეტი, პოდაგრა, სხივური დაავადება, მონამკვლეები
14	მაჭარწყალი	1350	კლიმატო-ბალნეო	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის და საჭმლის მომნელებელი სისტემები, ანემია, შაქრიანი დიაბეტი, პოდაგრა, სხივური დაავადება, მონამკვლეები
15	ლიბანი*	1370	კლიმატო-ბალნეო	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის და ნერვული სისტემები, ანემია
16	პატარა ცემი*	1370	კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა და სუნთქვის სისტემები, ნევროზი, შაკიკი, ანემია
17	ვარდევანი	1450	კლიმატო-ბალნეო	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის და საჭმლის მომნელებელი სისტემები, ანემია, შაქრიანი დიაბეტი, პოდაგრა, სხივური დაავადება, მონამკვლეები

18	ნინუბანი	1520	ბალნეო-კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის, საჭმლის მომნელებელი, შარდ-სასქესო, ძვალ-სახსართა და ნერვული სისტემები, ენდოკრინული სისტემა და ნივთიერებათა ცვლის მოშლა, გინეკოლოგიური, ანემია, რადიოაქტიური დასხივება ან ქრონიკული ინტოქსიკაცია
19	ბაკურიანი*	1700	კლიმატური	გულ-სისხლძარღვთა და სუნთქვის სისტემები, ანემია
20	ციხისჯვარი*	1800	კლიმატო-ბალნეო	გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის, შარდ-სასქესო, ძვალ-სახსართა და ნერვული სისტემები, ენდოკრინული სისტემა და ნივთიერებათა ცვლის მოშლა, ანემია, გინეკოლოგიური

როგორც ცხრილიდან ჩანს, ბორჯომ-ბაკურიანის საკურორტო-რეკრეაციული რაიონის კურორტებისა და საკურორტო ადგილების კლიმატით და მინერალური წყლებით მკურნალობა, ძირითადად, ნაჩვენებია შემდეგი დაავადებებისთვის: **დაბალი მთის** საკურორტო ზონის კურორტები – გულ-სისხლძარღვთა სისტემით, სასუნთქი ორგანოებით, საჭმლის მომნელებელი, ნერვული და ენდოკრინული, ასევე ძვალ-სახსართა სისტემებით დაავადებულთა სამკურნალოდ; **საშუალო მთის ქვედა სარტყელის** კურორტები ნაჩვენებია გულ-სისხლძარღვთა, ნერვული და სუნთქვის სისტემების, ასევე სისხლის დაავადებათა და ენდოკრინული, უროლოგიური, გინეკოლოგიური და ძვალ-სახსართა სისტემის დაავადებებათა სამკურნალოდ. **საშუალო მთის ზედა სარტყელის** კურორტები, კი, ძირითადად, გამოიყენება, გულ-სისხლძარღვთა და სუნთქვის ორგანოებით დაავადებული ავადმყოფებისთვის.

სამწუხაროდ, რაიონული ცენტრიდან დაშორებულ მაღალმთიან სოფლებში საკურორტო ინფრასტრუქტურა დასახვეწია საერთაშორისო დონემდე.

ბორჯომ-ბაკურიანის რეკრეაციული ზონის საკურორტო ადგილების კურორტებად ჩამოყალიბება ხელს შეუწყობს, მთლიანად რეგიონის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას. ამისათვის საჭიროა სწორად ორგანიზებული მუშაობა როგორც დაგეგმვაში, ასევე პრაქტიკაში ეკოლოგიური ნორმების სრული დაცვით. ეს ხელს შეუწყობს სამთო ტურიზმის განვითარებას ქვეყნის მასშტაბით. აუცილებელია შეიქმნას და განვითარდეს საკურორტო ინფრასტრუქტურა, მოხდეს კომუნიკაციების, გზების მიყვანა, დაიდოს განაშენიანების გეგმა და სხვ. მიზანშეწონილი იქნებოდა პარკების მოწყობა ან მოდერნიზება. ყველა კურორტი გათვლილი უნდა იყოს ოჯახური ტიპის დამსვენებლებზე, უნდა მოხდეს საოჯახო ტიპის სასტუმროების განვითარება, რომელიც დაბალბიუჯეტიან მომხმარებელზეც იქნება გათვლილი.

სამთო-სათხულამურო კურორტების განვითარების მიმართულებით რეგიონში სამთო ტურიზმის განვითარება და მიმზიდველი საინვესტიციო გარემოს შექმნა აუცილებელია, რაც, თავის მხრივ, უზრუნველყოფს, ასევე, უცხოელი ტურისტების მოზიდვას ჩვენს ქვეყანაში.

დასასრულს უნდა აღვნიშნოთ, რომ მინერალური წყლის რესურსები ჩვენი ნამდვილი საგანძურია. მისი სწორად მოპოვება და გამოყენება ხელს შეუწყობს არა მარტო ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუმჯობესებას, არამედ სოფლად სეზონური სამუშაო ადგილების გაჩენას, და, საერთოდ, მთელი ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის მდგრად განვითარებას.

ლიტერატურა:

1. ელიზბარაშვილი ე., საქართველოს კლიმატური რესურსები, თბ., 2007.
2. კაიშაური მ., მესხეთ-ჯავახეთის საკურორტო რესურსები, ჰმი შრომები, ტ.117, თბ., 201.
3. სააკაშვილი ნ., თარხან-მოურავი, ი. ტაბიძე მ., ქუთათელაძე ნ., საქართველოს კურორტოგრაფია და საკურორტო თერაპია, თბ., 2011.
4. საქართველოს კურორტები და საკურორტო რესურსები, ატლასი, მოსკოვი, 1989.
5. შავიშვილი ნ., თრიალეთის მთიანი მასივის კლიმატურ-რეკრეაციული რესურსები, და ტურისტული პოტენციალის შეფასება, თბ., 2009.

MANANA KAISHAURI, NINO SHAVISHVILI

BORJOMI-BAKURIANI GROUP RESORTS AND THEIR DEVELOPMENT PROSPECTS

SUMMARY

This paper considers climatic and medical features of BORJOMI-BAKURIANI resorts. It describes several sources of mineral water and their classification based on healing properties.

The paper estimates resort and recreational resources of Borjomi and their modern potential. It gives some recommendations for their effective usage and development prospects of the resort-recreational region of Borjomi-Bakuriani.

თამარ ბუკია-ვერულაშვილი,
/სუხიშვილის სასწავლო უნივერსიტეტი/

საკრუიზო ტურიზმი

წყლის ტრანსპორტით ხალხის გადაყვანა უძველესი დროიდან არის ცნობილი. ყველაზე მეტად წყლის ტრანსპორტით მოგზაურობა განვითარდა შუა საუკუნეებში. საზღვაო მოგზაურობათა ფუძემდებლად ითვლებიან ირლანდიელი ბერები. VI ს-ის ცნობილ მეზღვაურად ითვლება წმ. ბრენდანი, – ირლანდიის მფარველი. მის მოგზაურობებზე თქმულებები და ლეგენდები შექმნილი. წმ. ბრენდანმა ერთ-ერთმა პირველმა გაუკვალა გზა ევროპელებს დასავლეთისკენ, ოკეანის გადაღმა სამოგზაუროდ.

საზღვაო მოგზაურობათა განვითარებაში უდიდესი როლი შეასრულეს სკანდინავიისა და იუტლანდიის ნახევარკუნძულების მცხოვრებლებმა. საფრანგეთში მათ ნორმანებს (ანუ ჩრდილოელებს) უწოდებდნენ. ნორმანებს ჰქონდათ სამდინარო–საზღვაო ტიპის შესანიშნავი ხომალდები, მაგრამ მათი მაქსიმალური ზომა არ აღემატებოდა სიგრძეში 30 მ-ს და სიგანეში – 4 მ-ს.

საწყლოსნო გადაზიდვების შემდგომი განვითარება უკვე საზღვაო მოგზაურობებთანაა დაკავშირებული.

უდიდესი გეოგრაფიული აღმოჩენები, ახალი სავაჭრო საზღვაო გზები, – სწორედ ამ ფაქტორებმა განაპირობა მსოფლიო რუკაზე მსხვილი საზღვაო სახელმწიფოების, – ესპანეთის, პორტუგალიის, ჰოლანდიის გამოჩენა, რომლის სიძლიერეც სწორედ საწყლოსნო ტრანსპორტის სიძლიერესთან არის დაკავშირებული. ამერიკელი გამომგონებლის, რობერტ ფულტონის მიერ 1807 წელს თბომავლის გამოგონებამ უზარმაზარი ბიძგი მისცა საწყლოსნო ტრანსპორტის შემდგომ განვითარებას.

თანამედროვე საწყლოსნო ტრანსპორტი, მომსახურების სფეროს მიხედვით, იყოფა **საზღვაო და სამდინარო ტრანსპორტად**.

საზღვაო ტრანსპორტი ასრულებს საერთაშორისო, შორეულ და კაბოტაჟურ გადაზიდვებს.

- **საერთაშორისო გადაზიდვების ქვეშ** იგულისხმება მგზავრთა გადაყვანა და ტვირთის გადატანა საზღვრებს გარეთ ან პირიქით, საზღვარგარეთიდან – მოცემული ქვეყნისკენ;
- **შორეული გადაზიდვები** ხორციელდება ქვეყნის შიგნით, მაგრამ გემები გადიან ღია ზღვაში;
- **კაბოტაჟური გადაზიდვები** ხორციელდება ქვეყნის შიგნით, გემები დადიან პორტებს შორის, ისე, რომ ღია ზღვაში არ გადიან.

სამდინარო ფლოტის ხომალდები ახორციელებენ მგზავრებისა და ტვირთის გადაზიდვებს შიდა საწყლოსნო გზებით, რომელთაც მიეკუთვნება მდინარეები, ტბები, წყალსაცავები და არხები.

1. საზღვაო კრუიზები

საზღვაო კრუიზი – ეს არის მოგზაურობა დახშულ წრეზე, პორტებიდან ქვეყნის შიგნით რადიალურ გადაადგილებასთან ერთად.

მსოფლიოში არსებობს 150-ზე მეტი მსხვილი საზღვაო–საკრუიზო კომპანია, მ. შ. ბერძნული, იტალიური, ესპანური, ამერიკული, დანიური, ნორვეგიული. საზღვაო კრუიზების სფეროში ცნობილი კომპანიებია **“Carnival Cruise Lines”, “Celebrate Cruises”, “Royal Caribbean International”, “Princess Cruises”, “Costa Cruises”, “Norwegian Cruise Lines”**.

ყოველწლიურად მატულობს საკრუიზო კომპანიათა რიცხვი, ვინაიდან მატულობს კრუიზით დაინტერესებულ ტურისტთა რაოდენობა. 1980 წელს საზღვაო კრუიზით იმოგზაურა 1,5 მლნ ტურისტმა, 2006 წელს ამ რაოდენობამ 12 მლნ-ს გადააჭარბა, არაზუსტი მონაცემებით კი, 2015 წელს – 25 მლნ-ს მიაღწია.

1985 წელს საკრუიზო ხომალდების რაოდენობა მსოფლიოში იყო 120, 2006 წელს კი – 387. მას შემდეგ საკრუიზო ხომალდების რაოდენობა ყოველწლიურად მატულობს 7-12 ერთეულით და 2016 წლისთვის თითქმის 500-ს მიაღწია.

სულ უფრო და უფრო უმჯობესდება საზღვაო კრუიზების დროს ხომალდებზე მომსახურების ხარისხი.

სასტუმროთა მსგავსად, საკრუიზო ხომალდების შეფასება ხდება მთელი რიგი კრიტერიუმების მიხედვით, რის შემდეგაც მათ ენიჭებათ ვარსკვლავების გარკვეული რაოდენობა. ამ კრიტერიუმებს მიეკუთვნება: ხომალდი და მისი აღჭურვილობა, კაიუტების მდგომარეობა, კვება, მომსახურება, გასართობი ღონისძიებები, დამატებითი მომსახურების ასორტიმენტი და ხარისხი.

საზღვაო-საკრუიზო ხომალდები მომსახურების ხარისხისა და კომფორტის დონის მიხედვით კლასიფიცირდება შემდეგნაირად:

- სტანდარტული (2* – 4*);
- პრემიუმი (5* – 5*+);
- ლუქსი (6*).

მიღებულია ხომალდების კლასიფიკაცია ტონაჟის მიხედვით (ხომალდის შიდა მოცულობა, გროს-ტონებში. 1 გროს-ტონა = 100 კუბურ ფუტს):

- მსხვილი (60.000-ზე მეტი გროს-ტონა);
- საშუალო (25.000-დან 60.000-მდე გროს-ტონა);
- მცირე (25.000-მდე გროს-ტონა).

უკანასკნელ წლებში გაჩნდა მსხვილი საკრუიზო ხომალდების აგების ტენდენცია. კრუიზის ხომალდებს ხშირად „ზღვის ქალაქებსაც“ უწოდებენ, რაც რეალობისგან არცთუ ისე შორსაა. დღევანდელი საკრუიზო გემების მასშტაბების გასააზრებლად მათი „ტიტანიკთან“ შედარებაც საკმარისია. ეს უკანასკნელი ჩვენს დროში რომ აეგოთ, ის ალბათ 50 ყველაზე დიდ საკრუიზო გემს შორისაც ვერ მოხვდებოდა.

მსოფლიოში ყველაზე მსხვილ საკრუიზო ხომალდად ითვლება “Harmony of the Seas”.

ლაინერი ექსპლუატაციაში შევა 2016 წელს. მიეკუთვნება Oasis ხომალდთა სისტემას. მისი სიგრძე 362 მეტრია, წყალწვა – 227700 ტონა. ხომალდზე 2744 კაიუტაა, რომელშიც ეტევა 6360 მგზავრი. ხომალდის მომსახურე პერსონალის რაოდენობა 2100 ადამიანია. სიდიდით მეორე ადგილზეა „Oasis of the Seas“. აიგო და ექსპლუატაციაში შევიდა 2009 წელს. მიეკუთვნება Oasis ხომალდთა სისტემას. მისი სიგრძე 361 მეტრია, წყალწვა – 225282 ტონა. ხომალდზე 2742 კაიუტაა, რომელშიც ეტევა 6307 მგზავრი. ხომალდის მომსახურე პერსონალის რაოდენობა 2150 ადამიანია. სიდიდით მესამე ადგილზეა “Allure of the Seas”. აიგო და ექსპლუატაციაში შევიდა 2010 წელს. მიეკუთვნება Oasis ხომალდთა სისტემას. მისი სიგრძე 360 მეტრია, წყალწვა – 225282 ტონა. ხომალდზე 2702 კაიუტაა, რომელშიც ეტევა 6215 მგზავრი. ხომალდის მომსახურე პერსონალის რაოდენობა 2150 ადამიანია. სიდიდით მეოთხე ადგილზეა “Anthem of the Seas”. აიგო და ექსპლუატაციაში შევიდა 2015 წელს. მიეკუთვნება Quantum ხომალდთა სისტემას. მისი სიგრძე 348 მეტრია, წყალწვა – 167800 ტონა. ხომალდზე 2095 კაიუტაა, რომელშიც ეტევა 4819 მგზავრი. ხომალდის მომსახურე პერსონალის რაოდენობა 1300 ადამიანია.

სულ რაღაც 10 წლის წინ მსოფლიოში უდიდეს საკრუიზო ხომალდად ითვლებოდა 17-გემბანიანი **“Voyager of the Sea”**, რომელიც მიეკუთვნება კომპანია **“Royal Caribbean”**-ს. მისი წყალწვა შეადგენს 142.000 ტონას, მასზე ეტევა 2200 მგზავრი და ეკიპაჟის 1180 წევრი. ხომალდის სიგრძე 311 მ-ია. ამ ლაინერის თავისებურებაა ის, რომ აქ პირველად აიგო ყინულის არენა და გაკეთდა მინის ქვით გადახურული ქუჩა-პრომენადი (პრომენადი – ქუჩა ხომალდზე, განკუთვნილი ფეხით მოსიარულეთათვის, რესტორნებით, კაფეებით, მაღაზიებით. პრომენადის კაიუტები განლაგებულია მე-8, მე-9, მე-10 და მე-11 გემბანებზე. არის აგრეთვე სპეციალური კაიუტები, გამიზნული ალერგიული ან მოძრაობაშეზღუდული ტურისტებისთვის.

2003 წლის იანვარში საუტკემპტონში წყალში ჩაუშვეს ახალი უმსხვილესი საოკეანო ლაინერი **“Queen Mary-2”**. მისი წყალწვა შეადგენს 150 000 ტონას, სიმაღლე კი ვატერლინიის²² ზევით – 70 მ-ს. ლაინერმა ბორტზე ერთდროულად მიიღო 2620 ტურისტი.

საკრუიზო მარშრუტები ხანგრძლივობის მიხედვით კლასიფიცირდება შემდეგნაირად:

- ხანმოკლე (რამდენიმე საათიდან რამდენიმე დღე-ღამემდე);
- საშუალო ხანგრძლივობის (5-13 დღე-ღამე);
- ხანგრძლივი (14 დღე-ღამიდან 2 თვემდე).

საზღვაო საკრუიზო ხომალდებზე კაიუტები განსხვავდება ფართობის, ინტერიერის, მომსახურების სახეობებისა და ხარისხის მიხედვით, რაც, თავისთავად ცხადია, აისახება მათ ფასზეც. ზოგადი კლასიფიკაციის მიხედვით კაიუტები შეიძლება იყოს:

- **ეკონომიური** (კაიუტები ხელოვნური განათებით);
- **სტანდარტული** (ფანჯრებით);
- **პრემიუმი** (აივნებით).

საკრუიზო კომპანია Royal Caribbean გვთავაზობს კაიუტების საკუთარ კლასიფიკაციას:

1. ლუქსის კლასის კაიუტები ხედით ოკეანეზე:

- **R – სამეფო აპარტამენტები:** ცალკე საძინებელი ორადგილიანი სანოლით, ინდივიდუალური ვერანდა, შხაპი, ჩვეულებრივ კეთილმოწყობილი, სასტუმრო ოთახი დივანით, როიალი, მაცივარი, მინი-ბარი, სასადილო ოთახი;
- **A – „ოუნერს სუიტ“:** დიდი ზომის სანოლი, ინდივიდუალური ვერანდა, შხაპი, სასტუმრო ოთახი დივანით, მაცივარი, მინი-ბარი;
- **AA – „როიალ ფემილი სუიტ“:** ორი საძინებელი სანოლებით, სასტუმრო ოთახი დივანით, ინდივიდუალური ვერანდა, მაცივარი, ორი სააბაზანო ოთახი;
- **B – «გრანდ-სუიტ»:** ორი სანოლი, ინდივიდუალური ვერანდა, დივანი, სავარძლები, მაცივარი;
- **C – „სუპერიორ სუიტ“:** ორი სანოლი, ინდივიდუალური ვერანდა, დივანი, სავარძლები, მაცივარი;
- **D – კაიუტა „დელუქსი“:** ორი სანოლი, ინდივიდუალური ვერანდა, დივანი, სავარძლები, მაცივარი.

2. საოჯახო კაიუტები ხედით ოკეანეზე:

- **FF –** დიდი ზომის კაიუტები, გათვლილი 6 ადამიანის განთავსებაზე;

3. კაიუტები ხედით ოკეანეზე:

²² ვატერლინია (ნიდერლ. *waterlinie*) — მცურავი ხომალდის კორპუსთან წყლის მშვიდი ზედაპირის შეხების ხაზი.

- **F, H, I** – კომფორტული კაიუტები ორი სანოლით, ჩვეულებრივ კეთილმონყობილი, ტუალეტით, ტელევიზორით, ტელეფონით;

4. შიდა კაიუტები:

- **K, L, M, N, O, P, Q** – კომფორტული კაიუტები ორი სანოლით, ჩვეულებრივ კეთილმონყობილი, ტუალეტით, ტელევიზორით, ტელეფონით.

საკრუიზო ტურებისთვის ერთ-ერთ აუცილებელ მახასიათებელს წარმოადგენს გართობა გემბანზე. საკრუიზო ხომალდებზე მუშაობენ სხვადასხვა კლუბები, მ.შ. სათამაშო კლუბები და კაზინოები, მონვეული მსახიობები მართავენ კონცერტებს, იმართება სხვადასხვა სახის შოუები. როგორც წესი, საკრუიზო ტური ორგანიზებულია პრინციპით „ყველაფერი გადახდილია“. ეს ვრცელდება კვებაზე, სპორტული დარბაზით და ინვენტარით სარგებლობაზე, გასართობ პროგრამაზე. არანაკლებ მნიშვნელოვანია ის, რომ საკრუიზო ხომალდით მოგზაურობის დროს საჭირო არ არის ვიზების ქონა: მგზავრებს შეუძლიათ ყოფნა პორტებში და მონაწილეობის მიღება ექსკურსიებში ვიზის გარეშე 48–72 სთ–ს განმავლობაში.

კრუიზების ყველაზე დიდი ნაკლია მათი უსაშველოდ მაღალი ფასი. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ულკანასკნელ პერიოდში გაჩნდა საბიუჯეტო საკრუიზო კომპანიები.

საკრუიზო მარშრუტები ფასების მიხედვით კლასიფიცირდება შემდეგნაირად (დღე-ღამეში თითო სულზე):

- ეკონომიური (75-150 \$);
- კლასიკური (100-200 \$);
- პრემიუმი (150–400 \$);
- ლუქსი (700-1000 \$);
- ექსკლუზიური (1000 \$-ზე მეტი).

საზღვაო კრუიზების მოსაწყობად ძირითადი რაიონებია კარიბის ზღვის აუზი და ხმელთაშუა ზღვა.

კარიბის ზღვის უპირატესობაა ის, რომ კრუიზების ჩატარება შესაძლებელია მთელი წლის განმავლობაში. საკრუიზო მარშრუტები გრძელდება 3–14 დღე-ღამე და კლასიფიცირდება შემდეგნაირად: დასავლეთკარიბები, აღმოსავლეთ კარიბები და სამხრეთ კარიბები.

ხმელთაშუა ზღვაში ტარდება კლასიკური საზღვაო კრუიზები. საკრუიზო მარშრუტი მოიცავს ერთბაშად რამდენიმე ევროპულ და ჩრდილო-აფრიკულ ქვეყანას, – ესპანეთს, საფრანგეთს, იტალიას, საბერძნეთს, მაროკოს, ტუნისსა და ეგვიპტეს.

საკმაოდ დიდი პოპულარობით სარგებლობენ კრუიზები ბრიტანეთის, სკანდინავიისა და რუსეთის სანაპიროების გასწვრივ.

ზოგიერთი საკრუიზო კომპანია ახორციელებს მოგზაურობას დედამიწის გარშემო, რომლის ხანგრძლივობაც 120-140 დღე-ღამეა.

უკანასკნელ წლებში გახშირდა მოგზაურობა ანტარქტიდისა და ჩრდილოეთ პოლუსის მიმართულებით. „ყინულოვანი“ კრუიზები ხორციელდება მთელი წლის განმავლობაში: ზაფხულში მიემართებიან არქტიკისკენ, ხოლო ზამთარში – ანტარქტიდისკენ.

ამერიკული კომპანია **“Quark Expedition”** ორგანიზებას უკეთებს კრუიზებს რუსეთის ყინულმჭრელზე „კაპიტანი ხლენიკოვი“ მარშრუტით შპიცბერგენი – გრელანდია – კანადა – ჩუკოტკა – შპიცბერგენი. ასეთი „ყინულოვანი“ კრუიზების ფასი საკმაოდ მარალია, – 10.000–დან 18.000 დოლარამდე, თუმცა ასეთ ტურისტთა რაოდენობა წელიწადში სტაბილურად იზრდება 2 %-ით, ძირითადად რუსი ტურისტების ხარჯზე.

ბოლო პერიოდში, როგორც საზღვაო კრუიზების სახესხვაობა, დიდი პოპულარობით სარგებლობს **კრუიზი ბორანით**, ძირითადად მისი ხანმოკლეობისა და ეკონომიურობის გამო. კრუ-

იზისთვის განკუთვნილი თანამედროვე ბორანი წარმოადგენს მრავალგემბანიან გემს. დიდი მოთხოვნით სარგებლობენ ისეთი კომპანიების კუთვნილი გემი-ბორნები, როგორცაა **“Viking Line”, “Silja Line”**, **“DFDS Seaways”, “Fjord Line”, “Smyril Line”, “Color Line”, „Superfast series“**. ბალტიის ზღვაზე კრუიზებს ახორციელებენ კომპანიები **“Silja Line”** ი **“Viking Line”**. ამას რამდენიმე მიზეზი აქვს:

1. გამგზავრების პორტის – ჰელსინკის კარგი გეოგრაფიული მდებარეობა;
2. კრუიზის „კომპაქტურობა“, – სტოკჰოლმში გასასეირნებლად საჭიროა სულ ორი ღამე და ერთი დღე. ამისთვის კი საკმარისია **week-end**. ამასთან, კრუიზი შეიძლება გაინფლოს დროში სტოკჰოლმსა და ჰელსინკში ზედმეტი დროით შეჩერების გამო;
3. ბორანზე შესაძლებელია საკორპორაციო ღონისძიებათა მოწყობა;
4. ბორანზე ტურისტებს სთავაზობენ უამრავ გასართობს: უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიებს, დისკოთეკებს, რესტორნებს პრინციპით „უცვე გადახდილია“, აუზებსა და საუნას;
5. ორი დღის განმავლობაში ტურისტი მონახულებს ორ ქვეყანას: ფინეთსა და შვედეთს.

უკანასკნელ წლებში პოპულარობა მოიხვეჭა საზღვაო მოგზაურობამ მცირე ზომის იახტებით. **არსებობს იახტების გაქირავების ორი ფორმა:**

- ეკიპაჟის გარეშე (ბერბოუთ-ჩარტერი);
- ეკიპაჟიანად (თაიმ-ჩარტერი).

2. სამდინარო კრუიზები

კრუიზებს ქვეყნის შიდა საწყლოსნო არტერიებზე (მდინარეებზე, ტბებზე, არხებზე) ეწოდება **სამდინარო კრუიზები**. სამდინარო კრუიზი ვითარდება იმ ქვეყნებში, სადაც ბევრია წყალუხვი მდინარეები. სამდინარო კრუიზები შეიძლება განხორციელდეს ერთი მიმართულებით ან ჰქონდეს წრიული მარშრუტი.

სამდინარო კრუიზები, გადაზიდვის პირობების, ხანგრძლივობისა და სიგრძის, მომსახურების პირობების მიხედვით შეიძლება იყოს სატრანსპორტო, ტურისტული და საექსკურსიო-სასეირნო.

სატრანსპორტო მარშრუტები უზრუნველყოფენ მგზავრთა გადაყვანას ერთი დასახლებული პუნქტიდან მეორეში და მუშაობენ, როგორც წესი, წინასწარ ცნობილი გრაფიკის მიხედვით. სამდინარო ხომალდები, რომლებიც გამოიყენება სატრანსპორტო მარშრუტებისთვის, ახორციელებენ **სატრანზიტო (400 კმ მეტი მანძილის შემთხვევაში), ადგილობრივ (400 კმ-მდე), საგარეუბნო და შიდასაქალაქო** გადაყვანებს. სატრანსპორტო მარშრუტებს მიეკუთვნება საბორანო და მდინარის ან ტბის მეორე ნაპირზე გადამყვანი ხაზებიც.

ტურისტული გადაზიდვები ხორციელდება ტრადიციული და სპეციალური მარშრუტებით, რომელთა ხანგრძლივობა 24 სთ-ზე მეტია.

საექსკურსიო-სასეირნო მარშრუტებით ხორციელდება ექსკურსანტთა მომსახურება, რომელთა ხანგრძლივობა 24 სთ-ზე ნაკლებია. როგორც წესი, ეს არის **საგარეუბნო და შიდა-საქალაქო** გადაყვანები.

სამდინარო საკრუიზო ტურიზმი ყველაზე მეტად განვითარებულია ევროპულ ქვეყნებში (**საფრანგეთში, გერმანიაში, რუმინეთში, უნგრეთში, იტალიაში, რუსეთში**). თითქმის ყველა სამდინარო ხომალდები მიეკუთვნება პრემიუმ-კლასს. თუმცა არის გამონაკლისებიც.

ჰოლანდიური საკრუიზო კომპანია **“Sea Cloud”** ექსპლუატაციას უწევს „ლუქს“-კლასის ორ სამდინარო ხომალდს.

პოპულარობით სარგებლობს **სამდინარო კრუიზი მდ. ნილოსზე** (კაირო-ლუქსორი, 3-5 დღე), რომელიც კომბინირდება რეკრეაციულ ტურთან (დასვენება **ხურგადში ან შარმ-ელ-შე-ინში**). ამ კრუიზების დროს გამოიყენება 5*-იანი ან „ლუქს“-კლასის ხომალდები. მომსახურები ხორციელდება პრინციპით „ყველაფერი გადახდილია“, რომელიც შეეხება ხომალდზე განთავსებას, კვებას და საექსკურსიო პროგრამას.

რუსეთში, რომელიც ერთ-ერთ ნამყვან ქვეყნად ითვლება სამდინარო კრუიზების განხორციელების მიხედვით, გამოიყენება სამდინარო ხომალდები, აგებული 1980-იან წლებში. მათ შორის ყველაზე მაღალი კომფორტულობით ხასიათდება თბომავლები 3-4 გემბანით და 1, 2, 3 და 4-ადგილიანი კეთილმოწყობილი კაიუტებით. ხომალდის გემბანზე ტურისტებს ემსახურება რესტორნები, კაფეები, ბარები, კინოდარბაზები, მაღაზიები.

რუსეთის ერთ-ერთი დიდი ტურისტული კომპანია **ვოლგის სამდინარო ხომალდებით** ახორციელებს კრუიზებს შემდეგი მარშრუტებით:

- **მოსკოვი – ნიჟნი ნოვგოროდი – მოსკოვი (10 დღე, შემდეგი ქალაქების მონახულებით: უგლიჩი, მიშკინი, კოსტრომა, პლესი, მურომი);**
- **მოსკოვი – პლესი – მოსკოვი (6 დღე, შემდეგი ქალაქების მონახულებით: უგლიჩი, მიშკინი, იაროსლავლი, კოსტრომა);**

რუსეთის მეორე დიდი ტურისტული კომპანია **მოსკოვის სამდინარო ხომალდებით** ახორციელებს კრუიზებს შემდეგი მარშრუტებით:

- **მოსკოვი – ასტრახანი – მოსკოვი (20 დღე);**
- **მოსკოვი – სანკტ-პეტერბურგი – მოსკოვი (13 დღე);**
- **მოსკოვი – იაროსლავლი – მოსკოვი (5 დღე);**
- **მოსკოვი – უგლიჩი – მოსკოვი (3 დღე).**

რუსეთში აგრეთვე პოპულარულია სამდინარო კრუიზები ისეთ დიდ მდინარეებზე, როგორცაა ობი, ირტიში, ლენა, ენისეი, ამური. მათი საშუალო ხანგრძლივობა 18 დღე-ღამეა. როგორც წესი, ისინი კომბინირებულნი არიან მიწისზედა და საჰაერო მარშრუტებთან.

მაგალითად, **კრუიზი მდ. ენისეიზე** კომბინირებულია გადაფრენასთან ჩრდილოეთ პოლუსის მიმართულებით. მდ.ლენაზე კრუიზის დროს ტურისტები ეცნობიან ცხოვრების წესს იაკუტიის სოფლებში და საშუალება აქვთ ინადირონ გამოცდილ იაკუტელ მონადირეებთან ერთად.

ლიტერატურა:

1. Бабкин А.И. Специальные виды туризма. Учебное пособие. Ростов-на-Дону, 2008.
2. ინტერნეტ მასალები, 2015 – 2016.

CRUISE TOURISM

SUMMARY

Transition of people by water transportation has been known since ancient times. Most of the water transportation has been developed in the Medieval Ages. Modern water transport, according to the service area, is divided into marine and river transport.

Maritime Transport carries out international, distant and coastal navigation transportation. The ships of the navy fleet carry passengers and cargo through internal waterways, which include rivers, lakes, reservoirs and channels.

Marine Cruise – This is a trip to the closed circle, from the ports inside the country together with radial movement.

Inland waterway cruises are called **river cruises** and are developed in the countries where there are many waterfowl rivers. The river cruises can be made in one direction or have a circular route. River cruise tourism is most developed in European countries: **France, Germany, Romania, Hungary, Italy and Russia.**

ჟურნალში გამოქვეყნებულ მასალაზე პასუხისმგებელია ავტორი.

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
Computer Provider

ნანა ყანდაშვილი
Nana Kandashvili

სასწავლო უნივერსიტეტი რვალი Teaching University Rvali

მისამართი: საქართველო, რუსთავი, 3700, ბოსტანქალაქის ქ. №3.
A d d r e s s : 3, Bostankalaki str., 3700, Rustavi, Georgia.

www.rvali.edu.ge
rvaliuni@gmail.com

ტელ.: +995 0 341 24 18 98;
ფაქსი: +995 0 341 24 18 98

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, ი. ჭავჭავაძის გამზ. 1, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge